

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั่งใหญ่
อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

นางสาวธนาภา แสงแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

131776

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	
เลขทะเบียน	266755
เลขทะเบียน	อ.
เลขเรียกหนังสือ	305.26 81521

2565

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2565

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางสาวธนาภา แสงแก้ว แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาค)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัคดี โพธิ์สิงห์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... 26 ส.ค. 2555

ชื่อเรื่อง : ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
ดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย : นางสาวธนาภา แสงแก้ว

ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โภศลกิตติอัมพร

ปีที่สำเร็จการศึกษา : 2565

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด (2) เพื่อปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด และ (3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 276 คน โดยการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น

ผลการวิจัย พบว่า (1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากองค์กรปกครองท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยสามารถร่วมกันทำนาย ได้ร้อยละ 57.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีนโยบายจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย พบปะ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ควรจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ผู้สูงอายุ ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนแนวคิด ควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ควรให้ความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการหารายได้สร้างอาชีพให้ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, องค์การบริหารส่วนตำบล

Title : Factors Affecting Quality of Life of the Elderly in the Dong Krang Yai Subdistrict Administrative Organization Kaset Wisai District Roi Et Province

Author : Miss Thanapa Saengkaew

Degree : Master of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha Sara Kham University

Advisor : Associate Professor Dr.Sanya Kenaphoom
Associate Professor Dr.Saowalak Kosonkittiumporn

Year : 2022

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) To study level of quality of life of the elderly in the Dong Krang Yai Subdistrict Administrative Organization Kaset Wisai District Roi Et Province, (2) To study factors affecting quality of life of the elderly in the Dong Krang Yai Subdistrict Administrative Organization Kaset Wisai District Roi Et Province, and (3) To study recommendations on the quality of life of the elderly in the Dong Krang Yai Subdistrict Administrative Organization Kaset Wisai District Roi Et Province. The sample consisted of 276 elderly people using Taro Yamane's formula and using a simplified sampling method. The tool used for collecting the data was using a questionnaire. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, frequency, standard deviation. and analysis of multiple linear regression.

The results of research were as follow: (1) The level of quality of life of the elderly in the Dong Krang Yai Subdistrict Administrative Organization Kaset Wisai District Roi Et Province was rated at a high level, (2) Factors Affecting Quality of Life of the Elderly in Dong Khrang Yai Subdistrict Administrative Organization Area Kaset Wisai District Roi Et Province, including factors of promotion from local administrative organizations Community Participation Factors Strong social networking factor They were able to predict 57.70% together with a statistical significance of .05, and (3) Suggestions include: there should be a policy to organize activities for the elderly to relax, meet and do various activities. Should organize training to educate the elderly on environmental management should organize activities for the elderly to exchange ideas A group should be established to develop the mental health of the elderly. Should provide knowledge of useful food consumption. Local government organizations should organize activities to promote income generation and create careers for the elderly as appropriate.

Keywords: Quality of Life, Elderly, Subdistrict Administrative Organization

Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมย์ไธสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาศ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการ เก็บข้อมูล และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลดงครั่งใหญ่ ที่กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการตอบแบบสอบถามการวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่าน ที่เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชา และให้การศึกษแก่ผู้วิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยประสบผลสำเร็จทางการศึกษา หน้าที่การงาน และการดำเนินชีวิต ในปัจจุบัน

นางสาวธนาภา แสงแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.3 สมมติฐานการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	8
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล	29
2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	46
2.5 บริบททั่วไป	51
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	60
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	61
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	61
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	62
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
3.4 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	64
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	65
บทที่ 4 ผลการวิจัย	66
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย	66
4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย	67
4.3 ผลการวิจัย	43

หัวข้อเรื่อง	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	85
5.1 สรุป	85
5.2 อภิปรายผล	87
5.3 ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	99
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	100
ภาคผนวก ข ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	108
ภาคผนวก ค ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	111
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	114
ประวัติการวิจัย	115

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ทั้ง 13 ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลดงครั้งใหญ่ ตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	62
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	67
4.2	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	70
4.3	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารท้องถิ่น จำแนกเป็นรายข้อ	71
4.4	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ	72
4.5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเครือข่ายทางสังคม ที่เข้มแข็ง จำแนกเป็นรายข้อ	73
4.6	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา จำแนกเป็นรายข้อ	74
4.7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกเป็นรายข้อ	75
4.8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน	76
4.9	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านร่างกาย	77
4.10	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านจิตใจ	78
4.11	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	79
4.12	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านสิ่งแวดล้อม	80
4.13	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร	81
4.14	วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	82

ตารางที่	หน้า
4.15 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	83
ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	109
ค.1 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	112

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	60

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรโลกในปัจจุบันและอนาคตจะเป็นโลกของผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรโลกจะมีอายุยืนยาวขึ้นและมีอัตราการเกิดลดน้อยลงทำให้จำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันทั่วโลก พบว่า มีผู้สูงอายุประมาณ 600 ล้านคน (ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์หรือมากกว่า) แต่ใน ปี ค.ศ. 2025 จะเพิ่มขึ้นเป็น 1,200 ล้านคน และในปี ค.ศ. 2050 จะเพิ่มเป็น 2,000 ล้านคน หมายความว่า ผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากกว่าเด็กและเยาวชนที่อายุ น้อยกว่า 15 ปี ในขณะที่สภาพปัญหาในอนาคต ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีแนวโน้มที่จะขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหาการสูงอายุของประชากรในสังคมในประเทศ

ปัจจุบัน โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับภาวะการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป) รัฐบาลได้กำหนดให้มีการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ต่อกันและส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลายประการ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคงของรายได้ และการทำงาน ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคม คณะกรรมการ ผู้สูงอายุแห่งชาติ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553, น. 1) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงการเตรียมพร้อมก่อนก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุในประเทศไทย พบว่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัย ผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) อยู่เพียงจำนวนน้อยอีกทั้ง จากการศึกษากรอบยุทธศาสตร์ การเตรียมความพร้อมของสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) พบว่า มีหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุหลากหลายด้านที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยขาดการบูรณาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะ และมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นเอกภาพก่อให้เกิดช่องว่างของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่างๆ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทโลกและบริบทไทย

เนื่องจากสภาพร่างกายและความเสื่อมตามวัย ทำให้ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคเรื้อรังและเพิ่มความ เสี่ยงต่อภาวะทุพพลภาพ ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทุพพลภาพ เช่น ผู้ที่เป็นเส้นเลือดสมองตีบ แตก ต้น จากการไม่ได้ควบคุมความดันโลหิตจำเป็นต้องการผู้มาดูแล ซึ่งผู้ดูแลอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว ดังนั้นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาและทรัพยากรเพื่อให้มีการเตรียมการรับมือกับประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนสำคัญมากที่สุด ก็คือ การเตรียมความพร้อมของการสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาเพื่อนำมาให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ในกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง ซึ่งโรคเรื้อรังเป็นโรคที่ก่อให้เกิดภาวะโรคสูงสุดแก่ผู้สูงอายุ

การดำเนินงานเพื่อให้มีการส่งเสริมสุขภาพควบคุม ป้องกันโรคตั้งแต่ในชุมชน รวมถึงการบำบัดรักษา ภายในหน่วยบริการจะสามารถลดภาระโรคจากโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุได้โรคเรื้อรังหลายโรคมีความสัมพันธ์กับภาวะทุพพลภาพและมีผลกระทบต่ออายุไขของผู้สูงอายุรวมถึงสภาวะเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในกรณีนี้สามารถป้องกันได้ อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญกับเรื่องการป้องกันโรคในระดับบุคคลโดยการให้ การศึกษาในระดับบุคคลก่อนที่จะเกิดโรคจะสามารถเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่ดี องค์การ สหประชาชาติจึงสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่ดีและมีความมั่นคง นั่นก็คือ Active Ageing ซึ่งจะสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ ประกอบด้วย ประเด็นปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ สุขภาพ ร่างกาย ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน และการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว ชุมชน เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ในปัจจุบันโรคเรื้อรังได้มาแทนที่โรคเฉียบพลันและกลายเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก (Gray, 2006) ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ ยังขาดระบบการดูแลผู้ที่เจ็บป่วยเรื้อรังทั้งในสถานบริการ และในชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยกลุ่มนี้ อีกทั้งยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ในการดูแลที่แท้จริง นอกจากนี้ผู้สูงอายุเป็นโสดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.2 เป็นร้อยละ 2.2 และสัดส่วน การหย่า หรือแยกกันอยู่ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.7 เป็นร้อยละ 3.7 ปัจจุบัน 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุยังทำงาน เชิงเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุไทยมีจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 5 คนและในอนาคตจะลดลงเหลือประมาณ 2 คน อาจหมายถึงโอกาสที่ผู้สูงอายุจะมีบุตรไว้พึ่งพิงยามสูงอายุลดลงด้วยภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังไม่สามารถ รักษาให้หายขาดได้ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะพึ่งพาต้องการการดูแลแบบต่อเนื่องและการดูแลระยะยาว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงรูปแบบความเจ็บป่วยและความต้องการของการบริการ ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ มีความต้องการในการดูแลระยะยาวมากขึ้น ขณะที่ความสามารถในการดูแลของครอบครัว ลดน้อยลง เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการดูแลสุขภาพและสังคมผู้สูงอายุในระยะยาว และพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นการสร้างความพร้อมก่อนก้าวเข้าสู่สังคม สูงอายุในอนาคตประกอบกับในต่างประเทศมีงานวิจัยด้านกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อม เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งและค่อนข้างหลากหลายแต่เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในประเทศไทย พบว่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายสู่การเป็น ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) อยู่เพียงจำนวนน้อยอีกทั้งจากการศึกษาการรอบยุทธศาสตร์ การเตรียมความพร้อมของ สังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) พบว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ และมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุหลากหลาย ด้านที่สอดคล้องกับ บทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยขาดการบูรณาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะและมาตรการ ต่าง ๆ ที่เป็นเอกภาพก่อให้เกิดช่องว่างของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทโลก และบริบทไทย ผู้วิจัย จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการในรูปแบบการ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายไปสู่การปฏิบัติอันจะนำไปสู่การกำหนด แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุที่มีทิศทางพัฒนาและมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ (Active Aging) มีโอกาสที่เหมาะสมมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคน้อย มีความสามารถทางกายช่วยเหลือตนเอง ได้มีส่วนร่วมในครอบครัวและสังคมและมีความมั่นคงในชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ให้เท่าเทียมกับประชากรวัยอื่น (WHO, 2545) นักวิชาการไทยระบุว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active

Aging) เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีความคล่องแคล่ว ว่องไว สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดูแลและพึ่งตนเองได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมและมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมทั้งสมาชิกอื่นใน สังคม มูลนิธิ สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2551)

ความเป็นมาในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นโดยวิทยาการจิตอาสา หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอด ภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชนโรงเรียนผู้สูงอายุ หลายแห่ง ตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือโรงเรียนส่งเสริมผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะ พูดคุยกันแล้วจึงค่อย ๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลาย ตามความต้องการของผู้สูงอายุหรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการ ทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถ มีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดการ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียน อาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรมส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรม เดือนละ 1 ครั้ง

การดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุในเขตตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด การก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุ สนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นปัญหาเชิงพื้นที่ผู้สูงอายุ ในเขตตำบลคงครั้งใหญ่ จากผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามอัตภาพซึ่งแบ่งองค์ประกอบ ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสุขสบาย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี บางส่วนยังขาดความมั่นคงทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย และด้านการเงิน 2) ด้านสัมพันธ์ภาพผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์อันดีทั้งกับครอบครัวและบุคคลอื่นในชุมชนที่อาศัยอยู่บางครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ยังขาดผู้ดูแลอย่างถูกต้องใกล้ชิด 3) ด้านกิจกรรมในสังคมและชุมชน พบว่า ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วม ในการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวต้องเร่งรีบในการประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุ เองได้ลดบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลง เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพการไปมาไม่สะดวก แต่ยังคงร่วมกิจกรรมทางศาสนา 4) ด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมโรงเรียนสอนอาชีพ โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุและกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอในเวลาว่างก็อ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือประเภท ต่าง ๆ และยังมีกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสภาพทางร่างกาย และจิตใจ ป่วยติดเตียง และสภาวะซึมเศร้า ที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ตำบลคงครั้งใหญ่อยู่ในระหว่างการประสานภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเข้าไปดูแล ซึ่งตำบลคงครั้งใหญ่มีจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปี มากเป็นอันดับที่ 1 ของอำเภอ เกษตรวิสัยเมื่อเทียบตามสัดส่วนประชากรทั้งหมดของอำเภอแต่ยังขาดองค์ประกอบหลายอย่างในการ ส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ (ตำบลคงครั้งใหญ่, 2563) จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการสนองตอบต่อความต้องการในการส่งเสริม

การเตรียมความพร้อม เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยผ่านรูปแบบการดูแลสุขภาพพรางกายสำหรับผู้สูงอายุในระยะยาวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.3.2 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตการวิจัย

พื้นที่ ตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 13 ชุมชน ในเขตพื้นที่ตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 890 คน

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 276 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร (Yamane, 1973, p. 727) และ สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

1.4.3 ด้านตัวแปร

1.4.3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

- 1) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น
- 2) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
- 4) ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
- 5) ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4.3.2 ตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย

- 1) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย
- 2) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ
- 3) คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม
- 4) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

1.4.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม-มีนาคม พ.ศ. 2564

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ของบุคคลต่อสภาพการดำรงชีวิตของตน ซึ่งวัดจากความพึงพอใจในเรื่องความเป็นอยู่ ความสุข สุขภาพกาย และจิต อาหารการกิน การมีสิ่งของใช้ตามความจำเป็น การอยู่ในสภาพแวดล้อม และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความพอใจในชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพกายและใจที่ดี การรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลซึ่งสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากความพึงพอใจที่ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลได้รับ ดังนี้ ด้านร่างกายด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บสามารถเคลื่อนไหวร่างกายดูแลตนเองในเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดจนการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง ประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดีที่เกิดขึ้นเพราะความสามารถทางเศรษฐกิจของตนเอง ประกอบด้วย การประกอบอาชีพหลักอยู่ การมีอาชีพเสริมรายได้ อยู่ ความต้องการ ได้รับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ รายได้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย ลูกหลาน การมีเงินเก็บสะสมเพื่อการดำรงชีพ รายจ่ายเพียงพอต่อการดำรงชีพอยู่ การเสียค่ารักษาพยาบาล ด้วยตนเอง การช่วยงานการกุศลทำไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินจากลูกหลาน การไม่มีภาระหนี้สินจะต้องจ่ายเป็น ประจำ

2. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย หมายถึง ความสมบูรณ์ของสุขภาพร่างของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ความไม่การเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดตามตัว การมีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ

ในแต่ละวันใหม่ (ทั้งเรื่องงาน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน) ความพอใจกับการนอนหลับ ความสามารถทำอะไร ๆ ผ่านไปได้ในแต่ละวัน การทำงานหรือมีชีวิตอยู่ได้ในแต่ละวัน ความสามารถในการทำงานได้อย่างที่เคยทำมาความสามารถไปไหนมาไหนด้วยตัวเองได้

3. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง ความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ประกอบด้วย ความพอใจกับชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบมีความหวัง) การมีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ ดี พอใจในตนเอง การยอมรับรูปร่างหน้าตาของตัวเอง ความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวล ความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตท่านมีความหมายมาก

4. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสมบูรณ์ของปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม ประกอบด้วย ความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมาความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อน ๆ ความพอใจในชีวิตทางเพศของท่านแค่ไหน

5. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยดี ความพอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ รายได้พอใช้จ่ายตามความจำเป็น สามารถไปใช้บริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น ได้รับรู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน มีโอกาสที่ได้พักผ่อนคลายเครียด สภาพแวดล้อมดีต่อสุขภาพพอใจกับการเดินทางไปไหนมาไหน

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หมายถึง เงื่อนไขที่มีผลต่อการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1. ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ มีทักษะที่ดีของการเป็น นักสื่อสารและนักฟังที่มีประสิทธิภาพกล้าที่จะเสี่ยงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพ ผู้สูงอายุ ชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนได้ประโยชน์จากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง หมายถึง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนเครือข่าย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับ จัดให้มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

4. ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงาน เป็นระยะเรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้นและนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ พยายามปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัยอยู่เสมอ ออกแบบยุทธวิธีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ทบทวนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วเสร็จ

และเปิดโอกาสให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง กำหนดภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานให้มีความสำคัญกับภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียง อย่างมีระเบียบ แบบแผน และกฎหมายรองรับ

6. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีชีวิตและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลดงครึ่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลดงครึ่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.6.2 สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลดงครึ่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1.6.3 สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษามาทำการวางแผนและพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อไป

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
3. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล
4. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
5. บริบททั่วไป
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.1 ความหมาย

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่าบุคคล ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

สุรกุล เจนอบรม (2541, น. 6-7) ได้กำหนดการเป็นบุคคลสูงอายุว่าบุคคลผู้จะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุมิเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกัน โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปีปฏิทิน โดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นมารวมพิจารณาด้วย
 2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี
 3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญาการรับรู้ และเรียนรู้ที่ถดถอยลง
 4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุกับบทบาททางสังคม (Sociological Aging) กับบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงาน ลดลง
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542, น. 347) ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544, น. 10-11) ได้เสนอข้อคิดเห็นของ (Barrow and Smith, 1981, p. 32) ว่าเป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชราภาพ หรือสูงอายุแต่สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดผู้สูงอายุ โดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน เช่น ประเทศไทยกำหนดอายุวัยเกษียณอายุ เมื่ออายุครบ 60 ปี แต่ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนด อายุ 65 ปี เป็นต้น

2. การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีรวิทยาหรือทางกายภาพบุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายจะทำงานน้อยลงซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคลบางคนอายุ 50 ปี ฟัน อาจจะหลุดทั้งปากแต่บางคนอายุถึง 80 ปี ฟันจึงจะเริ่มหลุด เป็นต้น

3. การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดตามเกณฑ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การจำ การเรียนรู้ และความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ สิ่งที่พบมากที่สุด ในผู้สูงอายุ คือ ความจำเริ่มเสื่อม ขาดแรงจูงใจ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้สูงอายุทุกคนจะมีสภาพเช่นนี้

4. ความกดดันทางอารมณ์ และความเจ็บป่วย (Coping with Stress and Itness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกายและจิตใจ ผู้สูงอายุจะเผชิญกับสภาพโรคร้ายไข้เจ็บอยู่เสมอ เพราะสภาพทางร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้นยังอาจเผชิญกับปัญหาทางด้านสังคม อوبرัตน์ เพ็งสถิตย์ (2546, น. 7) กล่าวว่า ผู้สูงอายุในสังคมไทย หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในลักษณะของการเสื่อมถอย การเจริญเติบโตของร่างกายและความต้านทานโรคน้อยลง ความสามารถด้านการปรับตัว และบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคล จะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจไปในทางที่เสื่อมลง มีบทบาททางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุจากการกำหนดว่า บุคคลที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้สูงอายุแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น มีอายุ 60-74 ปี 2) กลุ่มผู้สูงอายุวัยปลาย มีอายุ 75 ปีขึ้นไป

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

วิไลวรรณ ทองเจริญ (2554, น. 65-84) กล่าวว่า ความสูงอายุนั้นจะขึ้นอยู่กับเวลาของการมีชีวิตและสัมพันธ์โดยตรงกับความเจริญและความเสื่อม ถอยของร่างกายมนุษย์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกองค์ประกอบของมนุษย์ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Changes) ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงแห่งความเสื่อมอย่างถดถอยลงทุกระบบของร่างกาย ผิวหนังบางลงเหี่ยวย่นลึกขาดง่าย การระบายความร้อนไม่ดี ผมขนมีจำนวนลดลง การเคลื่อนไหว และความคิดเชื่องช้า สายตาเสื่อม มองเห็นไม่ชัดหูตึง การรับกลิ่นลดลง กล้ามเนื้ออ่อนแรง กระดูกเสื่อม ระบบหัวใจ และหลอดเลือดเสื่อม ระบบภูมิคุ้มกันทำงานลดลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลงทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคติดเชื้อต่าง ๆ ซึ่งความเสื่อมจะเกิดขึ้นกับบุคคลไม่เท่ากันขึ้นกับกรรมพันธุ์ เพศ อาชีพ การดูแลสุขภาพอาหาร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่อ่อนแอ ความสามารถในการช่วยเหลือหรือดูแลตนเองก็ลดลงไป สิ่งเหล่านี้ล้วนชักนำไปสู่การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุทั้งนั้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Changes) ผู้สูงอายุ มักจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปตามความคิดเห็นของตน ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้ในเรื่องของอายุ และการยอมรับของสังคม ซึ่งผู้สูงอายุมักรู้สึกว่าตนไม่เป็นที่ต้องการของผู้ที่อ่อนวัยกว่า จึงมักมีบุคลิกภาพใจน้อย อ่อนไหวง่าย รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ช่างบ่น โกรธง่าย คิดถึงแต่ตนเอง การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความจำผู้สูงอายุจะมีการเรียนรู้ช้าลง มีความลำบากในเรื่องความจำระยะสั้นแต่การเรียกกลับซึ่งเป็นความจำระยะยาวยังคงสูงอยู่ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผู้สูงอายุมียุ่่มากในด้านสติปัญญา ผู้สูงอายุปกติจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญาเสื่อมถอยลงเพียงเล็กน้อยหรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Changes) เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุภาระหน้าที่และบทบาททางสังคมจะลดลง เนื่องจากข้อจำกัดทางร่างกายและการเกษียณอายุทำให้ผู้สูงอายุห่างจากสังคมออกไป เพื่อนฝูงลดลง รายได้ลดลง แบบแผนการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครอบครัวจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกเหงา โดดเดี่ยว อีกทั้งการสูญเสียเพื่อนฝูง และคู่ชีวิตทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้นจะรู้สึกซึมเศร้า สิ้นหวัง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิตจากการที่ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเสื่อมถอยในด้านร่างกายจะมีความเสื่อมของอวัยวะต่างประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงนำไปสู่การ เจ็บป่วย ด้านจิตใจจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและการรับรู้จนกระทั่งเกิดความรู้สึกใจน้อย อ่อนไหว ไม่ มั่นคง ด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่และบทบาททำให้ผู้สูงอายุจะรู้สึกโดดเดี่ยวเกิดภาวะซึมเศร้าที่ตามมาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านการดำเนินชีวิตและเกิดความต้องการที่แตกต่างกันไป ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องตอบสนองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

2.1.3 นโยบาย และมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้

หมวด 3 สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 53 บุคคล ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจาก

มาตรา 80 รัฐ ต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (1) คุ้มครอง และพัฒนาเด็ก และเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิง และชาย เสริมสร้าง และพัฒนาความเป็นปึกแผ่น

ของสถาบันครอบครัว และชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 84 รัฐ ต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้ จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างทั่วถึง

นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเพิ่มกำลังซื้อ ภายในประเทศ สร้างสมดุลและความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค โดยมีการจัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีจะได้รับ 600 บาท อายุ 70-79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80-89 ปีจะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท

นโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี นโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี แบ่งออกเป็นนโยบายตามด้านต่าง ๆ 8 ด้าน ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตโดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.4 นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต

2.1.4.1 นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชนโดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์ วัยเด็ก วัยเจริญพันธุ์ วัยบรรลุนิติภาวะ วัยชรา และผู้พิการ สนับสนุนโครงการส่งเสริม เยาว์ปัญญาของเด็กและให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สนับสนุนโครงการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพสตรี เพื่อดูแลสุขภาพของสตรี และเด็กอย่างบูรณาการทั่วประเทศ รวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้ และดูแลป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์และลดความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี สนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และผู้พิการ เพื่อดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยให้เข้าถึงการบริการอย่างมีศักดิ์ศรีมีคุณภาพและเป็นธรรม รวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชนจัดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพ ผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

2.1.4.2 นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม โดยการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่าง ๆ สำหรับรองรับผู้สูงอายุและคนพิการสร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุพัฒนาบริการสุขภาพอนามัยให้การสงเคราะห์ จัดการศึกษา จัดสวัสดิการ รวมถึงหาอาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูงสมควรเป็นส่วนสำคัญ ในการพัฒนาบ้านเมืองอันจะขาดไม่ได้

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ในปัจจุบัน จำนวนผู้สูงอายุ และสัดส่วนผู้สูงอายุของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพทางสังคม สภาวะเศรษฐกิจ และการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่อง ในระยะยาว การกำหนดแผน ระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมสำหรับการเปลี่ยนและพัฒนา จึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับสูงแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคม ตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม

2. เพื่อให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการและมีการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

3. เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน

4. เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ

5. เพื่อให้มีกรอบ และแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่าง ๆ ในสังคมทั้งภาคประชาชน ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่างประสานและสอดคล้องกัน นอกจากนี้ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ได้จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

5.1 ยุทธศาสตร์ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

5.2 ยุทธศาสตร์ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ

5.3 ยุทธศาสตร์ ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

5.4 ยุทธศาสตร์ ด้านการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ ระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

5.5 ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนตามกฎหมาย ตามมาตรา 11 ดังนี้

1. ได้รับการบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวก และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ

2. ได้รับการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

3. ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

4. ได้รับการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย หรือชุมชน

5. ได้รับการอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น

2.1.5 สิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้รับรองให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้แก่บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย ซึ่งในกฎหมายใช้คำว่า สิทธิผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1.5.1 สิทธิได้รับการบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวก และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ

2.1.5.2 สิทธิได้รับบริการด้านการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

2.1.5.3 สิทธิได้รับบริการ ด้านการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

2.1.5.4 สิทธิในการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่ม
ในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

2.1.5.5 สิทธิได้รับการอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุ
ในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น

2.1.5.6 สิทธิได้รับการช่วยเหลือ ด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

2.1.5.7 สิทธิได้รับการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

2.1.5.8 สิทธิในการได้รับการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกรังแก
หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

2.1.5.9 สิทธิในการได้รับคำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี
หรือในทางการแก้ไขปัญหาคอรัปชั่น

2.1.5.10 สิทธิได้รับบริการการจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็น
อย่างทั่วถึง

2.1.5.11 สิทธิได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

2.1.5.12 สิทธิได้รับการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

2.1.5.13 สิทธิประการอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2.1.6 การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุถือเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่งที่มีเป้าหมายอยู่ที่
การประสบความสำเร็จและความสุขในชีวิต

บุญเทือง โพธิ์เจริญ (2551, น. 122-123) ที่ให้ข้อแนะนำว่า เมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน
ต้องตั้งใจเรียนหมั่นขวนขวายหาความรู้ เพื่อจะมีโอกาสได้งานที่ดี เมื่อถึงวัยทำงานต้องตั้งใจทำงาน
อย่างมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ สุจริต สร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อความภาคภูมิใจของตนเอง รู้จักเก็บออมเงิน
เพื่อสร้างฐานะ และความมั่นคงของชีวิต ไม่ใช่ชีวิตทรูหราฟุ่มเฟือยติดในยศ อำนาจ ตำแหน่ง ดูแล รักษา
สุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงเพื่อที่เมื่อถึงวัยเกษียณจะสามารถปรับตัวปรับใจให้กับการที่ต้อง
ออกจากงานและยอมรับความชราที่มาเยือนพร้อมเริ่มต้นชีวิตใหม่ในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข

ประนอม โอทกานนท์ (2554, น. 39) ใช้ คำว่าความสุขสมบูรณ์ในชีวิต (Wellness)
แบ่งช่วงชีวิตของบุคคลออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ซึ่งช่วงวัยสูงอายุนี้จะเป็น
ยุคทองของชีวิต หากบุคคลได้มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมมาอย่างดีและรัดกุม การวางแผนใช้ชีวิต
หลังเกษียณ จึงมีความสำคัญมากเท่ากับการวางแผนการศึกษาในวัยเด็กและการวางแผนในการประกอบ
อาชีพในวัยผู้ใหญ่ การวางแผนเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพบุคคลต้องพิจารณาตนเอง
และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ได้แก่ สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น
การใช้เวลา สถานที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตใหม่ และฐานะการเงินที่เปลี่ยนไปเพื่อให้กระบวนการนี้ต่อเนื่อง
เป็นการป้องกันภาวะวิกฤติในช่วงสุดท้าย

สำหรับช่วงระยะเวลาความพร้อมเพื่อเกษียณอายุที่เหมาะสมนั้น รัชนีโสภาคย์ เกษมสันต์
(2542, น. 1) แนะนำว่า บุคคลควรเริ่มเตรียมตัว 10-20 ปี ก่อนเกษียณอายุเหตุที่สนับสนุนให้ข้าราชการ
เตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุ 40 ปี เพื่อให้บุคคลมีการเตรียมความพร้อมให้เร็วที่สุด โดยให้เริ่มวางแผน
เตรียมการไว้ตั้งแต่อายุ 30 ปี การเตรียมความพร้อมตั้งแต่วัยเยาว์ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

เพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเองในทุก ๆ ด้าน (Self Support, Self Reliance, Self Sufficiency) มีความสำคัญยิ่งเพื่อจะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระ และมีศักดิ์ศรี คงสถานภาพช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และสังคมให้นานที่สุดก่อนจะเข้าสู่ภาวะพึ่งพาและภาวะทุพพลภาพ

Atchley (1994, p. 210) แบ่งการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุออกเป็น 2 ระยะ

1. ระยะก่อนการเกษียณนาน ๆ (Remote Phase) ระยะนี้ความคิดเรื่องการเกษียณอายุยังอยู่ห่างไกลมากการเตรียมความพร้อมในระยะนี้สามารถเริ่มได้ตั้งแต่ก่อนวัยทำงานหรือเริ่มเมื่อวัยทำงานสิ่งที่สมควรเตรียมในระยะนี้ ได้แก่

1.1 การเงิน ซึ่งต้องมีการเตรียมในระยะยาว บุคคลที่ต้องการมีชีวิตหลังเกษียณที่สบายต้องมีการวางแผนด้านการเงินให้มาก

1.2 การใช้เวลาว่าง การพัฒนาทักษะการใช้เวลาว่างจะทำได้ง่ายในวัยหนุ่มสาวเนื่องจากการศึกษาวิชาการต่าง ๆ เปิดกว้างสำหรับวัยนี้

1.3 การดูแลรักษาสุขภาพ สุขภาพวัยเกษียณอายุจะดีได้ ต้องได้รับการดูแลอย่างดีตั้งแต่วัยหนุ่มสาวบุคคลที่ไม่ดูแลสุขภาพของตนมาแต่ต้นสุขภาพในวัยเกษียณอายุก็จะไม่ดีตามไปด้วย

2. ระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) ระยะนี้บุคคลเริ่มรู้สึกว่าการเกษียณอายุใกล้เข้ามาถึงตนเองแล้ว เช่น อาจเห็นคู่สมรสหรือเพื่อนร่วมงานวัยใกล้เคียงกันเกษียณอายุสิ่งที่ต้องเตรียมในระยะนี้ ได้แก่

2.1 ด้านจิตใจ พยายามยอมรับเกณฑ์ของสังคมที่ถูกกำหนดไว้ไม่วิตกกังวลกับการเกษียณอายุจนเกินไป

2.2 ด้านทัศนคติต่อการเกษียณอายุ หากบุคคลได้มีการเตรียมความพร้อมในระยะก่อนการเกษียณนาน ๆ มาอย่างดีจะไม่เกิดทัศนคติด้านลบต่อการเกษียณอายุหน่วยงานส่วนใหญ่มักจะจัดโครงการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุให้แก่ผู้ที่จะเกษียณในที่สุดท้ายก่อนการเกษียณซึ่งจะช่วยได้เพียงเรื่องจิตใจและพัฒนาทัศนคติเท่านั้น แต่ไม่สามารถช่วยเหลือในด้านการเงิน ที่อยู่อาศัย และสุขภาพแก่ผู้เกษียณอายุได้เพราะเรื่องเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างยาวนานและต้องทำมาโดยสม่ำเสมอในการเตรียมการ

2.1.7 การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุด้านต่างๆ

บรรลุ ศิริพานิช (2551, น. 39-92) กล่าวว่า จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการสามารถ สรุปแนวคิดในการวางแผนเตรียมความพร้อมก่อนการเกษียณอายุได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเมื่อเกษียณอายุแล้วรายได้ที่เคยได้รับจะลดน้อยลง หากไม่มีการเตรียมความพร้อมด้านการเงินไว้ล่วงหน้าจะประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้เกษียณอายุควรมีการเตรียมความพร้อมเรื่องทรัพย์สินเงินทองไว้ล่วงหน้าตั้งแต่วัยกลางคน เพราะเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วโอกาสที่จะหางานที่มีรายได้สูงเป็นไปได้ยากการหวังพึ่งลูกหลานในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นเรื่องค่อนข้างลำบากการมีฐานะการเงินที่มั่นคงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เกษียณอายุมีความสุขในบั้นปลายชีวิตไม่เป็นภาระของลูกหลาน รายงานการศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้ข้อสรุปตรงกันว่าความรู้สึกมั่นคงเกี่ยวกับการเงินเป็นปัจจัยสำคัญของความสุขและความพึงพอใจในตัวเอง

2. การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยทำงานควรวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยแต่เนิ่น ๆ เพื่อให้เกิดความพร้อมและความมั่นคงในวัยสูงอายุ การเตรียมความพร้อมเรื่องที่อยู่อาศัยมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ

2.1 ลักษณะการอยู่อาศัย ควรวางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้ชีวิตหลังเกษียณอยู่กับใคร อยู่กับคู่สมรส อยู่กับลูกหลาน อยู่กับญาติพี่น้อง หรืออยู่ตามลำพังคนเดียว หากไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น วัด สถานสงเคราะห์ ทั้งของรัฐบาล และเอกชน ทั้งต้องพิจารณาถึงความสะดวกสบาย และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ด้วย

2.2 สถานที่ตั้งที่อยู่อาศัย ต้องสะดวกในการเดินทางอยู่ใกล้แหล่งชุมชน หากอาศัยอยู่ตามลำพัง หรือกับคู่สมรสต้องสามารถติดต่อกับบุตรหลาน หรือญาติสนิทได้สะดวกเมื่อต้องการความช่วยเหลือสามารถทำได้ง่าย

2.3 สภาพที่อยู่อาศัยต้องจัดบ้าน และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย และข้อจำกัดของวัยสูงอายุเพื่อลดอันตรายและอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น เป็นบ้านชั้นเดียว หรือมีห้องนอนอยู่บนชั้นล่างของบ้าน พื้นบ้านใช้วัสดุกันลื่น ห้องน้ำมีโถส้วมแบบนั่ง และติดตั้งราวเกาะยึดเพื่อพยุงตัว มีไฟฟ้าให้แสงสว่างเพียงพอ มีระบบตัดไฟฟ้าและไฟฉุกเฉิน มีบริเวณบ้านที่สามารถทำสวนเลี้ยงสัตว์ และทำกิจกรรมเบา ๆ ได้ ระยะห่างระหว่างภายในบ้านมาที่รั้วอยู่ในระยะที่สามารถเดินได้ง่าย

3. การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพร่างกายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาวและวัยกลางคน เพื่อที่ว่าเมื่อถึงวัยเกษียณอายุแล้วสุขภาพจะไม่ทรุดโทรมเร็วกว่าที่ควรจะเป็นเพราะในวัยนี้ระบบต่าง ๆ ของร่างกายจะมีการเสื่อมลงอย่างชัดเจน โอกาสเกิดโรค จึงเป็นไปได้ง่ายและเมื่อเป็นแล้วต้องใช้เวลารักษานาน รายงานการวิจัยการศึกษาสถานการณ์ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันความต้องการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาหลักที่พบมากในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุที่ศึกษาส่วนใหญ่ มีปัญหาสุขภาพอย่างน้อย 1 ปัญหา โดยมีจำนวนโรค เฉลี่ย 2 โรค ปัญหาสุขภาพที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์มากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเสื่อม โรคเบาหวาน ไขมันในเลือดสูง และ โรคหัวใจ

4. การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ การเกษียณอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานภาพทางสังคมอย่างฉับพลันถือเป็นภาวะวิกฤตของชีวิตเพราะเป็นความสูญเสียมากที่สุด ในชีวิตอย่างหนึ่ง ผู้เกษียณอายุ มักจะประสบปัญหาความเครียด และการปรับตัว ผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้จะเกิดปัญหาทางด้านจิตใจ มีอารมณ์หงุดหงิด เหนงา หดหู่ เบื่อหน่ายชีวิต ซึ่งสภาพจิตใจดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อสภาพร่างกายด้วยผู้สูงอายุที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อความชราทำใจยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงได้ ไม่หวนคิดถึงอดีตที่ผ่านมาอย่างอาลัยอาวรณ์ พอใจกับชีวิตปัจจุบัน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสจะมีอายุยืนยาว ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจเพื่อรับสภาพการเกษียณอายุ จะช่วยให้การปรับตัวภายหลังเกษียณเป็นไปด้วยดี

5. การเตรียมความพร้อมด้านการใช้เวลา การปลดเกษียณเป็นภาวะที่กระทบกระเทือนจิตใจของผู้เกษียณอายุเนื่องจากภายหลังเกษียณบุคคลจะมีเวลาว่างมากถ้าปล่อยเวลาว่างนั้นไปเฉย ๆ จะเป็นสิ่งที่ทำลายชีวิตของผู้เกษียณอายุอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “Leisure is Even More Dangerous for the Old Than the Young” วิธีป้องกันปัญหาดังกล่าว คือ ผู้เกษียณอายุต้องไม่ปล่อยให้ตัวเอง

มีเวลาว่าง ดังนั้นการมีกิจกรรมจะช่วยให้ผู้เกษียณอายุมีความพึงพอใจในชีวิตและมีความสุขทางใจ นอกจากนี้การร่วมในกิจกรรมบางประเภทยังเป็นการทดแทนบทบาทหน้าที่อันสูญเสียไปเนื่องจากการเกษียณอายุด้วยซึ่งทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) ให้ความสำคัญทางกิจกรรมทางสังคมว่าเป็นหลักของชีวิตของบุคคล กล่าวคือ การปรับตัวของบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับกิจกรรมที่ยังมีกิจกรรมมากขึ้นเท่าใดก็จะปรับตัวได้มากขึ้นเท่านั้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

2.2.1 ความหมาย

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) มีนักวิชาการหลายสาขา ให้ความหมายที่แตกต่างกันไปตามมุมมองของสาขาวิชาที่ศึกษาคุณภาพชีวิตมีขอบเขตของความหมายกว้างเสมือนเป็นร่มใหญ่ที่ครอบคลุมองค์ประกอบย่อย ๆ เช่น สภาวะสุขภาพ, สภาพร่างกาย, สภาพการดำรงชีวิต, วิถีชีวิต การรับรู้, พฤติกรรม และความสุข เป็นต้น ความหมายของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิต หรือการมีชีวิตที่มีคุณภาพสามารถมองได้หลายแง่มุมขึ้นอยู่กับมุมมอง เช่น ภูมิหลัง ความต้องการให้ความหมาย หรือการตีความต้องการของสังคม ค่านิยมของสังคม

โกศล มีคุณ (2542, น. 4) นิยามคุณภาพชีวิตว่า สภาพชีวิตที่มีความสำเร็จ สุข สงบ ซึ่งเหมาะสมกับภาวะและวัย คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพิจารณาเป็นด้าน ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ด้านข้อมูล ความรู้ และนันทนาการ

อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล (2553, น. 37) ได้ประมวล ความหมาย ของคุณภาพชีวิตจากนักวิชาการหลายท่าน พอสรุปได้ว่า หมายถึง ลักษณะความพึงพอใจ หรือความสุข ซึ่งสามารถประเมินความพึงพอใจทั้งในภาพรวมและรายด้าน เช่น การทำงาน ครอบครัว และที่อยู่อาศัย

ศรีเมือง พลังฤทธิ์ (2547, น. 22) สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ความพึงพอใจ ความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข มีสุขภาพกายดี มีสุขภาพจิตดี มีอาหารการกินดี มีสิ่งของหรือเงินใช้ตามความจำเป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

องค์การอนามัยโลก (The WHOQOL Group, 1994) ได้นิยามคุณภาพชีวิตว่า เป็นการรับรู้ความพึงพอใจ และสถานะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเองภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสังคมและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สวัสดิการและบริการด้านต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะทางการเมืองการปกครองในสังคมที่อยู่อาศัยและสามารถประเมินคุณภาพชีวิตในด้านวัตถุวิสัย และด้านจิตวิสัย

Padilla and Grant (1985, p. 45, อ้างถึงใน ศรีเมือง พลังฤทธิ์, 2547, น. 33) ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่าเป็นการรับรู้ความพึงพอใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะสุขภาพคุณภาพชีวิตเป็นระดับความพึงพอใจซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล

Ragsdale and Morrow (1990, p. 355) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้การมีประสิทธิภาพหรือความสามารถในการกระทำอย่างมีความหมายเพื่อควบคุม หรือจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยของตน ทั้งด้านจิต อารมณ์ ความคิด และการดูแลรักษา

Orem (2001, p. 179) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต ก็คือ ความผาสุก (Wellbeing) ซึ่งเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อการมีชีวิตอยู่ตามประสบการณ์ของความพึงพอใจ ความรู้สึก เป็นสุขกาย และสุขใจ

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ของบุคคลต่อสภาพการดำรงชีวิตของตนซึ่งวัดจากความพึงพอใจในเรื่องความเป็นอยู่ ความสุข สุขภาพกาย และจิต อาหารการกิน การมีสิ่งของใช้ตามความจำเป็น การอยู่ในสภาพแวดล้อม และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

2.2.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

สวัตน์ มหัตนิรันดร์กุล (2541, น. 32) กล่าวว่า จากการนิยามความหมายของคุณภาพชีวิตของนักวิชาการข้างต้นชี้ให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตมีความหมายในหลายมิติ และประกอบด้วย องค์ประกอบของการมีชีวิตที่มีคุณภาพหลายด้าน ดังนั้นมีนักวิชาการที่ศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต โดยแบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตตามมิติ 2.6 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีความหมาย ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบายไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดของร่างกายได้ การรับรู้ถึงความสามารถหรือศักยภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน ซึ่งการรับรู้เหล่านี้ มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่ต้องพึ่งยาต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ

2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) เป็นการรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิดความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตนเองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships Domain) เป็นการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Domain) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตรอยู่อย่างอิสระมีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวกมีแหล่งผลประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝน ทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณมีกิจกรรมในเวลาว่าง

องค์การอนามัยโลก (WHO) (The WHOQOL Group, 1995) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อตำแหน่งชีวิตของตนในบริบทของวัฒนธรรมและระบบคุณค่าต่าง ๆ ที่บุคคลเกี่ยวข้องอยู่และในส่วนที่สัมพันธ์กับบรรดาเป้าหมายของชีวิตของบุคคลรวมทั้งการคาดหมายมาตรฐานและสิ่งเกี่ยวข้องต่าง ๆ ของบุคคลด้วยแนวคิดนี้รวมถึงสุขภาพกาย สภาวะจิตใจ ความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเอง ความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อและความสัมพันธ์ของบุคคลกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านสุขภาพกาย (Physical) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึก สุขสบาย การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าตนไม่ต้องพึ่งพายาต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์ เป็นต้น

2. มิติด้านสุขภาพจิต (Psychological) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิการตัดสินใจและความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้าหรือกังวลการรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา ความหมายของชีวิตและความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตและมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3. มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

4. มิติด้านสภาพแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าตนมีชีวิตอยู่อย่างอิสระไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงความพึงพอใจในตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ สถานะความสัมพันธ์ในสังคมและครอบครัวของตน

2.2.3 คุณภาพในการดำรงชีวิต

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต (2556, น. 17-21) กล่าวว่า การวัดคุณภาพชีวิตควรมีองค์ประกอบของดัชนีคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญจำแนกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยและตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย

1. ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well Being) เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจมุ่งไปที่รายได้ของชาติ หรือครัวเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยรายได้ของชาติเป็นข้อมูลทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่เข้าใจได้โดยทั่วไปและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ซึ่งแท้จริงแล้วการทำความเข้าใจตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยเป็นเรื่องไม่ซับซ้อน ตัวอย่างของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย ได้แก่ อัตราการอ่านออกเขียนได้อายุเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ประเภทของที่อยู่อาศัยและค่าครองชีพ ผู้วางนโยบายมักใช้ ควรวัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยวัดคุณภาพชีวิตของระดับครัวเรือนชุมชนเมือง และประเทศ การประเมินตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย มักจะเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติ อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยไม่สามารถอธิบายสังคมได้อย่างแท้จริง

2. ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well Being) เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจ ความรู้สึกทัศนคติ และความเข้าใจในระดับบุคคล ซึ่งดูเหมือนเป็นสิ่งที่จะต้องไม่ได้เนื่องจากมีความยากในการกำหนดและวัดตัวชี้วัดนี้ถูกออกแบบมาเพื่อวัดความสุขและความพึงพอใจของมนุษย์แนวคิดของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัยสัมพันธ์กับความเข้าใจและทัศนคติในเรื่องของชีวิตที่เป็นสุข ทั้งด้านครอบครัว เพื่อนฝูง และมาตรฐานความเป็นอยู่ตัวชี้วัดในเรื่องของการประสบความสำเร็จ ความปลอดภัย และความสนุกสนาน รวมถึงชีวิตการทำงานและครอบครัว การประเมินเชิงอัตวิสัยอยู่บนพื้นฐานของการรายงานความเข้าใจความรู้สึกและการตอบสนองของบุคคล

Beadle-Brown (2008, p. 380) ได้นำเสนอการแบ่งคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการกำหนดตัวชี้วัดเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิต ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) การรวมกลุ่มทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิต (เช่น วิถีทางการดำเนินชีวิตพฤติกรรมปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อความเหมาะสม รวมถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อวิถีการ ดำเนินชีวิต) การช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ (เช่น ความพึงพอใจในการบริการทางสังคม การยอมรับทางสังคม และสถานภาพทางสังคม)

2. คุณภาพชีวิต ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ (Physical Well Being) ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะทางสุขภาพ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การมีสุขภาพดี การมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ อาหาร และโภชนาการความสามารถ ในการเคลื่อนไหวของร่างกายและการดูแลสุขภาพ

3. คุณภาพชีวิต ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคมและการมีมิตรภาพ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใต้บริบทสถานที่ทำงานหรือบริบทครอบครัว นอกจากนี้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังเกี่ยวข้องกับความโดดเดี่ยวเดียวดาย การสนับสนุนช่วยเหลือจากเครือข่ายทางสังคม ความใกล้ชิดสนิทสนม และความรัก

4. คุณภาพชีวิต ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (Material Well Being) ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดีจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ อาชีพการงาน สภาพทางการเงิน การเป็นเจ้าของ (สังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์) ความปลอดภัย สถานภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะที่อยู่อาศัย และการคมนาคมขนส่ง

5. คุณภาพชีวิต ด้านลักษณะทางอารมณ์ (Emotional Well Being) ด้านลักษณะทางอารมณ์จะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกพอใจในการทำงานอาชีพ ที่อยู่อาศัย การช่วยเหลือสนับสนุน ความพึงพอใจในกลุ่มทางสังคมของตนเอง นอกจากนี้ด้านลักษณะทางอารมณ์ยังเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การไร้ความเครียด มโนภาพแห่งตน และความสุขในการดำเนินชีวิต

6. คุณภาพชีวิต ด้านความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-Determination) ด้านความสามารถในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการตัดสินใจ การควบคุมตนเอง การกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตด้วยตนเองอิทธิพลของที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อความสามารถในการตัดสินใจ การสนับสนุนช่วยเหลือด้วยคำพูด และการแก้ต่างเพื่อตนเอง

7. คุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) ด้านการพัฒนาตนเองจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษาและทักษะในการปฏิบัติตน ความสามารถส่วนตัว การบรรลุสิ่งที่ปรารถนา ความก้าวหน้า และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

8. คุณภาพชีวิต ด้านสิทธิเสรีภาพ (Rights) ด้านสิทธิเสรีภาพจะเกี่ยวข้องกับการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล สิทธิมนุษยชน สิทธิในความเป็นพลเมือง (เช่น การมีสิทธิเลือกตั้ง) ความรับผิดชอบในฐานะความเป็นพลเมือง และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือรัฐบาล

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้านข้างต้น ได้ระบุถึงลักษณะตัวชี้วัด ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง หรือตัวแปรในการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยผู้วิจัยอาจเน้นเชิงวัดคุณวิสัยหรือเชิงอัตวิสัยตามความเหมาะสมของบริบทที่ศึกษาหรืออาจใช้แนวทางทั้ง 2 อย่าง ควบคู่ไปด้วยกันปัจจัยหลักของคุณภาพชีวิตพิจารณาจาก 8 ปัจจัยหลัก คือ สภาพอารมณ์ที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาตนเอง สภาพทางร่างกายที่ดี การตัดสินใจด้วยตนเอง การรวมกลุ่มทางสังคม และสิทธิตามกฎหมาย

2.2.4 การสร้างความสุขให้ตนเองสำหรับผู้สูงอายุ

การที่ผู้สูงอายุจะทำให้ตนเองมีความสุขได้นั้น ผู้สูงอายุจะต้องถามและตอบคำถามตนเองให้ได้ก่อนว่า “ความสุข คืออะไร?” และ “ความสุขที่แท้จริงของตนเอง คืออะไร?” ผู้สูงอายุบางคน ก็ตอบว่าความสุขที่แท้จริงของตนเองนั้น คือ “การได้อยู่กับครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตา” “การได้เห็นลูกหลานที่ตนรักประสบความสำเร็จ” “การที่ตัวผู้สูงอายุเป็นที่ยอมรับ หรือมีชื่อเสียงในวงสังคม” “การมีสุขภาพดีไม่เจ็บป่วย” “การมีเงิน หรือทรัพย์สินสมบัติสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน” “การได้ทำประโยชน์ให้กับลูกหลานหรือสังคม” “การเป็นที่รักของลูกหลาน” “การที่ลูกหลานให้ความสำคัญหรือเอาใจใส่” “การได้ไปวัด หรือโบสถ์ เพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม หรือสันทนาการที่ทำให้จิตใจของตนสงบและเป็นสุข” “การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ” เป็นต้น เมื่อตอบคำถามของตนเองได้แน่นอนแล้วว่าความสุขที่แท้จริงในชีวิตของตนเอง คืออะไร ก็เริ่มสร้างความสุขให้กับตนเอง วิธีที่จะสร้างความสุขให้กับตนเองนั้นเริ่มจากตัวเองก่อน ดังต่อไปนี้

2.2.4.1 การปรับตัวของผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ที่ผู้สูงอายุและครอบครัวต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุบางคนรับไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น บางคนคับข้องใจในตนเอง บางคนมีความขัดแย้งกับลูกหลานหรือคนใกล้ชิด จึงเป็นที่มาของความเครียด อาการซึมเศร้าและการไม่มีความสุขการที่ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้นั้น สิ่งแรกที่ผู้สูงอายุจะต้องทำ คือ การปรับตัวทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด อารมณ์ และสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง โดยเริ่มจากการปรับใจของตนเอง ให้ได้ด้วยการเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและสิ่งใหม่ ๆ ในสังคม เปิดรับและยอมรับความคิดเห็นของลูกหลานและคนอื่นให้มากขึ้นไม่เก็บตัว หรือแยกตัวเองออกจากครอบครัวหรือสังคม พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เพื่อนฝูง ชุมชน หรือสังคม มีความยืดหยุ่นในเรื่องต่าง ๆ ให้คิดอยู่เสมอว่าทำ อะไรจึงจะอยู่ร่วมกับครอบครัวและคนอื่นให้ได้ อย่างดีที่สุดเท่าที่ทำได้ทำอย่างไรที่จะให้มีความขัดแย้งกันน้อยที่สุด ตลอดจนพยายามช่วยตนเองในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุดและยอมรับความช่วยเหลือ และการดูแลของลูกหลานเมื่อถึงเวลาที่จำเป็นก็จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

2.2.4.2 การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต การจะมีความสุขได้นั้น สุขภาพกายและสุขภาพจิตก็ต้องดีด้วยผู้สูงอายุ จึงจำเป็นต้องหมั่นไปตรวจร่างกายประจำปีอย่างสม่ำเสมอ และรีบไปพบแพทย์แต่เนิ่น ๆ เมื่อเริ่มมีอาการที่บ่งชี้ว่าเจ็บป่วย ระวังตระวัง และป้องกันไม่ให้ตนเองเจ็บป่วย หรือเกิดอุบัติเหตุ หมั่นคอยดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง โดยออกกำลังกายทุกวันหรือสัปดาห์ละ 3 ครั้ง วันละประมาณ 20-30 นาที เลือกวิธีออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของตนเอง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ซึ่งให้คุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ เหมาะสมกับวัยเป็นอาหารที่ย่อยง่าย และมีปริมาณเพียงพอในการดื่มน้ำให้เพียงพอกับความต้องการของร่างกายอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว ดูแลระบบขับถ่ายของตนเองจะเป็นปกติ นอนหลับให้เพียงพอ อย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง และอยู่ในที่ ๆ มีอากาศถ่ายเทได้ดี เมื่อผู้สูงอายุดูแลสุขภาพกายของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ก็ต้องดูแลสุขภาพจิตของตนเองด้วย โดยทำจิตใจให้เบิกบานอยู่เสมอ ไม่ให้ตนเองเกิดความเครียด หงุดหงิด ฉุนเฉียว ท้อแท้หรือน้อยใจ ด้วยการหากิจกรรมที่ทำให้ตนเองได้พักผ่อนหย่อนใจ มิฉะนั้นจะเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตของตนเอง และสัมพันธ์กับลูกหลานและคนอื่น

2.2.4.3 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชื่นชอบ เช่น การทำงานอดิเรกต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของตนเอง เช่น การปลูกต้นไม้ การทำงานฝีมือ การเลี้ยง สัตว์เลี้ยง การเล่นดนตรี การฟังเพลง การสวดมนต์ การเขียนหนังสือ การอ่านหนังสือ การเล่นเกม คอมพิวเตอร์ ฯลฯ การช่วยทำงานบ้านเล็กน้อย การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมหรือชมรม และ/หรือการประกอบอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น การทำขนมขาย ฯลฯ เป็นต้น เพื่อคลายเหงาเกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความสุข ได้รายได้เพิ่มขึ้น เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคมอีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ

2.2.4.4 การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายการดำเนินชีวิตประจำวันเรียบง่าย เป็นวิถีชีวิตที่จะพาไปสู่ความสุขด้วยการทำตามสบาย ไม่ผูกมัดตนเองด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมาย กินง่าย อยู่ง่าย ดำรงชีวิตอยู่บนความพอเพียง ซึ่งไม่ได้หมายถึงการประหยัดจนอดอดหรืออดตัวจนกินไปแต่ให้ดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลางใช้จ่าย หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแต่สถานภาพของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ไม่ทำ

ให้ตนเองหรือคนอื่นเดือดร้อน ไม่ทำอะไรเกินตัวหรือเกินฐานะที่ตนเองมีและหาความสุขจากสิ่งใกล้ตัว ที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข

2.2.4.5 การสร้างอารมณ์ขันอารมณ์ขัน จะช่วยคลายความกดดันทำให้ผู้สูงอายุที่เกิดอารมณ์ขันรู้สึกเป็นทุกข์น้อยลงเกิดความรู้สึกที่ดี จิตใจเบิกบาน การสร้างอารมณ์ขัน จึงเป็นเรื่องดี เพราะการที่ผู้สูงอายุได้หัวเราะและยิ้มจากใจจริง ๆ ในแต่ละครั้งนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสุขที่เกิดขึ้น ทำให้จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุดีขึ้น เพราะเมื่อหัวเราะก็จะมีสารเอ็นโดรฟินที่เป็นสารแห่งความสุข หลั่งออกมาทำให้คนนั้นมีความสุขช่วยทำให้อายุยืนยาวมีสัมพันธภาพที่ดีกับลูกหลานและคนใกล้ชิด เพราะสามารถทำให้คนรอบข้างได้ยิ้ม หัวเราะ และมีจิตใจที่แจ่มใสตลอดเวลาที่อยู่ด้วย การหัวเราะ จึงเป็นพลังหรือยาวิเศษที่ช่วยให้คนมีความสุข และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน การสร้างอารมณ์ขันให้ตนเองสามารถทำได้โดยเริ่มจากการรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองทำตัวให้ผ่อนคลาย แบบสบาย ๆ ไม่เคร่งเครียด จากนั้นอาจดูภาพยนตร์ ตลก ดูการแสดงตลก และความบันเทิงใจ จากสื่อต่าง ๆ อาจเป็นรายการโทรทัศน์ เช่น ละครตลก การชม รายการตลกโชว์ที่สอดแทรกความตลก ขำขัน เรื่องสนุกที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ เป็นต้น อ่านหนังสือที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน เข้าไปพูดคุย หรืออยู่ในกลุ่ม หรือสภาพแวดล้อมที่มีคนชอบพูด หรือเล่าเรื่องตลก และ/หรือ พูดตลกด้วยตนเอง ด้วยการใช้คำพูดที่เล่นคำ เล่นคารม ล้อเลียน หรือเล่าเรื่องตลก เพื่อทำให้คนอื่นและตนเองได้หัวเราะ และมีความสุข ตลอดจนฝึกยิ้มและหัวเราะทุกครั้งเมื่อมีโอกาสแต่ทั้งนี้ต้องเหมาะสมตามสถานการณ์ และอยู่บนความพอดี

2.2.5 วิธีการสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงอายุ

ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อผู้สูงอายุที่จะช่วยให้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในบั้นปลายชีวิต วิธีการก็เช่นเดียวกับที่ผู้สูงอายุทำด้วยตนเอง แต่ต่างกันที่ลูกหลาน ญาติ พี่ น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นผู้ทำให้การทำให้เช่นนั้น ไม่ควรทำด้วยหน้าที่ เพราะสิ่งที่ทำนั้น จะไม่อ่อนโยน ไม่นุ่มนวล และไม่ได้เกิดความรู้สึกที่ดี เพราะไม่ได้ออกมาจากใจ แต่การทำต้องทำด้วยใจด้วยความรักและด้วยความปรารถนาดีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้สูงอายุสามารถรับรู้ได้ ความสุขก็จะเกิดขึ้น หากยังไม่เคยทำสามารถฝึกหัดทำและค่อย ๆ ทำจะทำได้ดีขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะตั้งใจทำหรือไม่ วิธีทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขกระทำ ได้ดังนี้

2.2.5.1 การปรับตัวของลูกหลาน ญาติ พี่ น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุ เมื่อประสงค์จะให้ผู้สูงอายุปรับตัวเพื่อให้ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้ว ลูกหลาน ญาติ พี่ น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ก็ต้องปรับตัวของตนเองด้วยที่ยอมรับกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนั้น โดยการปรับใจ ปรับความคิด และหาวิธีการที่จะปรับการทํากิจวัตรประจำวันและการทำงานของตนเองให้สอดคล้องกับการดูแลผู้สูงอายุ เพราะถ้าผู้ดูแลทุกคนที่เป็นทั้งลูกหลาน หรือญาติ พี่ น้อง หรือผู้รับจ้างมาดูแลผู้สูงอายุปรับตัวได้แล้ว ก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ดีขึ้นและช่วยทำให้การสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ

2.2.5.2 การเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุด้วยความรักการที่จะดูแลเอาใจใส่ใครนั้น ต้องถามตนเองว่า “รักเขาหรือเปล่า” เพราะเมื่อเรารักใคร เราก็มักจะทำสิ่งต่าง ๆ ให้กับคนที่เรารักเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการที่ได้ดูแลบุพการี หรือญาติผู้ใหญ่ที่เรารัก วิธีการเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุให้มีความสุขนั้น คือ การที่ลูกหลานมาเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุบ่อย ๆ การที่ลูกหลานแสดงความรักด้วยการโอบกอด และ/หรือหอมแก้ม เป็นสัมผัสที่ทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความรักและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้สูงอายุ การให้เวลา

ในการพูดคุย และ/หรือการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุหรือพาผู้สูงอายุเข้าร่วมทำกิจกรรมกับคนอื่น ๆ ในครอบครัวด้วยเท่าที่ทำได้ตามสภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว การให้เกียรติและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น คอยซักถามเกี่ยวกับสุขภาพ ความรู้สึก สภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุขอคำปรึกษาจากผู้สูงอายุเมื่อเวลามีปัญหาให้ผู้สูงอายุช่วยในการอบรม หลาน หรือดูแลกิจการภายในบ้านเท่าที่ทำได้พาไปตรวจสุขภาพประจำปีโดยสม่ำเสมอ เมื่อเจ็บป่วย ก็พาไปพบแพทย์ คอยเฝ้าดูแลใกล้ ๆ หรือให้การช่วยเหลือเมื่อไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จัดหา อาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของผู้สูงอายุพาไปออกกำลังกาย หรือ ถ้าไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองก็ต้องช่วยบริหารร่างกายให้ดูแลในเรื่องการทำกิจวัตรประจำวัน หรือ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุด้วยความนุ่มนวล อ่อนโยน และถนอมจิตใจ ดูแลในเรื่องเสื้อผ้าของใช้ส่วนตัว ที่นอน และสิ่งแวดล้อมภายในห้องของผู้สูงอายุให้สะอาด และสะดวกในการใช้การป้องกันอุบัติเหตุ ที่อาจจะเกิดขึ้นการอยู่เป็นเพื่อนเมื่ออยู่คนเดียว ผู้สูงอายุจะได้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวหรือถูกทอดทิ้ง พาไป พบปะเพื่อน ๆ หรือเข้าทำกิจกรรมของชมรม หรือสมาคมในชุมชน และ/หรือสังคม พาไปวัด หรือโบสถ์ หรือสุเหร่า เพื่อปฏิบัติธรรมช่วยจัดหาสิ่งสนับสนุนในการทำงานอดิเรก หรือการทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนให้มีรายได้ตามที่สมควรแก่โอกาสหรือให้เงินแก่ผู้สูงอายุ ไว้ใช้จ่ายส่วนตัวจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขต่อการดูแลเอาใจใส่ที่ให้นั้น

2.2.5.3 การสร้างอารมณ์ขันให้ผู้สูงอายุ ตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าอารมณ์ขันจะช่วย ลดความกดดันทำให้จิตใจเบิกบานและมีความสุข ฉะนั้นลูกหลาน ญาติ พี่ น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ต้องพยายามช่วยกันสร้างบรรยากาศในการที่จะทำให้เกิดอารมณ์ขันในผู้สูงอายุวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ให้สูงอายุก็เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนที่ดูแลคุณแม่ พบว่า การได้ยืมให้คุณแม่ยิ้มและหัวเราะจากใจวันละครั้งด้วยการพูด หรือแสดงพฤติกรรมหยอกล้อให้ตลกหรือขำ ช่วยลดความซึมเศร้าและความเหงาให้กับคุณแม่แถมยังเป็นการช่วยกระตุ้นให้คุณแม่สร้างอารมณ์ขัน ให้ตนเองและคนรอบข้างอีกด้วยทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันเกิดบรรยากาศที่อบอุ่นในครอบครัว เพราะแต่ละคนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกันและเกิดความรักต่อกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า วิธีการสร้างความสุขในผู้สูงอายุไม่ใช่เป็นสิ่งที่ยากเพียงแต่ผู้สูงอายุเริ่มที่จะทำตนเองให้มีความสุข ลูกหลาน ญาติ พี่ น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุหันกลับมาสร้างความสุขให้ผู้สูงอายุเท่านี้ก็จะเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคน ในครอบครัวมีความสุขซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาโดยเฉพาะผู้สูงอายุ

2.2.6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

จากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุพอ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมประกอบด้วยตัวแปรที่นำมาศึกษา ซึ่งอธิบาย รายละเอียด ดังนี้

2.2.6.1 เพศ เพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในบทบาทหน้าที่ ซึ่งสังคมไทยกำหนดให้เพศชายเป็นผู้นำเป็นหัวหน้าครอบครัว จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีผลการศึกษาที่ค่อนข้างแตกต่างกัน คือ การศึกษาของ พัชรภา มนูญภักดิ์ (2544, น. 139) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ โดยเพศชายมีคะแนน เฉลี่ยการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุด้านเศรษฐกิจสูงกว่าเพศหญิง

2.2.6.2 อายุ ทฤษฎีพัฒนาการในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ของ (Erikson Eight Ages of Life) และทฤษฎีพฤติกรรมตามวัย (Development Task Theory) กล่าวถึงความสำคัญของอายุและความแตกต่างของแต่ละบุคคลเมื่ออายุเพิ่มขึ้นว่า หากบุคคลผ่านพัฒนาการในแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสมย่อมมีการเตรียมพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่วัยต่อไป ซึ่งวัยสูงอายุเป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายในชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นผู้ที่มีอายุมากกว่าผ่านพัฒนาการตามวัยมาก่อนน่าจะเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุได้ดีกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่าการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีอายุใกล้เคียง นั่นคือผู้ที่มีอายุใกล้เคียงจะมีการปฏิบัติในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่าผู้ที่มีอายุห่างไกลจากการเกษียณ

2.2.6.3 สถานภาพสมรส เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตโดยเฉพาะในด้านความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ รวมถึงวิถีปฏิบัติตนตามพัฒนาการของชีวิตผู้ที่สมรสแล้วจะมีภาระรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัวจึงต้องเพิ่มความเชื่อมั่นและความมั่นคงในชีวิตให้มากขึ้นด้วย จึงมักมีความต้องการด้านวัตถุที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกสถานภาพทางสังคม เช่น บ้าน รถยนต์ ทรัพย์สิน พืชราภา มนุษย์ทาสัย (2544, น. 140) พบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยกลุ่มคนโสดมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ และสุขภาพร่างกายสูงสุดในขณะที่ผู้ที่สมรสแล้วมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมการด้านสุขภาพจิตใจสูงสุด

2.2.6.4 ภาวะสุขภาพ หมายถึง ภาวะที่มีความสมบูรณ์ ไม่บกพร่องผู้ที่มีภาวะสุขภาพดีจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีอาการของการเป็นโรคสามารถดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพของตนเอง การรับรู้ภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์กับการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีแนวโน้มจะทำกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงจะมีการเตรียมตัวสูงกว่ากลุ่มที่สุขภาพไม่แข็งแรง

2.2.6.5 ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะการศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ นอกจากนี้ระดับการศึกษายังมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพ ระดับรายได้ สุขภาพ ค่านิยม และทัศนคติต่าง ๆ ผลการศึกษาของทยณัฐ ขวนไชยสิทธิ์ (2552, น. 98) พบว่า การศึกษาแตกต่างกันมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุการทำงานไม่แตกต่างกัน

2.2.6.6 รายได้ และความเพียงพอของรายได้ รายได้เป็นตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล รวมทั้งยังช่วยประเมินความช่วยเหลือสนับสนุนกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและสังคม รายได้เพียงพอในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานย่อมทำให้บุคคลมีโอกาสในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดูแล รักษาสุขภาพ การเก็บออมเงิน การนำเงินไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ การเลือก กิจกรรม และงานอดิเรกที่สนใจ

2.2.6.7 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุ (Albert Aura) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยกล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ ประกอบด้วย กระบวนการที่ซับซ้อนโดยเฉพาะในเรื่องของพฤติกรรมซึ่งส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นด้วยการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ (Learning Through Modeling) โดยตัวแบบจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่มีชีวิต (Live Model) เป็นตัวแบบที่ปรากฏในบุคคลหรือสิ่งมีชีวิตและตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นตัวแบบที่เป็นตัวอักษร คำพูด หรือภาพ หรือสิ่งอื่น ๆ นั่นคือ บุคคลมักเรียนรู้

จากตัวแบบว่าควรทำอะไร แล้วจึงเลือกเอาแต่สิ่งที่ดี ๆ และเหมาะสมมาแสดงออกซึ่งตัวแบบนั้น มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้โดยทำหน้าที่เป็นการให้ข้อมูล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุผ่านตัวแบบจะทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้บทบาทของตนที่ต้องเปลี่ยนไปภายหลังเกษียณอายุได้ อันจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถกระทำได้โดย 1) ตัวผู้ที่จะเกษียณอายุเอง ควรมีการเตรียมความพร้อม โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ หรือพูดคุยสอบถาม จากผู้ที่จะเกษียณอายุไปก่อนตน 2) หน่วยงานของผู้ที่จะเกษียณ ควรจัดการอบรมให้ความรู้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดในเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ 3) หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ควรเปิดดำเนินการให้ความรู้ในเรื่องการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุ

2.2.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการออม

จากแนวคิดของ Keynes (1936) เกี่ยวกับแรงจูงใจในการออมของแต่ละบุคคลได้ถูกจำแนก ออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. การป้องกันความไม่แน่นอน (Precaution) ซึ่งหมายถึง การสำรองไว้ใช้กับเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันในอนาคต
2. การมองการณ์ไกล (Foresight) ซึ่งหมายถึง ความคาดหวังในอนาคตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระหว่างรายได้และค่าใช้จ่าย
3. การประมาณการ (Calculation) ซึ่งหมายถึง ความปรารถนาที่จะได้รับดอกเบีย
4. การปรับปรุงให้ดีขึ้น (Improvement) ซึ่งหมายความว่า ความต้องการที่จะปรับปรุงมาตรฐานการใช้ชีวิตหลังเกษียณไปที่ละน้อย ๆ
5. ความอิสระ (Independence) ซึ่งหมายถึง ความต้องการอิสระทางการเงิน และมีอำนาจที่จะทำในสิ่งที่ต้องการ
6. การลงทุน (Enterprise) ซึ่งหมายถึง ความมีอิสระในเงินลงทุน
7. ความภาคภูมิใจ (Pride) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้เงินแก่ทายาท (แรงจูงใจให้ออมไว้เป็นมรดก)
8. และคงทน เช่น บ้าน หรือรถ เป็นต้น

Warneryd (1968, p. 55) ได้จำแนกแรงจูงใจในการออมเงินออกเป็น 4 แบบ และเห็นว่าคนสามารถออมเพื่อแรงจูงใจหลายอย่างในเวลาเดียวกัน

1. ออมให้เป็นนิสัยอย่างต่อเนื่องเป็นการสร้างนิสัยในการออมที่ดีและไม่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายใด ๆ
2. เรียกว่า แรงจูงใจในการระมัดระวังเนื่องจากความไม่แน่นอนในอนาคต
3. แรงจูงใจในการออม คือ แรงจูงใจเพื่อมรดก ซึ่งเป็นการออมที่ดีของครอบครัวหลังจากบุคคลนั้นเสียชีวิต
4. เรียกว่า การเก็งกำไร และประกอบด้วย ความปรารถนาที่จะสร้างรายได้จากเงินที่สำรอง

Canova (2015, p. 42) ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในประเทศอังกฤษ ผลลัพธ์จากการสำรวจชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจในการออมเงินในลำดับต้น ๆ ให้ความสำคัญกับการออมเพื่อตอบสนอง

ความต้องการในชีวิตประจำวัน เช่น การท่องเที่ยว การซื้อของ มากกว่าการวางแผนการออมเพื่อวัยเกษียณที่มีลำดับความสำคัญ รองลงมา เพราะส่วนใหญ่คนมักคิดว่า การเริ่มต้นชีวิตวัยทำงานยังมีเงินไม่มากพอ จึงเลื่อนการออมเพื่อการเกษียณออกไปจนกว่าจะมีเงินมากพอสำหรับในประเทศไทยมีผลสำรวจกลุ่มประชากรผู้มีงานทำหรือแรงงานในระบบที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการออมของสถาบันวิจัย เพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้ข้อสรุปโดยเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ 1) เพื่อการศึกษา และมรดกของลูก 2) เพื่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณ และการรักษาพยาบาล 3) เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ 4) เพื่อท่องเที่ยวสันทนาการก่อนเกษียณ 5) เพื่อซื้อรถยนต์

2.2.8 ระบบการออมเพื่อเกษียณอายุในประเทศไทย

การออมเพื่อวัยเกษียณ มีความสำคัญอย่างมากต่อประเทศไทยในปัจจุบัน การออมเพื่อการชราภาพหรือการเกษียณอายุของประเทศไทย มี 2 รูปแบบ ได้แก่

2.2.8.1 การออมภาคบังคับ หรือการออมที่รัฐบาลกำหนดให้ต้องมีการออมดังกล่าวเป็นรูปแบบพื้นฐานการประกันความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ กองทุนประกันสังคมและกองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการ

2.2.8.2 การออมแบบสมัครใจ หรือการออมที่รัฐบาลส่งเสริมให้เกิดขึ้นตามความสามารถและความสมัครใจของประชาชน การออมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการออมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริมโดยผ่านทางมาตรการภาษีโดยเงินสมทบของนายจ้างและเงินสะสมของลูกจ้างสามารถนำมาลดหย่อนภาษีได้

การออมเพื่อการเกษียณ ระบบเสาหลัก 3 ต้น ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุในประเทศไทยยึดตามแนวคิดเสาหลัก 3 ต้น (Multi-Pillar Pension System) ของธนาคารโลกที่ดำเนินการมาแล้วในประเทศไทย มีทั้งการออมที่รัฐบาลกำหนดและการออมโดยสมัครใจ การออมแบบบังคับตามกฎหมายมี 2 แบบ คือ กองทุนประกันสังคม จัดเป็นเสาหลักที่ 1 (Pillar 1) และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) จัดเป็นการออมเสาหลักที่ 2 (Pillar 2) ส่วนการออมแบบสมัครใจ ซึ่งถือเป็นเสาหลักที่ 3 (Pillar 3) ประกอบด้วย การออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) กองทุนหุ้นระยะยาว (LTF) และการออมสะสมทรัพย์สินในการประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำสำหรับข้าราชการและพนักงาน

2.2.9 ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

บุญรุ่ง จันทร์นาค (2554, น. 38) ปัจจัยที่มีผลต่อการออม ประกอบไปด้วย

1. รายได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการออม เพราะผู้มีรายได้น้อยมีเงินเหลือและออมได้มากกว่าผู้ที่ไม่มียังไม่ได้ โดยแหล่งของรายได้มาจากหลายทาง เช่น งานประจำ งานอดิเรก เป็นต้น โดยปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดรายได้ของแต่ละบุคคล ได้แก่

2. อายุ โดยทั่วไปแล้วอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 35-55 ปี จะมีความสามารถในการหารายได้สูงกว่าวัยอื่น

3. การศึกษา ผู้ที่จบการศึกษาสูงมักมีรายได้มากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่า

4. อาชีพ การเลือกอาชีพมีผลทำให้บุคคลมีรายได้แตกต่างกัน ซึ่งการเลือกอาชีพมีส่วนสัมพันธ์กับการศึกษาด้วย

5. คุณสมบัติส่วนตัว ความสามารถ ความชำนาญ
6. ค่าใช้จ่าย เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในการกำหนดขีดความสามารถในการออม
7. สถาบันการลงทุน สถาบันให้บริการที่มีความมั่นคงสูง ก็จะเป็นแรงจูงใจให้มีผู้ออมมากขึ้น

8. อัตราดอกเบี้ย ถ้าหากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงก็จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริโภคลดการใช้จ่ายลงและนำเงินมากออมทรัพย์มากขึ้น

9. โอกาสในการลงทุน หากมีโอกาสนำเงินไปลงทุนและการลงทุนนั้นให้ผลตอบแทนดี ก็จะเป็นการจูงใจให้มีการออมมากขึ้น

10. ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างมีอิทธิพลต่อการใช้จ่าย และการออมทรัพย์ได้มากเหมือนกัน เช่น งานบวช งานศพ งานแต่งงานในบางท้องที่มีการแข่งขันกันมากทำให้เกิดการใช้จ่ายเงินที่เกินจำเป็นหลายปีจนหมด บางรายถึงกับต้องมีหนี้สินไปอีกนาน

2.2.10 ปัจจัยสำคัญในการออม

2.2.10.1 ผลตอบแทนที่ผู้ออมได้รับจากการออม กล่าวได้ว่า ยิ่งผลตอบแทนในการออมมากขึ้นเท่าใดแรงจูงใจในการออมก็จะมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

2.2.10.2 มูลค่าของอำนาจซื้อของเงินในปัจจุบัน ผู้ออมจะตัดสินใจทำการออมมากขึ้น ภายหลังจากการพิจารณาถึงอำนาจซื้อของเงินที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าจะมีความแตกต่างจากมูลค่าของเงินในอนาคตหมายความว่าจำนวนเงิน 1 บาทซื้อสินค้าและบริการได้ในจำนวนใกล้เคียงหรือเท่ากับการใช้เงิน 1 บาทซื้อสินค้า หรือบริการในอีก 2-3 ปีข้างหน้า หรือมากกว่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าท่านว่าการเก็บเงินออมไว้โดยไม่ยอมซื้อสินค้าขณะนี้ ท่านอาจจะสูญเสียความพอใจที่ควรได้รับจากการซื้อสินค้าในปัจจุบันมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการออม ทั้งยังเสียเวลาคอยที่จะซื้อสินค้าในอนาคตที่อาจมีราคาสูงมากกว่าอัตราผลตอบแทนที่ได้รับอีกด้วย ดังนั้นถ้าท่านพอใจที่จะซื้อสินค้าในวันนี้มากกว่าการหวังผลตอบแทนที่จะได้รับเพิ่มขึ้นในอนาคตท่านก็จะมีการออมลดลง

2.2.10.3 รายได้ส่วนบุคคลสุทธิ การเปลี่ยนแปลงรายได้มีผลต่อระดับการออม คือ อาจทำให้มีการออมเพิ่มมากขึ้นหรือลดลงไปจากระดับเดิมได้ ดังนั้นในขณะที่ท่านมีความสามารถหารายได้ได้อยู่จึงควรจะมีการออมไว้เพื่อป้องกันปัญหาทางการเงินอันอาจเกิดขึ้นได้

2.2.10.4 ความแน่นอนของจำนวนรายได้ในอนาคตหลังการเกษียณอายุ ถ้าผู้มีรายได้ทุกคน ทราบได้แน่นอนว่า เมื่อใดก็ตามที่ท่านไม่มีความสามารถหารายได้ได้อีกต่อไป ท่านก็จะไม่มีปัญหาทางการเงินเกิดขึ้นหรือถ้ามีก็ไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรงมากนัก เนื่องจากหน่วยงานที่ท่านเคยทำงานอยู่มีนโยบายช่วยเหลือท่านในวัยชราหลังเกษียณอายุ หรือภายหลังออกจากงานก่อนกำหนด เช่น นโยบายการให้บำนาญบำเหน็จ เงิน ชดเชย เป็นต้น ดังนั้นผู้ออมอาจมีการออมลดลงเพื่อเก็บเงินไว้ใช้จ่ายมากขึ้น โดยไม่ทำให้จำนวนเงินรวมในอนาคตกระทบกระเทือนแต่ประการใด เงินออมควรเก็บรักษาอย่างไร จึงจะปลอดภัย การเก็บเงินไว้กับตนเองย่อมไม่ปลอดภัยและเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับ ดังนั้นเงินออมควรเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยและมีรายได้ด้วย โดยการฝากสถาบันการเงินไว้ เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรืออาจเก็บออมในรูปแบบของการซื้อหลักทรัพย์ หรือตราสารฯ ที่มีความมั่นคงก่อให้เกิดรายได้และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่ายมาถือไว้ เช่น การซื้อพันธบัตร

รัฐบาล สลากออมสิน พันธบัตรออมทรัพย์ต่าง ๆ ตัวสัญญาของบริษัทเงินทุนที่มั่นคง การซื้อหน่วยลงทุนของกองทุนรวม หรือซื้อหุ้นบริษัทที่มั่นคงถือไว้ ฯลฯ

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ มีความพอใจในชีวิต มีความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพกายและใจที่ดี การรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากความพึงพอใจที่ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลได้รับ ดังนี้ ด้านร่างกายด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บสามารถเคลื่อนไหวร่างกายดูแลตนเองในเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดจนการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิต ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดีที่เกิดขึ้นเพราะความสามารถทางเศรษฐกิจของตนเอง ประกอบด้วย การประกอบอาชีพหลักอยู่ การมีอาชีพเสริมรายได้อยู่ ความต้องการได้รับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ รายได้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลาน การมีเงินเก็บสะสมเพื่อการดำรงชีพรายจ่ายเพียงพอต่อการดำรงชีพอยู่ การเสียค่ารักษาพยาบาลด้วยตนเอง การช่วยงานการกุศลทำไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินจากลูกหลาน การไม่มีภาวะหนี้สินจะต้องจ่ายเป็นประจำ

2. คุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพกาย หมายถึง ความสมบูรณ์ของสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ความไม่การเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดตามตัว การมีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวันใหม่ (ทั้งเรื่องงานหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน) ความพอใจกับการนอนหลับ ความสามารถทำอะไร ๆ ผ่านไปได้ในแต่ละวัน การทำงานหรือมีชีวิตรอยู่ได้ในแต่ละวัน ความสามารถในการทำงานได้อย่างที่เคยทำมาความสามารถไปไหนมาไหนด้วยตัวเองได้

3. คุณภาพชีวิต ด้านจิตใจ หมายถึง ความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ประกอบด้วย ความพอใจกับชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบมีความหวัง) การมีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ ดี พื่อใจในตนเอง การยอมรับ รูปร่างหน้าตาของตนเอง ความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวล ความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตท่านมี ความหมายมาก

4. คุณภาพชีวิต ด้านสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสมบูรณ์ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบด้วย ความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมาความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อน ๆ ความพอใจในชีวิตทางเพศของท่านแค่ไหน

5. คุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยดี ความพอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ รายได้พอใช้จ่ายตามความจำเป็นสามารถไป ใช้บริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น ได้รับรู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน มีโอกาสที่ได้พักผ่อน คลายเครียด สภาพแวดล้อมดีต่อสุขภาพพอใจกับการเดินทางไปไหนมาไหน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประสิทธิผล พบว่า มีนักวิชาการนำเสนอความหมาย แนวคิด และการประเมินประสิทธิผลไว้แตกต่างกันออกไปตามความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดไว้ดังนี้

2.3.1 ความหมายของประสิทธิผล

คำว่า ประสิทธิผล Effectiveness หมายถึง การปฏิบัติการ (Performance) ที่ทำให้เกิดปริมาณ และคุณภาพสูงสุด ทั้งนี้เพราะแต่ละกิจกรรมหรือกิจการจะมีวัตถุประสงค์เป้าหมายซึ่งการปฏิบัติการ ที่บรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ก็คือ การปฏิบัติการ ที่มีประสิทธิผลนั่นเอง ดังนั้นผู้บังคับบัญชาทั้งหลายจึงมีความปรารถนาที่จะได้รับหรือได้เห็นประสิทธิผล ของกิจการก่อนสิ่งอื่นใด จากการศึกษาดูเอกสารที่เกี่ยวข้องปรากฏว่านักวิชาการ ได้กล่าวถึงความหมาย ของประสิทธิผล ไว้ดังนี้

จินตลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2535, น. 65) กล่าวได้ว่า เป็นการบริหารเป็นการจัดการอย่าง มีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคลและยังเสนอว่า การบริหารและการจัดการ บางครั้ง อาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จ ของงานการบริหารใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วนการจัดการใช้มากในทางธุรกิจหรืออาจกล่าวว่าการบริหาร “มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผนส่วนการจัดการเป็นการนำเอานโยบายและแผน ไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (ทองหล่อ เดชไทย, 2535, น. 5) ในส่วนการประเมินผล นโยบายสามารถกระทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมิน เช่น 1) ประเมินประสิทธิผล 2) ประเมินประสิทธิภาพ 3) ประเมินความพอใจเพียง 4) ประเมินความเสมอภาพ 5) ประเมินตอบสนอง 6) ประเมินความเหมาะสม

มนูญ วงศ์นารี (2534, น. 67) ประสิทธิภาพ คือ ความร่วมมือช่วยเหลือกันทำงานโดยมุ่งสู่ จุดหมายและความรู้สึกเป็นอิสระในการเสนอข้อคิดเห็นจากความรู้สึกในการแก้ปัญหาอันจะเป็น การปฏิบัติที่มุ่งต่อผลอย่างแท้จริงและบรรยากาศการทำงานเป็นแบบให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูล ไปอย่างอิสระโดยเต็มใจ โดยสรุปลักษณะขององค์การที่มีประสิทธิผลต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การสามารถผสมผสานความต้องการสมาชิกได้
2. การปรับตัวขององค์การให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น
3. การปรับตัวขององค์การให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม
4. ผลผลิตที่สูงขององค์การในการบรรลุเป้าหมายอันเป็นประสิทธิผลโดยทั่วไปแล้ว

การประเมินประสิทธิผล อาจพิจารณาได้จากคุณภาพของผลผลิตหรือบริการพื้นฐานขององค์การ หรือความสามารถในการผลิตสินค้า หรือบริการขององค์การ ความพร้อมหรือความเป็นไปได้ในการ ปฏิบัติงานที่เฉพาะเจาะจงถูกขอร้องให้ทำผลตอบแทนหรือผลกำไรที่ได้รับจากการผลิตสินค้าและบริการ เป็นต้น

ดังนั้น กิจกรรมขององค์การที่เป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติงานขององค์การว่ามีประสิทธิผล หรือไม่จึงประกอบไปด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ การได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน การใช้ปัจจัย

นำเข้าอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิตความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการขององค์การ การปฏิบัติงานด้านเทคนิควิชาการและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล การลงทุนในองค์การ การปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์กับพฤติกรรมในองค์การและการตอบสนองความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกัน ของบุคคลและของกลุ่ม

มัฆวาท สุวรรณเรือง (2536, น. 79) การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคมสามารถ บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์การ การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคมสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้ โดยใช้ทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่โดยไม่ทำให้ทรัพยากรและหนทางเสียหายและไม่สร้างความเครียด แก่สมาชิก

รุ่ง แก้วแดง และ ชัยณรงค์ สุวรรณสาร (2536, น. 59) ประสิทธิภาพยังเป็นกิจกรรมการ เก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการหาแนวทางวิธีการปรับปรุง วิธีการจัดการและหาผลที่แน่ใจว่าเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

เอนก ณ นคร (2536, น. 102) การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์อาจมีก่อนแล้วและเป็นอิสระจากพฤติกรรมของกลุ่ม ซึ่งเรียกว่าเกณฑ์ สมบูรณ์ หรือเกณฑ์ที่ได้จากพฤติกรรมของกลุ่ม ซึ่งเป็นเกณฑ์แบบสัมพันธ์ในการประเมินผลจะเลือกใช้เกณฑ์ ชนิดใดก็ต้องพิจารณาตามลักษณะและจุดมุ่งหมายของโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ การทำกิจกรรม การดำเนินงานขององค์การสามารถสร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์เป็นกระบวนการเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ ก่อให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ที่ตรงตามคาดหวังที่กำหนดล่วงหน้าไว้มากน้อยเพียงใด การมีประสิทธิภาพ จึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและการดำเนินงานเป็นกระบวนการวัดผลงานที่เน้น ด้านปัจจัยนำออก

นิตา ชูโต (2538, น. 306) ประสิทธิภาพของโครงการเป็นการดำเนินงานของโครงการนั้น ๆ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กล่าวคือ การที่จะพิจารณาว่าโครงการที่จัดทำขึ้นนั้นมีผลสำเร็จมากน้อย ประการใดนั้น จะต้องนำผลที่เกิดขึ้นจากโครงการไปเทียบกับวัตถุประสงค์ หากผลที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ก็ถือว่า โครงการดังกล่าวมีประสิทธิภาพ

รัตนะ บัวสนธ์ (2540, น. 16) การประเมินผล หมายถึง ความสามารถองค์การในการได้มา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรมีจำกัดและมีคุณค่าให้เป็นประโยชน์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ตามเป้าหมาย ฉะนั้นแทนที่จะวัดความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายได้สูงที่สุด อาจวัดความสำเร็จ จากการบรรลุเป้าหมายเท่าที่เป็นไปได้จากการคำนึงถึงข้อจำกัดในเรื่อง คน เงิน เทคโนโลยี

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2542, น. 42) การประเมินผล หมายถึง การเปรียบเทียบระหว่าง ผลลัพธ์กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้ หรือเป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจาก การนำโครงการไปปฏิบัติกับผลที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตรภู อัจหาญ (2542, น. 11) เพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยถือเป็นการเปรียบเทียบ ผลลัพธ์และผลกระทบของแผนงาน/โครงการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และ สุรียา วีรวงศ์ (2543, น. 36) ประสิทธิภาพเป็นการศึกษาถึงผล ที่ได้รับ (Effect) ของแผนงาน การบริการลักษณะกิจการ หรือกิจกรรมสนับสนุนในการลดปัญหา หรือปรับปรุงสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจให้ดีขึ้น

นวพร แสงหนุ่ม (2544, น. 94) องค์กรที่มีประสิทธิผลนั้นจะสามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด จากความสามารถของคนในองค์กร ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มทำงานที่มีประสิทธิผลเป็นอย่างมากเชื่อมโยง กับกลุ่มทำงานที่มีประสิทธิผลสูงจะประกอบด้วยลักษณะทางพฤติกรรมที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การสนับสนุนเกื้อกูลกันของสมาชิกผู้บริหารสามารถใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเอาใจใส่สมาชิกในองค์กรเป็นอย่างดี มีทักษะในการใช้ภาวะผู้นำมีความเชื่อมั่นศรัทธา ไว้วางใจ ซึ่งกันและกันของสมาชิกและหัวหน้ามีค่านิยมและเป้าหมายร่วมกันของกลุ่มมีรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ดี มีเป้าหมายการปฏิบัติงานสูงและสร้างความกระตือรือร้นในหมู่พนักงาน

ชาลววิทย์ ยิกุสังข์ (2545, น. 16) การปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Effectiveness is to do Right Things) หรือความสามารถในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่วางไว้จุดสำคัญของประสิทธิผลอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตที่ถูก คาดหวังตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และผลผลิตจริงที่มีขึ้น

ยงยุทธ เกษสาคร (2545, น. 88) ประสิทธิภาพยังเป็นการสมดุอย่างดีที่สุดระหว่างกิจการ ด้านการปรับตัวและการรักษาสภาพ ดังนั้นกิจกรรมขององค์กรซึ่งเป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติขององค์กร ว่ามีประสิทธิผลหรือไม่จึงประกอบด้วยกิจกรรม ต่อไปนี้ 1) การได้มาซึ่งทรัพยากร 2) การใช้ตัวป้อน อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิต 3) การผลิตผลผลิตในรูปบริการหรือสินค้า 4) การปฏิบัติงาน ด้านเทคนิค และด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล 5) การลงทุนในองค์กร 6) การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ของพฤติกรรม 7) การสนองตอบความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้แต่ละกิจกรรม มุ่งไปสู่การรักษาไว้ซึ่งปัจจัยในวงจรของตัวป้อนกระบวนการผลิตผลและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

สุพจน์ ทรายแก้ว (2545, น. 18) ในการทำกิจกรรมการดำเนินงานขององค์กรสามารถ สร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์ เป็นกระบวนการเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์ที่ตรงตาม ความคาดหวังที่กำหนดล่วงหน้าไว้น้อยเพียงใด การมีประสิทธิผลจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิต และผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นกระบวนการวัดผลงานที่เน้นด้านปัจจัยนำออก

สุพจน์ ทรายแก้ว (2545, น. 18) ส่วนการวัดระดับของการบรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมาย ที่คาดหวังไว้ หรืออาจหมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการ ที่วางไว้ในการทำงานการดำเนินงานขององค์กรสามารถสร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย/ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์ที่ตรงตามความคาดหวังที่กำหนด ล่วงหน้าไว้น้อยเพียงใด การมีประสิทธิผลจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและผลลัพธ์ การดำเนินงาน เป็นกระบวนการวัดผลงานที่เน้นด้านปัจจัยนำออก

พิทยา บวรวัฒนา (2546, น. 5) ประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องของความสำเร็จขององค์กร ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ องค์กรที่มีประสิทธิผลสูงจึงเป็นองค์กรที่ประสบ ความสำเร็จอย่างสูงในการทำงานตามเป้าหมายในทางตรงกันข้ามองค์กรที่มีประสิทธิผลต่ำ จึงเป็นองค์กร ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น. 504) ประสิทธิภาพขององค์กร จึงเป็นเรื่องของการหาคำตอบขององค์กรที่ศึกษานั้น ได้ดำเนินงานไปให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ได้ สำเร็จแค่ไหน ที่ทำให้ผลสำเร็จหรือผลที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 62) ในส่วนประสิทธิผลขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขขององค์การสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผล ก็คือ ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

ไชยวัฒน์ รัตนดาตาศ (2548, น. 93) ในการใช้ทรัพยากรบริหารอย่างคุ้มค่าและได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ ทำให้ผู้บริการจากองค์การพึงพอใจในงาน และองค์การสามารถปรับตัวและพัฒนาให้ดำรงอยู่ต่อไปได้

สมพงษ์ เกษมสิน (2549, น. 6) การพิจารณาผลของการทำงานที่สำเร็จลุล่วงดังประสงค์ หรือที่ตั้งความหวังไว้เป็นหลักเป็นเรื่องของการนำเอาผลงานที่สำเร็จ ดังที่คาดหวังไว้มาพิจารณา และความสำเร็จลงงานอย่างมีประสิทธิภาพนี้ อาจเกิดจากการปฏิบัติงานที่ไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพได้

Katz and Kahn (1978, อ้างถึงใน อัคริน บุนนาค, 2549, น. 7) นอกเหนือจากการที่องค์การจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพแล้วองค์การยังจำต้องธำรงรักษาสภาพความเป็นองค์การ (Organization Maintenance) ไว้ให้ได้ซึ่งการรักษาสภาพนี้วัดได้จากตัวแปรที่สำคัญ เช่น ขวัญของคนในองค์การ (Morale) ภาพพจน์ต่อสาธารณะ (Public Image) ขององค์การข้อจำกัดทางกฎหมาย (Legal Constraints) ความพึงพอใจของลูกค้าขององค์การ เป็นต้น

Friedlander and Pickle (1984, อ้างถึงใน รัตนา มันทาด, 2549, น. 2) องค์ประกอบสำคัญที่องค์การสนองต่อความต้องการของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกค้า ซึ่งวัดได้จากสิ่งที่ลูกค้าได้รับจากหน่วยงานในแง่ของคุณภาพสินค้า หรือบริการความรวดเร็วของการบริการ ความเต็มใจช่วยเหลือ ความเป็นมิตรและลักษณะท่าทีของพนักงานหรือพฤติกรรมของพนักงานนั่นเอง ซึ่งจากความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการให้บริการสาธารณะได้อย่างดี โดยมองประสิทธิภาพไม่ใช่มองในกรอบของการบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานเท่านั้น แต่เป็นการมองในกรอบที่กว้างขวางขึ้นโดยเน้นการที่หน่วยงานสามารถสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการได้ด้วย ซึ่งก็ไม่ใช่เพียงในแง่ของเชิงปริมาณ เท่านั้นแต่ครอบคลุมถึงคุณภาพความรวดเร็วและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วย

Gibson, et al. (1988, p. 812, อ้างถึงใน รัฐพล ศรีกัตถัญญ, 2551, น. 32-33) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ยังเป็นเรื่องของการกระทำใด ๆ หรือพยายามใด ๆ ที่มีความมุ่งหมายจะได้รับผลอะไรสักอย่างให้เกิดขึ้น การกระทำหรือความพยายามจะมีประสิทธิผลสูงต่ำเพียงใดขึ้นกับว่าผลที่ได้รับนั้น ตรงครบถ้วนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและใช้พลังงานน้อยเพียงใดประสิทธิผลอาจพิจารณาเป็น 2 ระดับ คือ

1. ประสิทธิภาพของบุคคล คือ ลักษณะบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงานใด ๆ หรือปฏิบัติกิจกรรมใดแล้วประสบความสำเร็จทำให้บังเกิดผลตรงและครบถ้วนตามที่มีวัตถุประสงค์ไว้ ผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะคุณภาพ เช่น ความถูกต้องความมีคุณค่าความเหมาะสมตรงกับความคาดหวังและความต้องการของหมู่คณะสังคมและผู้นำผลนั้นไปใช้เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ คือ เป็นการปฏิบัติด้วยความพอใจปฏิบัติเต็มความสามารถปฏิบัติด้วยการเลือกสรร กลวิธีแลเทคนิควิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างสูงสุดแต่ใช้ทุนทรัพยากรและระยะเวลาที่น้อยที่สุด

2. ประสิทธิภาพขององค์กร ประกอบด้วย 1) การผลิต (Production) องค์กรมีประสิทธิภาพถ้าองค์กรสามารถดำเนินการผลิตให้ได้ผลผลิตทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้ตรงกับความต้องการขององค์กร 2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าอัตราส่วนระหว่างปัจจัย ทรัพยากร (Input) ที่ใช้กับผลผลิต (Output) มีความเหมาะสมในลักษณะที่ใช้ทรัพยากรได้คุ้มค่า 3) ความพึงพอใจ (Satisfaction) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าผลการดำเนินงานขององค์กร นำมาซึ่งความสำเร็จสอดคล้องกับความต้องการ และความคาดหวังของสมาชิกในองค์กร 4) การปรับเปลี่ยน (Adaptiveness) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าองค์กรมีกลไกที่สามารถปรับเปลี่ยน การดำเนินงานได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร 5) การพัฒนา (Development) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าองค์กรสามารถเพิ่มพูน ศักยภาพ (Potential) และวิสัยความสามารถ (Capacity) ขององค์กรที่เจริญก้าวหน้าตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ความหมายของประสิทธิภาพทั้งระดับบุคคล และระดับองค์กรมีความหมายครอบคลุมทั้งผลการดำเนินงาน ที่สนองวัตถุประสงค์ได้ผลดีทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพและยังครอบคลุมถึงกระบวนการดำเนินงานที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและใช้วิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ของการบรรลุวัตถุประสงค์ (Objective Attainment) และการประเมินผล โดยประชาชน (Public Evaluation of Policy Effectiveness) ซึ่งประเมินจากความพึงพอใจของประชาชน ซึ่งโครงการที่นิยมประเมินประสิทธิภาพนั้น มักเป็นโครงการที่เกี่ยวกับด้านสังคม เช่น การศึกษาและการสาธารณสุข กล่าวโดยสรุปประสิทธิภาพจะไม่คำนึงถึงปัจจัยนำเข้าหรือต้นทุนมุ่งหวังเพียงให้ผลของการปฏิบัติการสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้สูงสุดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเท่านั้น

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพองค์กร

จากการที่ได้ศึกษาทำให้ทราบว่า “ประสิทธิภาพองค์กร” เป็นเป้าหมายของทุกองค์การโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีการแข่งขันเป็นสิ่งที่ใช้ในการตัดสินแสดงความสำเร็จขององค์การ นักวิชาการแทบทุกสาขาจึงให้ความสนใจศึกษา วิเคราะห์เสนอเป็นแนวความคิด ทฤษฎี และตัวแบบของประสิทธิภาพ องค์กรออกเป็นหลายแนวทางแตกต่างกันตามแนวความคิดของแต่ละลักษณะสาขาแต่ก็ยอมรับว่า ประสิทธิภาพองค์กรเป็นหลักของทฤษฎีองค์กรทั้งหลาย ซึ่งทำให้เห็นได้ถึงความสำเร็จตรงกัน ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ต่อไปว่า ความมีประสิทธิภาพใดมีความสำคัญต่อองค์การนั้นมากที่สุดแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพองค์กรได้รับการพัฒนาขยายความมาในหลาย ๆ แนวคิดและทฤษฎีพอจะสรุปการให้ความสำคัญของประสิทธิภาพองค์กร ได้ดังนี้

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2530, น. 243) กล่าวถึง กิจกรรมขององค์การที่เป็นเครื่องตัดสิน การปฏิบัติงานขององค์การว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ จึงประกอบไปด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ คือ การปฏิบัติงาน ด้านเทคนิควิชาการและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล การลงทุนในองค์การ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กับพฤติกรรมในองค์การและการตอบสนองความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคล และของกลุ่มการได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน การใช้ปัจจัยนำเข้าอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับผลผลิตความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการขององค์การ

งชัย สันติวงษ์ (2533, น. 114) ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าสมาชิกเกิดความพอใจในงานและองค์การโดยส่วนรวมสามารถปรับตัวและพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

มัทวาท สุวรรณเรือง (2536, น. 20-27) นอกจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายอันเป็นความมีประสิทธิภาพโดยทั่วไปแล้วการประเมินประสิทธิภาพนอกจากพิจารณาได้จากคุณภาพของผลผลิตหรือบริการพื้นฐานขององค์การหรือความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการขององค์การ ความพร้อมหรือความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานที่เฉพาะเจาะจง เมื่อถูกขอร้องให้ทำผลตอบแทนหรือผลกำไรที่ได้รับจากการผลิตสินค้าและบริการ เป็นต้น พิทยา บวรวัฒนา (2541, น. 180) ในส่วนประสิทธิผลขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์การสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผล ก็คือ ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึง การมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงโดยได้ผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

Poulos and Tannenbaum (1957, pp. 34-40) การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคมสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้โดยใช้ทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่โดยไม่ทำให้ทรัพยากรและหนทางเสียหายและไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก

Price (1968, pp. 3-15) ประสิทธิภาพขององค์การเป็นเรื่องของการพิจารณาว่าองค์การประสบความสำเร็จเพียงใดในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือสภาพขององค์การที่ตั้งไว้หรือปรารถนาให้เกิดขึ้น

Schein (1970, p. 117) และสมรรถนะ (Capacity) ขององค์การในการที่จะอยู่รอด (Survive) ปรับตัว (Adapt) รักษาสภาพ (Maintain) และเติบโต (Grow) ไม่ว่าองค์การนั้นจะมีหน้าที่ใดต้องการให้ลุล่วง

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รักษาไว้ ซึ่งทั้งทรัพยากรและวัสดุอุปกรณ์ และไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก สมาชิกเกิดความพึงพอใจในงานทุกคนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การและรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้นขององค์การส่วนรวมสามารถปรับตัวและพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน

เจริญ เจษฎาวุธ (2527, น. 42-43, อ้างถึงใน เอนก ณ นคร, 2536, น. 7-8) ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานนั้น คือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการหรือแผนงานนั้นตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้ โดยหากนำมาศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิผลนั้นหมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้วสามารถทำกิจการนั้นให้สำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางไว้ เรียกว่า การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพแนวความคิดสมัยใหม่ในการจัดกิจการงานจะเริ่มต้นที่การตั้งจุดสำเร็จของงาน คือ ในการวางแผนงานนั้น ณ จุดเริ่มต้นของงานจะมีการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กันว่าผลสำเร็จที่เราต้องการนั้นคืออะไร เช่น การวางแผนงานของธนาคารพาณิชย์อาจกำหนดให้รับผิดชอบแผนงานแต่ละแผนกตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานของตนในช่วงระยะเวลาหนึ่งมาก่อนเป็นนัยว่าตั้งเป้าเงินฝากในงวดการบัญชีหนึ่ง (6 เดือน) ว่าจะต้องหาเงิน

ฝากได้จำนวนเท่านี้เท่านี้บาท สมมุติว่าฝ่ายจัดการกำหนดให้ผู้จัดการสาขาแห่งหนึ่งต้องหาเงินฝาก ในงวด 6 เดือนนี้ เป็นเงิน 100 ล้านบาท การตั้งเป้าหมายดังกล่าว ณ จุดเริ่มต้น ก่อนลงมือปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสาขาจะต้องรับผิดชอบทำให้สำเร็จและจัดการสาขานั้นสามารถหาเงินฝากในงวดบัญชี นั้นได้ครบหรือได้มากกว่า 100 ล้านบาท ความสามารถนี้แปรความหมายได้อีกอย่างหนึ่งว่า การปฏิบัติงาน ของผู้จัดการคนนั้นมีประสิทธิผล

ภรณ์ มหานนท์ (2529, น. 116-117) กล่าวว่า การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย ประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) ของการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐจะต้องประกอบไปด้วยสองส่วน คือ การวิเคราะห์ประสิทธิผล (Effectiveness Analysis)-(Value) ของผลที่จะต้องถูกเลือกไปปฏิบัติ นั้น มีคุณประโยชน์ต่อสังคมสูงกว่าค่าใช้จ่าย ประโยชน์ ดังกล่าวอาจเป็นผลผลิตทางกายภาพ (Physical Output) หรือสินค้า บริการหรือประโยชน์ที่ไม่ใช้วัตถุ เช่น ความมั่นคง ความงามของทัศนียภาพ หรือความเป็นธรรมทางสังคมการประเมินคุณค่าของสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นผลได้จากโครงการสาธารณะ ขึ้นอยู่กับความเต็มใจของประชาชนแต่ละคนในการเสียค่าใช้จ่ายทางอ้อมโดยการเสียภาษีอากรสำหรับสินค้า และบริการดังกล่าว “ถ้าคุณค่าของผลประโยชน์ที่จะได้จากโครงการมีต่อบุคคลในสังคม” โดยส่วนรวม แล้วมีมากกว่าค่าทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารโครงการ โครงการดังกล่าวนี้ว่าเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม

ภรณ์ มหานนท์ (2529, น. 2) สำหรับวิธีในการทดสอบการบริหารที่ดี ก็คือ การดูความสามารถ ในการจัดองค์การ (Organize) และการใช้ทรัพยากรที่หาได้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และรักษา ระดับการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลไว้ให้ได้สิ่งสำคัญในที่นี้ คือ ประสิทธิภาพ หรือ Effectiveness ซึ่งในปัจจุบัน มักเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพ คือ ตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสิน ในขั้นสุดท้ายว่าการบริหารและองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่ เพียงใด อย่างไรก็ตาม คำว่าประสิทธิภาพ ยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขาสำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนักวิเคราะห์ทางการเงินประสิทธิภาพขององค์การ (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่าง เดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return On Investment) สำหรับผู้จัดการ ฝ่ายผลิตประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือบริการสำหรับ นักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิภาพ อาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ๆ ขององค์การและสำหรับนักสังคมศาสตร์ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพของชีวิตการทำงาน

อรุณ รัชธรรม (2532, น. 249) ได้เปรียบเทียบให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่นำพา องค์การให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้นองค์การต้องมีสภาพสมบูรณ์ คือ

1. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ
2. สมาชิกทุกคนขององค์การมีความรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้น และมีความเชื่อมั่นว่าปัญหาดังกล่าวจะสามารถแก้ไขให้ลุล่วงได้เสมอ
3. ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างกว้างขวาง คุมความขัดแย้ง
4. มีการยอมรับนับถือความคิดเห็นของผู้บริหารระดับรองลงมาเป็นอย่างมาก
5. เมื่อมีวิกฤติการณ์เกิดขึ้น สมาชิกขององค์การทุกคนจะผนึกกำลังกันอย่างเร็ว เพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์จนกระทั่งวิกฤติการณ์ดังกล่าวหมดสิ้นไปในที่สุด
6. ภาวะผู้นำมีความยืดหยุ่นได้มาก

7. ความสำคัญในด้านระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งยังคงมีอยู่ แต่เมื่อเทียบอัตราส่วนกันแล้ว ความคิดริเริ่มหรือภาวะสร้างสรรค์มีอยู่สูงมากกว่าเรื่องใดเท่าล้าสมัยจะได้รับการพิจารณาและยกเลิก ในที่สุดในส่วนลักษณะขององค์การที่ไม่มีประสิทธิผล คือ

7.1 การอุทิศจิตใจของบุคลากรให้กับวัตถุประสงค์ขององค์การมีเพียงเล็กน้อย ยกเว้นแต่ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูง

7.2 บุคลากรที่ทำงานและมองเห็นข้อผิดพลาดปัญหาต่าง ๆ มักจะเก็บงำไว้ ไม่นำเรื่องนั้นไปพูดกับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

7.3 บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงพยายามวินิจฉัยสั่งการด้วยตนเองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

7.4 ผู้บริหารมีความรู้สึกโดดเดี่ยวในการพยายามให้งานต่าง ๆ ดำเนินงานไปด้วยดี บางครั้ง ระเบียบต่าง ๆ นโยบายและขบวนการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่ได้รับการปฏิบัติตามที่ตั้งความมุ่งหมาย ขาดความร่วมมือ

7.5 บุคคลที่ทำงานไม่มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันและกันปฏิเสธที่จะยอมรับประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน

8. การใช้ข่าวสารสะท้อนกลับถูกหลีกเลี่ยงหรือขาดการประเมินผล

9. สัมพันธภาพโดยทั่ว ๆ ไป เกิดขึ้นโดยไม่จริงใจซึ่งกันและกันถูกปิดบังไว้ ซ่อนเร้น และมีอยู่ทั่ว ๆ ไปในที่ทำงาน

10. นักบริหารเป็นแบบบิดาที่อยู่ในกรอบของประเพณี เครื่องครัด ใครคัดค้านไม่ได้

11. นักบริหารลงมาควบคุมเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างเฉียบขาด เครื่องครัด และใช้ดุลยพินิจ กับเรื่องเหล่านี้มากเกินไปตามกฎเกณฑ์ของโครงสร้างในองค์การดังกล่าวทำเท่าที่สังลักษณะขององค์การ ที่ไม่มีประสิทธิภาพดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีลักษณะและเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบที่เคร่งครัด ขาดอิสระเกินไปซึ่งมีผลต่อประสิทธิผลขององค์การได้เช่นกัน

ธงชัย สันติวงศ์ (2533, น. 314) ประสิทธิภาพขององค์กรจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์กรสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด ที่อยู่เบื้องหลังควบคุมกับประสิทธิผล คือ ความมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึง การมีสมรรถนะสูงสามารถ มีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงโดยได้ผลผลิตที่มีมูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2534, น. 322, อ้างถึงใน เอนก ณ นคร, 2536, น. 8-9) นอกจากนี้ประสิทธิผล (Effectiveness) ยังเป็นการที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว และปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็น เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานได้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิผล สูงสุด ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกันในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการบรรลุ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกัน อย่างไรก็ตามแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาสูงกว่า โครงการอื่น ๆ โครงการนั้นก็ไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผลสูงสุด เช่น องค์การนาโต (NATO)

ซึ่งเป็นองค์การทางการทหารกำลังพิจารณาว่าจะใช้สองบินทิ้งระเบิดแบบใดดีที่จะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการเข้าทำลายเป้าหมายข้าศึกได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในทางปฏิบัติอาจจะมีเครื่องบินหลายแบบให้เลือกโดยแต่ละแบบจะมีประสิทธิภาพในการทำลายและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในที่สุดแล้วการตัดสินใจเลือกเครื่องบิน แบบใดมีประสิทธิภาพในการทำลายน้อยที่สุดสามารถตอบสนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้และเสียค่าใช้จ่ายที่น้อยที่สุดนั้น คือ การเลือกเครื่องบินตามความหมายของประสิทธิผลสูงสุดโดยพยายามให้มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดและสามารถตอบสนองเป้าหมายตามที่ต้องการได้

เอนก ญ นคร (2536, น. 11) ความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลขององค์กรจึงจำเป็นต้องครอบคลุมถึงตัวแปรหรือบรรทัดฐาน (Criteria) หลายประการเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิผลขององค์กรอย่างแท้จริงในเรื่องประสิทธิผลของการปฏิบัติงานนี้ เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด ในการพยายามสร้างประสิทธิผลของการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นในองค์การ คือ การใช้แนวความคิดพื้นฐานในทฤษฎี ระบบเข้ามาเป็นเครื่องมืออธิบายแนวความคิดเรื่องประสิทธิผลทฤษฎีระบบจะสามารถอธิบายถึงพฤติกรรมขององค์กร ทั้งภายในและภายนอกการวิเคราะห์ภายในองค์กรก็จะช่วยให้เข้าใจว่าคนภายในองค์การ ปฏิบัติงานเป็นส่วนบุคคลและเป็นส่วนรวมอย่างไร และทำไมส่วนการวิเคราะห์ภายนอกองค์กรก็จะช่วยให้ขอการกระทำขององค์กรซึ่งสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ทั้งนี้ผู้บริหารองค์กรจะต้องรับผิดชอบกับการจัดการกับพฤติกรรมองค์กรทั้งภายในและภายนอกองค์กร

เอนก ญ นคร (2536, น. 13) การใช้ทฤษฎีระบบเป็นแนวทางในการวัดประสิทธิผลขององค์กร (Systematic Criteria of Organizational Effectives) ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าองค์การเป็นระบบสังคมที่มีชีวิต (Living Social System) ซึ่งมีข้อเรียกร้อง (Requirements) หรือความต้องการบางอย่างที่อยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่องค์การจะต้องสนองตอบเพื่อที่จะอยู่รอดเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปได้การศึกษาประสิทธิผลขององค์กรจึงเป็นการศึกษาความสามารถขององค์กรในการสนองตอบข้อเรียกร้องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่แวดล้อมองค์การอยู่ สังคมเรียกร้องและคาดหวังให้องค์การมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในสภาพปัจจุบัน คาดหวังให้องค์การผลิตสินค้าและบริการภายใต้เงื่อนไขของความจำกัดของทรัพยากรประสิทธิผลจึงเป็นการวัดในแง่ของ “การบรรลุถึงเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรซึ่งมีจำกัด ทั้งนี้ต้องเพิ่มแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพเข้าไปด้วย ซึ่งแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพ หมายถึง ความมากมายของการที่องค์การสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้มากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด” แนวความคิดทั้งสองเรื่องคือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความสัมพันธ์ต่อกันแต่ก็ยังคงมีความแตกต่างกัน ตัวอย่างของการมีประสิทธิผลโดยไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การหาได้ไม่ยาก เป็นต้นว่า องค์การสามารถผลิตสินค้าเศรษฐกิจบางอย่างให้มีประสิทธิผลโดยไม่มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นความหมายของการปฏิบัติงานขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเน้นประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล
2. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับการมีประสิทธิผล

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน คือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการหรือแผนงานนั้น ตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้ จึงเป็นการวัดในแง่ของ “การบรรลุถึงเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรซึ่งมีจำกัดสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้มากที่สุด

โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด” การปฏิบัติงานขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพจึงเน้นประเด็นสำคัญ คือ การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเป็นสิ่งที่จะต้องจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จะต้องจำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับ

2.3.4 การประเมินประสิทธิภาพ

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534, น. 19-25, อ้างถึงใน เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2536, น. 14) จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า มีนักวิชาการนำเสนอ ไว้ดังนี้

1. การประเมินประสิทธิภาพเป็นการประเมินความสำเร็จที่แท้จริงของงานที่ปฏิบัติ การประเมิน ประสิทธิภาพสามารถกระทำได้โดยพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ของแผนเป็นการพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากผลการปฏิบัติงานตามแผนกับความสำเร็จที่ผู้วางแผนคาดว่าจะได้รับหรือพิจารณาจากกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนกับกิจกรรมที่แท้จริงในการปฏิบัติตามได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพไว้ 2 อย่าง คือ

1.1 การวัดประสิทธิภาพจากรอบของหน่วยงาน โดยเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติงานที่ขึ้นจริงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนงานเท่านั้นแต่ไม่ได้ก้าวล่วงไปถึงการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

1.2 การวัดประสิทธิภาพในแง่การตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ โดยพิจารณาในแง่เชิงปริมาณเชิงคุณภาพ ความรวดเร็วตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของผู้ที่ทำหน้าที่ให้บริการด้วยในการประเมินประสิทธิภาพเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน คือ ดูว่าผลลัพธ์หรือผลผลิตที่เกิดขึ้นนั้น ตอบสนองความต้องการหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงไร เช่น การประเมินผลว่าเทคนิควิธีที่ใช้ในการพัฒนาองค์การนั้นบรรลุเป้าหมายเพียงไร เป็นต้น

ภรณ์ กীরติบุตร (2539, น. 97) นอกจากนี้ยังได้ศึกษาแนวคิดและการวิเคราะห์วิจัยของนักคิดและนักทฤษฎี ตลอดจนการสร้างแบบจำลองในเรื่องการประเมินประสิทธิภาพขององค์การ อาจแยกแนวทาง (Approach) ในการวัดประสิทธิภาพได้ 3 แนวทาง สรุปได้ดังนี้

1. การประเมินประสิทธิภาพในแง่เป้าหมาย (The Goal Approach) การวัดประสิทธิภาพต้องอยู่บนวิธีการและเป้าหมายขององค์การมากกว่าที่จะใช้เกณฑ์วัดอยู่ภายนอกองค์การ โดยพบว่าความสามารถในการผลิตความยืดหยุ่นคล่องตัว ปราศจากความกดดันและข้อขัดแย้ง มีความสัมพันธ์ต่อกันและเกี่ยวข้องกับประเมินประสิทธิภาพขององค์การ ซึ่งบ่งชี้ความประสิทธิภาพเหล่านี้สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเป้าหมายขององค์การ

2. การประเมินประสิทธิภาพในแง่ของระบบทรัพยากร (The System Resource Approach) เป็นการพยายามหลีกเลี่ยงจุดอ่อนและของบกพร่องบางประการของการประเมินประสิทธิภาพในแง่ทุกเป้าหมาย โดยไม่พิจารณาถึงเป้าหมายขององค์การเสียเลยเพราะเห็นว่าเป็นไปได้อย่างที่ใช้ในการบรรลุเป้าหมายเป็นการวัดประสิทธิภาพองค์การมีการใช้แบบจำลองของระบบทรัพยากรแทนแบบจำลองที่ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าองค์การเป็นระบบเปิดซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในการแลกเปลี่ยนและการแข่งขัน

3. การประเมินประสิทธิผลโดยใช้หลายเกณฑ์ (The Multiple Criteria of Effectiveness) วิธีการนี้มีความเหมาะสมเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ของนักวิชาการและเมื่อนามาใช้ในการวัดประสิทธิผลขององค์การในทางปฏิบัติใช้ประเมินหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดีกล่าวคือ ความสามารถในการผลิตและประสิทธิภาพโดยวัดจากผลผลิตลักษณะขององค์การ เช่น บรรยากาศขององค์การ การอำนวยความสะดวกและสมรรถนะขององค์การในการปฏิบัติงานพฤติกรรมในการผลิต เช่น การร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการปฏิบัติงานที่น่าเชื่อถือได้ (ภรณ์ กิรติบุตร, 2539, น. 102-114)

สรุปได้ว่า การประเมินประสิทธิผลเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานจากกรอบของหน่วยงานการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการในแง่ของเป้าหมายระบบทรัพยากร

2.3.5 แนวทางการประเมินประสิทธิผล

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการประเมินประสิทธิผล พบว่า มีนักวิชาการนำเสนอไว้ดังนี้

พิทยา บวรวัฒนา (2531, น. 71-77) ในทางปฏิบัติ วิธีวัดประสิทธิผลขององค์การ จากความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายเป็นวิธีที่มีปัญหาและสลับซับซ้อน กล่าวคือ

1. เป้าหมายทางการขององค์การมีความแตกต่างไปจากเป้าหมายในทางปฏิบัติ (Actual Goals) ปกติแล้วเป้าหมายทางการขององค์การมักเขียนไว้เป็นประโยคที่สวยงาม

2. การที่เราจะทราบว่าเป้าหมายขององค์การมีลักษณะประการใดกันแน่ นั้น จำเป็น ผู้ศึกษาต้องตั้งคำถามว่าเป้าหมายขององค์การที่พิจารณาอยู่นั้นเป็นเป้าหมายของใคร ทั้งนี้เป็นเพราะเป้าหมายองค์การอาจมีที่มาจากที่แตกต่างกันออกไปและไม่จำเป็นต้องมาจากนักบริหารระดับสูงสุด แต่เป้าหมายองค์การอาจมาจากสมาชิกองค์การฝ่ายอื่น ๆ ก็ได้

3. องค์การทั่วไปมีเป้าหมายหลาย ๆ เป้าหมายไปพร้อม ๆ กัน บางครั้งเป้าหมายเหล่านั้นอาจขัดแย้งกัน

4. การที่องค์การมีเป้าหมายหลายเป้าหมายทำให้เกิดความจำเป็นที่เราจะต้องสามารถจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายแต่ละเป้าหมายเพื่อกำหนดชัดเจนว่าเป้าหมายอันไหนสำคัญกว่าอันไหน มิฉะนั้นแล้วการวัดประสิทธิผลขององค์การโดยดูจากเป้าหมายที่จะใช้เป็นวิธีที่ใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ ปรากฏว่าการจัดลำดับเป้าหมายทั้งหลายซึ่งขัดแย้งกันนั้น กระทำได้ยากมากและอาจสร้างความไม่พอใจกับคนซึ่งยึดถือเป้าหมายที่ถูกเราจัดให้มีความสำคัญน้อยต่อว่าได้

5. การพิจารณาเรื่องเป้าหมายขององค์การจำเป็นต้องนำเอามิติของเวลามาประกอบด้วย องค์การจะมีเป้าหมายระยะสั้นเป้าหมายระยะกลาง เป้าหมายระยะยาว จึงเกิดปัญหาว่าเป้าหมายอันใดจะมีความสำคัญมากกว่าในการนำไปใช้เป็นเกณฑ์เพื่อวัดประสิทธิผลขององค์การ

พิทยา บวรวัฒนา (2541, น. 180) องค์การที่มีประสิทธิผล หมายถึง องค์การที่ดำเนินการบรรลุเป้าหมาย (Goals) ที่ตั้งใจไว้ประสิทธิผลจึงเป็นเรื่องของความสำเร็จขององค์การในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ องค์การที่มีประสิทธิภาพสูง จึงเป็นองค์การที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการทำงานตามเป้าหมายส่วนองค์การที่มีประสิทธิผลต่ำจึงเป็นองค์การที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

Georgopoulos and Tannenbaum (1957, pp. 57-60, อ้างถึงใน มัชวาท สุวรรณเรือง, 2536, น. 8-9) องค์การทุกองค์การมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยการใช้เครื่องมือที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเพื่อผลิตผลงานขององค์การการให้ความหมายของประสิทธิผลองค์การ จึงต้องพิจารณา 2 ประเด็น คือ

1. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์และหนทางหรือเครื่องมือ (Means) ซึ่งองค์การใช้ในการรักษาความเป็นองค์การและบรรลุเป้าหมายให้ได้สำหรับเป้าหมายสำคัญขององค์การทั่ว ๆ ไป คือ ผลผลิต (Output) ในแง่ที่ว่าสามารถบรรลุถึงจุดหมายที่องค์การได้ตั้งไว้ไม่ว่าจะโดยปริมาณหรือคุณภาพความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์การ โดยไม่สูญเสียความมั่นคงและการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรทั้งมนุษย์วัตถุดิบโดยมีตัวแปรที่ใช้วัดประสิทธิผลขององค์การ ได้แก่

1.1 ความสามารถในการผลิต (Productivity)

1.2 ความยืดหยุ่น (Flexibility) ขององค์การในรูปความสำเร็จในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การและภายนอกองค์การ

1.3 การปราศจากความตึงเครียด (Strain) หรือการขัดแย้งรุนแรงระหว่างกลุ่มย่อยในองค์การหรือระหว่างหน่วยงานในองค์การ

2. การประเมินผลเชิงระบบ (The System Approach) เนื่องจากแนวการศึกษาแรกเน้นที่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อันเป็นผลผลิตหรือปัจจัยนำออก (Output) โดยละเอียดที่จะพิจารณาปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการผลิต (Process) จึงก่อให้เกิดข้อจำกัดในการประเมินประสิทธิผลขององค์การหลายประการ ดังนั้นทฤษฎีระบบจึงเป็นรูปแบบการประเมินประสิทธิผลที่พยายามแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว โดยเพิ่มตัวแปรในการพิจารณาเกี่ยวกับทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิตที่ได้รับ

Lawrence and Lorsch (1967, pp. 133-134) จากการศึกษา พบว่า องค์การที่ปฏิบัติงานได้ผลสูงสามารถปฏิบัติงานสนองตอบข้อเรียกร้องของสภาพแวดล้อมมากกว่าองค์กรคู่แข่ง จึงทำให้องค์กรคู่แข่งนั้นมีประสิทธิผลน้อยกว่า ทั้งองค์การที่ประสบความสำเร็จที่สุดมีแนวโน้มที่จะสามารถรักษาสภาวะแห่งความแตกต่างของโครงสร้างให้สอดคล้องกับความแตกต่างกันของส่วนต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อม ซึ่งองค์การต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งยังมีความสามารถในการประสานความแตกต่างให้สามารถทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ด้วยทั้งองค์การ

Schein (1970, pp. 18-19) กล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์การอยู่ที่ความสามารถในการผสมผสาน ส่วนย่อยขององค์การเข้าด้วยกันทั้งหมดเพื่อไม่ให้งานของแต่ละส่วนซึ่งแตกต่างกันภายในองค์การ เดียวกันขัดแย้งกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเป้าหมายของบุคคลและเป้าหมายขององค์การ ซึ่งแนวคิดของ Schein ก็คล้ายคลึงกันแนวคิดของที่เขาได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า “แบบจำลองเดี่ยวทางทฤษฎี” เพื่อนำไปสู่การคาดคะเนที่เป็นประโยชน์ให้กว้างขวางขึ้นโดยเสนอแนะว่าประสิทธิผลขององค์การในระยะเวลาที่แตกต่างกันสามารถเอามาเปรียบเทียบกันได้และประเมินผลโดยวัดจากตัวแปร 4 ตัว ได้แก่

1. ความมั่นคง (Stability)

2. ความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Integration)

3. ความสมัครใจ (Voluntarism)

4. ความสัมฤทธิ์ผล (Achievement)

ในการนี้ Campbell (1977, p. 18, อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา, 2541, น. 180) ให้ความหมายของประสิทธิผลส่วนรวม (Overall Effectiveness) การประเมินผลทั่วไป ซึ่งใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับวัดหลาย ๆ แง่มุมเท่าที่จะเป็นไปได้โดยปกติแล้วประสิทธิผล ส่วนรวมวัดได้จากการรวบรวมสถิติการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือประสิทธิผลส่วนรวมอาจวัดได้จากความคิดเห็นของบุคคลทั้งหลายซึ่งมีความคุ้นเคยกับองค์กรนั้น การประเมินประสิทธิผลโดยพิจารณาจากความสามารถขององค์กรในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร นักวิชาการที่ศึกษาประสิทธิผลขององค์กรตามแนวความคิดนี้ ได้แก่

1. วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กร

1.1 วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์กร การจากความสามารถขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายวัดได้จากความสามารถขององค์กรในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

1.2 วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กร โดยใช้ความคิดระบบให้วัดประสิทธิผลองค์กร โดยคำนึงถึงความสามารถขององค์กรในการหาปัจจัยนำเข้าความสามารถขององค์กรในการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออกความสามารถขององค์กรในการอยู่รอด (Survival) ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างส่วนต่าง ๆ ขององค์กรถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดทำงาน ไม่ดีแล้วจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ได้

1.3 วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์กร โดยดูจากความสามารถขององค์กรในการชนะใจผู้มีอิทธิพล (The Strategic-Constancies Approach) ได้แก่ องค์กรที่มีสายตาแหลมคมสามารถมองว่าบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ใดในสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อองค์กร และยังคงเป็นองค์กรที่สามารถชนะใจบุคคลกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่ให้มาขัดขวางการทำงานขององค์กร

1.4 วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กรจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์กร (The Competing-Values Approach) นักวิชาการเชื่อว่าประสิทธิผลขององค์กร เป็นเรื่องนานาจิตตังเกณฑ์วัดประสิทธิผลขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับว่าใครมีตำแหน่งอะไรมีผลประโยชน์อะไร ดังนั้นการวัดประสิทธิผลขององค์กรจึงต้องพิจารณาค่านิยมต่าง ๆ ของผู้ประเมินผลองค์กรซึ่งเป็นผู้เลือกว่าจะใช้มาตรวัดประสิทธิผลองค์กรแบบไหน

การใช้ระบบขององค์กรเป็นเครื่องมือวัดความมีประสิทธิภาพขององค์กร โดยใช้ชื่อว่า AGIL ซึ่งระบุกิจกรรม 4 ประเภท ซึ่งทุกองค์กรจำเป็นจะต้องกระทำ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม
2. การบรรลุถึงเป้าหมาย
3. การประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคม
4. สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในซึ่งหมายถึงการรักษารูปแบบหรือการธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์

Seldin (1988, p. 24) ให้ความเห็นว่า การวัดและประเมินประสิทธิผลโดยทั่วไปเป็นการวัดเพื่อดูความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและผลการปฏิบัติถ้ามีความแตกต่างกันน้อย ก็จะมีประสิทธิผลมาก

แต่ถ้ามีความแตกต่างมากจะมีประสิทธิผลน้อยหรืออาจจะดูความสอดคล้องกันระหว่างผลผลิตกับเป้าหมายที่ได้รับไว้การประเมินประสิทธิผลขององค์การสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การวัดประสิทธิผลขององค์การโดยใช้ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Single Criterion Measures of Effectiveness) เป็นการพิจารณาว่าองค์การจะมีประสิทธิผลหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับว่าบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือไม่ หรือการใช้เป้าหมายขององค์การเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นการใช้หลักการอันใดอันหนึ่งในการประเมินผลขององค์การเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นการใช้หลักเกณฑ์อันใดอันหนึ่งในการประเมินประสิทธิผลขององค์การ เช่น วัดจากความสามารถในการผลิตวัดจากผลกำไร ฯลฯ

2. การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบทรัพยากร (The System Resource Model for Organization Effectiveness) เป็นการประเมินโดยพิจารณาความสามารถขององค์การในแสวงหาประโยชน์จากสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องการอันจะทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งสมการเน้นที่ปัจจัยตัวป้อนเข้า (Input) มากกว่าผลผลิต (Output)

3. ประเมินประสิทธิผลโดยหลายเกณฑ์ (The Multiple Criteria of Effectiveness) เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิผลขององค์การ โดยใช้เกณฑ์หลายอย่างในการวัดประเมินผล ซึ่งพิจารณาจากตัวแปรที่อาจมีผลต่อความสำเร็จขององค์การและพยายามแสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ผู้ที่ให้แนวคิดในการประเมินองค์การโดยวิธีนี้

นอกจากนี้ตามแนวคิดของนักวิชาการไทยอย่าง ธงชัย สันติวงษ์, (2536, น. 202-213) ก็ได้สรุปวิธีประเมินผลงานหรือประสิทธิผลของงาน ไว้ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นวิธีการประเมินผลเฉพาะบุคคลแต่ละบุคคลใช้บุคคลประเมินผู้ที่ต้องการประเมินทีละคน โดยแยกกันในแต่ละครั้งและไม่นำไปเปรียบเทียบโดยตรงทันทีกับผู้ที่ต้องการประเมิน

กลุ่มที่ 2 เป็นวิธีการประเมินที่ใช้กับคนหลาย ๆ คนพร้อม ๆ กัน วิธีนี้จะประเมินผู้ถูกประเมินจะถูกประเมินพร้อม ๆ กัน โดยเปรียบเทียบกับผู้ถูกประเมินอื่น ๆ ในครั้งเดียวกัน

กลุ่มที่ 3 วิธีประเมินอื่น ๆ มี 2 วิธี คือ

1. วิธีทดสอบผลงาน (Perform test) วิธีการออกแบบผลการทดสอบผลการปฏิบัติงานเพื่อนำไปใช้ในการทดสอบประเมินผลแล้วติดตามการประเมินว่ามีผลงานดีเลวอย่างไร

2. วิธีการประเมินผลงานรอบด้าน (Field Review Technique) เป็นวิธีการที่ใช้ผู้ประเมินจากภายนอก โดยผู้ถูกประเมินและผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกประเมินจะต้องตอบคำถามปากเปล่าต่อผู้มาตรวจหรือผู้ประเมินจากภายนอก

โดยสรุปได้ว่า วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยคำนวณจากความสามารถขององค์การในบรรลุเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องใช้วิธีวัดนี้ด้วยความระมัดระวังอย่างไรก็ตาม วิธีวัดที่นิยมใช้กันมานานและก็คงยังมีประโยชน์อยู่บ้างแต่ผู้ใช้จำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาและความสลับซับซ้อนต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในวิธีวัดนี้ซึ่งถ้าดูผิวเผินแล้วถ้าจะเป็นวิธีที่ง่าย

2.3.6 การวัดประสิทธิผลขององค์การในรูปแบบต่าง ๆ

2.3.6.1 การวัดประสิทธิผลขององค์การโดยใช้ความคิดระบบ (The System Approach) การใช้หลักการวัดประสิทธิผลขององค์การจากเป้าหมายขององค์การนั้น ทำให้นักวิชาการเกิดความสนใจไปที่ปัจจัยนำออก (Outputs) ขององค์การการนำเอาความคิดระบบมาอธิบายองค์การทำให้เราตระหนักว่า ยังมีส่วนอื่นขององค์การ นอกจากปัจจัยนำออกที่มีความสำคัญต่อองค์การและถ้าเราหันมาวัดประสิทธิผลขององค์การจากส่วนอื่น ๆ ขององค์การ เช่น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรรูปปัจจัยนำเข้ามาปัจจัยนำออกแล้วจะทำให้เราสามารถสร้างเกณฑ์การวัดประสิทธิผลเกณฑ์ใหม่ขึ้น

2.3.6.2 วิธีวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยดูจากความสามารถขององค์การในการชนะใจผู้มีอิทธิพล (The Strategic-Constituencies Approach) ข้อสมมติฐานมีว่าองค์การได้รับความกดดันและข้อเรียกร้องจากกลุ่มผลประโยชน์บุคคลต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมตลอดเวลาในจำนวนบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้ มีเฉพาะบางส่วนเท่านั้นที่มีความสำคัญยิ่งต่อองค์การเพราะเป็นบุคคลและกลุ่มที่มีอิทธิพลสามารถกำหนดความเป็นความตายขององค์การได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคคลและกลุ่มดังกล่าวสามารถควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการอยู่รอดขององค์การ ดังนั้นนักวิชาการจึงถือหลักว่าองค์การที่มีประสิทธิผล ได้แก่ องค์การที่มีสายตาแหลมคมสามารถมองออกว่าบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ใดมีความสำคัญต่อองค์การและยังต้องเป็นองค์การที่สามารถชนะใจบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญทั้งหลายเหล่านี้ทำให้บุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญไม่ดำเนินการขัดขวางการทำงานขององค์การ องค์การที่เอาตัวรอดอยู่ได้จะเป็นองค์การที่กำหนดเป้าหมายขององค์การให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมีอำนาจควบคุมทรัพยากรที่จำเป็นต่อความอยู่รอดขององค์การ

2.3.6.3 การวัดประสิทธิผลขององค์การจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การ (The Computing-Values Approach) นักวิชาการเชื่อว่าประสิทธิผลขององค์การเป็นเรื่องของนาาจิตตั้งเกณฑ์วัดประสิทธิผลขององค์การที่จะใช้ขึ้นอยู่กับว่า ๆ ใครเป็นใครมีตำแหน่งอะไรและมีผลประโยชน์อย่างไรนั้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่องค์การจะมีเป้าหมายหลายเป้าหมายซึ่งขัดแย้งกันเพราะบุคคลทั้งหลายที่กำหนด เป้าหมายขององค์การนั้น ต่างมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้การวัดประสิทธิผลขององค์การจึงต้องพิจารณาค่านิยมต่าง ๆ ของผู้ประเมินผลองค์การซึ่งจะเป็นผู้เลือกที่จะใช้มาตรวัดประสิทธิผลขององค์การแบบไหน ตัวอย่าง เช่น สมาชิกองค์การสาธารณะที่อยู่ในฝ่ายต่างกัน (ฝ่ายนักบริหารงานระดับสูง ฝ่ายนักบริหารงานระดับกลาง ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก ฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายเสนาธิการ) จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการใช้เกณฑ์วัดประสิทธิผลขององค์การ

คารมณั เพ็ชรภายน (2548, น. 1) กล่าวว่า การจัดองค์การเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานสูงสุด โดยทั่วไปจะยึดหลักการการจัดองค์การ ดังต่อไปนี้

1. หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ (Definition of Objectives) ในธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งจะต้องกำหนดหรือระบุวัตถุประสงค์ของงานอย่างชัดเจนให้เป็นที่เข้าใจและยอมรับโดยผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ ตัวอย่าง เช่น วัตถุประสงค์ในการจัดสำนักงาน ได้แก่ การประสานกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการประมวลผลข้อมูลเพื่อให้ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต่ำลงและผลผลิตจากการดำเนินการนั้น ๆ สูงขึ้นโดยถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องให้ความสะดวกหรือให้บริการแก่หน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในองค์การจัดเตรียมข้อมูลที่ถูกต้องและมีพร้อมที่จะนำมาใช้ได้ทันทีเมื่อจำเป็นต้องใช้

2. หลักการของการรับผิดชอบ (Principle of Responsibility) ความรับผิดชอบขององค์การการระผูกพันของบุคคลในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นงานจะต้องพิจารณากำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญของผู้ใต้บังคับบัญชา

3. หลักการของการมอบอำนาจหน้าที่ควบคู่กับความรับผิดชอบ (Principle of Delegate Authority With Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึง สิทธิที่จะออกคำสั่งและอำนาจหน้าที่ ที่จะทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามซึ่งอำนาจหน้าที่จะต้องได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาที่อยู่เหนือขึ้นไปแต่ละบุคคลในองค์การต้องได้รับอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสมกับความรับผิดชอบ (Responsibility) ตามหน้าที่ที่ได้รับและจำเป็นต้องทำควบคู่กันเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

4. หลักการมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวหรือมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Principle of Unity of Command) หลักข้อนี้ถือว่าผู้ใต้บังคับบัญชาควรปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันความสับสนโดยแต่ละบุคคลต้องทราบอย่างชัดเจนว่าตนต้องรายงานการปฏิบัติงานขึ้นตรงต่อใคร หรือรับคำสั่งการปฏิบัติงานหรือรับผิดชอบในการทำงานขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาคนใด

5. หลักการมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Delegation) การจัดองค์การที่มีประสิทธิภาพ จะประกอบด้วย บุคลากรที่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย การมอบหมายงานต้องระบุให้ชัดเจนว่าบุคคลใดทำหน้าที่อะไรและจำนวนผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ มีจำนวนเท่าใด ใครรับผิดชอบ หรือมีหน้าที่ในส่วนใดหรือระบุให้ชัดเจนลงไปว่าทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในเนื้องานเดียวกันทั้งหมด

6. หลักการกำหนดขนาดของการควบคุม (Principle of Span of Control) หมายถึง การกำหนดสายการบังคับบัญชาภายในหน่วยงานให้ชัดเจนว่าใครปกครองบังคับบัญชาใครบ้าง พร้อมทั้งระบุถึงจำนวนผู้ใต้บังคับบัญชาที่เหมาะสมขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาหนึ่งคน ซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติและขนาดของงานนั้น ๆ

7. หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of Direction) แต่ละฝ่ายต้องมีวัตถุประสงค์หรือมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกันแต่ละหน้าที่มีความสัมพันธ์กันและต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สำคัญของธุรกิจร่วมกัน

8. หลักการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่บุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Defining of Work Related Relationships) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การประสานงานและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปอย่างถูกต้องและคล่องตัวยิ่งขึ้น

9. หลักการจัดแบ่งสำนักงานออกตามความเหมาะสม (Work Assignment) เพื่อให้บุคลากรเกิดความชำนาญเฉพาะอย่างในการทำงาน เมื่อมีการแบ่งงานกันทำแล้วจะต้องสรรหาหรืออบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทำงานที่มีอยู่และเมื่อทำงานเหล่านั้นซ้ำ ๆ ก็จะทำให้ทักษะขึ้นมาผลงานที่ทำได้จะดีกว่าการไปทำงานหลาย ๆ ด้าน แล้วไม่เกิดทักษะในด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ

10. หลักการกำหนดโครงสร้างขององค์การ (Organization Structure) ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหลัก (Line) และหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นประเด็นหนึ่งในการพิจารณาจัดโครงสร้างขององค์การเป็นหลักการที่จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ในการทำงานระหว่างหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษา นอกจากการจัดโครงสร้างองค์การ

โดยคำนึงถึงบทบาทของงานในลักษณะหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษาแล้วยังมีหลักการจัดโครงสร้างองค์การในรูปแบบอื่นอีกเช่นกัน

นอกจากหลักการจัดองค์การที่กล่าวถึงข้างต้น 10 หลักการแล้วยังมีหลักการจัดการองค์การอื่น ๆ อีกมากมายที่ได้กล่าวถึงในที่นี้ยิ่งไปกว่านั้น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการดำเนินธุรกิจของโลกยุคดิจิทัล เช่น ในปัจจุบันทำให้เกิดทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ อีกมากมายที่ถูกพัฒนามาจากหลักการเดิมหรือถูกคิดค้นขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมทางด้านการจัดการให้สอดคล้องกับยุคสมัย อย่างไรก็ตามหลักการหรือทฤษฎีที่เสนอไว้ ณ ที่นี้เพียงพอที่จะเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับงานด้านการจัดการองค์การ โดยทั่วไปได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ (Effective) หมายถึง ความสำเร็จของงานที่เป็นไปตามความมุ่งหวัง (Purpose) ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ (Objective) หรือเป้าหมาย (Goal) และเป้าหมายเฉพาะ (Target) ได้แก่ เป้าหมายเชิงปริมาณจะกำหนดชนิดประเภทและจำนวนของผลผลิตสุดท้ายต้องการที่ได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นลง เป้าหมายเชิงคุณภาพจะแสดงถึงคุณค่าของผลผลิตที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้น ๆ มุ่งเน้นที่จุดสิ้นสุดของกิจกรรมหรือการดำเนินงานว่าได้ผลตามที่ตั้งไว้หรือไม่มีตัวชี้วัด (Indicator) ที่ชัดเจนในวัตถุประสงค์ขององค์การ ดังนี้

1. วิธีการวัดประสิทธิภาพขององค์การจากความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมาย วัดได้จากความสามารถขององค์การในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย
2. วิธีการวัดประสิทธิภาพขององค์การ โดยใช้ความคิดระบบโดยคำนึงถึงความสามารถขององค์การในการหาปัจจัยนำเข้า
3. วิธีการวัดประสิทธิภาพขององค์การ โดยดูจากความสามารถขององค์การในการชนะใจผู้มีอิทธิพล
4. วิธีการวัดประสิทธิภาพขององค์การจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การ

การประเมินประสิทธิภาพขององค์การ มี 2 วิธี คือ 1) การประเมินประสิทธิภาพตามเป้าหมายเป็นการประเมินประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากความสามารถขององค์การในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การและ 2) การประเมินผลเชิงระบบเน้นที่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อันเป็นผลผลิตหรือปัจจัยนำออก (Output) โดยละเอียดที่จะพิจารณาปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการผลิต (Process) จึงก่อให้เกิดข้อจำกัดในการประเมินประสิทธิภาพขององค์การหลายประการ

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ผู้วิจัย ได้มีการสังเคราะห์วรรณกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้

2.4.1 ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำและแนวทางเชิงปฏิบัติ สำหรับผู้บริหารส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการในการศึกษาภาวะผู้นำ โดยเฉพาะตัวแบบภาวะผู้นำแบบเต็มขอบ ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและภาวะผู้นำแบบปล่อยเสรี จากนั้นอภิปรายผลการศึกษารื่องภาวะผู้นำของบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสังคมไทย ซึ่งจากงานวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอันได้แก่ การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมคติ การจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกชน และภาวะผู้นำ การแลกเปลี่ยนด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์และการจัดการอย่างกระตือรือร้นภายใต้เงื่อนไขขยกเว้น มี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่ภาวะผู้นำแบบจัดการอย่างเฉื่อย ซาภายใต้เงื่อนไขขยกเว้นและภาวะผู้นำแบบปล่อยเสรีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับประสิทธิผลแนวทางการใช้ภาวะผู้นำในเชิงปฏิบัติสำหรับบริหารท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ การพัฒนาตนเองเพื่อสร้างบารมีการใช้การจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ การกระตุ้นและสร้างปัญญาแก่สมาชิกการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิกในองค์กร และการให้รางวัลและลงโทษอย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นธรรม ท้ายที่สุดแนวทางที่ผู้นำไม่พึงปฏิบัติมีหลายประการ เช่น การไม่รักษาสัญญาและการแสวงประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง เป็นต้น

พรรณอร วันทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภาพรวมกลุ่มผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูง 2) องค์กรประกอบทุกตัวเป็นองค์ประกอบเชิงยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย 3) ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์กรได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านสมรรถนะองค์กร กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ พบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์กรได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการเชิงกลยุทธ์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสมรรถนะองค์กรการมีส่วนร่วมและมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

Bass (1985) นิยามผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นผู้เปลี่ยนแปลงความคาดหวัง ความต้องการ ความคิดและจิตสำนึกของผู้ตามผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะกระตุ้นให้ผู้ตามมองสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบด้าน และเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นผลประโยชน์และความสำเร็จขององค์กรอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนบุคคล รวมทั้งตระหนักถึงความสามารถและสวัสดิการของผู้ตามด้วย ดังนั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงสามารถ

สร้างผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อผู้ตามในระดับองค์การผู้นำจะเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ วัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และเทคโนโลยีให้กับองค์การภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านบารมี หรืออิทธิพลเชิงอุดมคติ (Charisma or idealized Influence) 2) การจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ (Inspirational Motivation) 3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) และ 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration)

สรุปได้ว่า ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ มีทักษะที่ดีของการเป็นนักสื่อสารและนักฟัง ที่มีประสิทธิผลกล้าที่จะเสี่ยงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.4.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558, น. 41-54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลสะเอาต อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากการจัดกิจกรรมสัจจกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุ มีการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

ปณิทัต ต้นบุญเสริม (2561, น. 127-135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า การได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนนั้น เป็นการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตประสบความสำเร็จจากพื้นฐานการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ภาคประชาชน เอกชน รวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้การดำเนินการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปด้วยความราบรื่น รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างดีและได้รับความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมจากผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ ภาคเอกชน ประชาชนในการร่วมพัฒนาและส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน

Oakley and Marsden (1984) ที่มองว่า การพัฒนาที่เริ่มด้วยการมีส่วนร่วมของคนในจะประสบความสำเร็จมากกว่าการที่คนนอกเข้าไป ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นหลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือ (Participation as Collaboration) ลักษณะเป็นการร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุ และครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน/องค์กรในชุมชน การมีส่วนร่วมโดยร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรมหรือโครงการ (Participation as Specific Targeting of Project Benefits) ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการจัดกิจกรรม โดยสะท้อนถึงความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพ ผู้สูงอายุชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชน ได้ประโยชน์จากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2.4.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

วริยา จันทรขำ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนท้องถิ่น จัดการตนเองกรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัย พบว่า ฐานคิด ทุน สังคม และศักยภาพการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างชุมชนจัดการตนเอง คือ 1) การมีส่วนร่วม คิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ แก้ไขปัญหาโดยใช้ภาคีเครือข่าย สร้างความมีจิตสาธารณะเพื่อพัฒนา ศักยภาพการดูแลสุขภาพพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะชุมชน จัดระบบบริการสุขภาพ 2) รูปแบบ การดูแลผู้สูงอายุของชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองใช้ระบบฐานข้อมูลตำบลบูรณาการทุนและศักยภาพ ทางสังคมภายในและภายนอกพื้นที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสุขภาพความเป็นอยู่และการพึ่งพาตนเอง ดูแลผู้ที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ โดยเน้น 4 มิติ คือ 1) การดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิง (Long-term Care) 2) การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านการเรียนรู้สัมมาอาชีพ 3) การเตรียม ความพร้อมก่อนวัยสูงอายุ และ 4) การจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุจัดตั้งกองทุน/สวัสดิการ และนำใช้ข้อมูลตำบลมาพัฒนางานอย่างเป็นระบบ

กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และวรารกร เกียรติไกรศักดิ์ดา (2560, น. 81-92) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชนต้องดำเนินการภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคี เครือข่ายหนุนเสริมการดำเนินการผ่านการจัดการระบบการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกลไก การดำเนินงาน คือ ระบบบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุและการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแกนนำ ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุจิตอาสาในชุมชนเป็นกลไกด้านทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ

อัมราภรณ์ ภูระย้า และชนิษฐา นันทบุตร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชน ในการดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุในชุมชน มี 3 ลักษณะ คือ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดศักยภาพการดูแลลักษณะของการดูแล และโครงสร้างศักยภาพ ของชุมชน 2) การให้ความหมายศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีเครือข่าย การมีองค์ความรู้ ความเป็นปึกแผ่น และการมีจิตอาสา 3) ปัญหาและความต้องการ ศักยภาพชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่จากนโยบายของพื้นที่และนโยบายของชาติทำให้พบ การร่วมกันในการดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนได้แสดงให้เห็นองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ สร้างการรับรู้ การมีศักยภาพของชุมชนสร้างการเรียนรู้การมีศักยภาพของชุมชน และชุมชนมีการจัดการเพื่อสร้าง ศักยภาพของชุมชน 4) ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ การมีฐานข้อมูลระดับตำบล การใช้กระบวนการศึกษาข้อมูลชุมชนแบบมีส่วนร่วม การใช้กระบวนการ ประชาคม การจัดเวทีพูดคุย เสวนาระหว่างสื่อองค์กรหลักในพื้นที่การพัฒนาศักยภาพ การหนุนเสริม ปฏิบัติการของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชน การสร้างเครือข่าย การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร นอกพื้นที่ 5) ข้อเสนอเพื่อให้เกิดศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุต่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล คือ ออกแบบฐานข้อมูลโดยการจำแนกกลุ่มประชากรเป้าหมายสำคัญและกลุ่มเสี่ยงออกแบบ การให้บริการการดูแลผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ข้อเสนอเพื่อให้เกิดศักยภาพ

ของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นเจ้าภาพในการจัดทำฐานข้อมูลระดับตำบลและจัดทำแผนศักยภาพชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ จัดตั้งศูนย์การช่วยเหลือการดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการ จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนการจัดการช่วยเหลือการดูแลผู้สูงอายุและหนุนเสริมปฏิบัติการของกลุ่มทุนทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการดูแลผู้สูงอายุ

สรุปได้ว่า ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง หมายถึง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งมีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับจัดให้มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2.4.4 ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา

อัมราภรณ์ ภูระย้า และชนิษฐา นันทบุตร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุในชุมชนมี 3 ลักษณะ คือ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดศักยภาพการดูแล ลักษณะของการดูแล และโครงสร้างศักยภาพของชุมชน 2) การให้ความหมายศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีเครือข่าย การมีองค์ความรู้ ความเป็นปึกแผ่น และการมีจิตอาสา 3) ปัญหาและความต้องการศักยภาพชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่จากนโยบายของพื้นที่และนโยบายของชาติทำให้พบการร่วมกันในการดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนได้แสดงให้เห็นองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ สร้างการเรียนรู้การมีศักยภาพของชุมชน สร้างการเรียนรู้การมีศักยภาพของชุมชน และชุมชนมีการจัดการเพื่อสร้างศักยภาพของชุมชน

ปัทมทัต ตันบุญเสริม (2561, น. 127-135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ในด้านความสามารถในการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและการบริหารที่มีประสิทธิผล มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น สามารถตอบสนองกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งสามารถบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมที่สำคัญ คือ การตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นตัวแบบที่สำคัญที่ทำให้เขตพื้นที่อื่น ๆ มาดูงาน โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อเรียนรู้วิธีการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างตัวชี้วัดที่ใช้ในการกำกับ ติดตามผล ประเมินผล การดำเนินการอย่างเป็นระบบ

Cruz (1986) ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship Domain) เป็นการรับรู้ด้านความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่นในสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิตเช่นกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้ต้องมีครอบครัว ชุมชน จึงทำให้ชีวิตมีความหมายมากขึ้น ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจะมีความสุขมีความพึงพอใจมากกว่าผู้สูงอายุที่ขาดความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลอื่น แม้ว่าบทบาททางสังคมลดลงผู้สูงอายุแสวงหาแรงสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ชมรม สมาคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทำให้ตัวเองมีคุณค่าทางสังคมส่งผลกระทบต่อคุณภาพด้านจิตใจ อีกทั้งมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การเมือง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เป็นการระบายความเครียด สนุกสนาน เพลิดเพลิน นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางสังคม

ของผู้สูงอายุมีทั้งครอบครัวบุตร หลาน เครือญาติ เพื่อนฝูง ความสัมพันธ์เป็นสิ่งดีต่อผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิต ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีผลต่อคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา โดยการทบทวนตนเองและสรุปทบทวนในการทำงาน เป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ พยายามปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัยอยู่เสมอ ออกแบบยุทธวิธีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ทบทวนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วเสร็จและเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2.4.5 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 50(7) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 66 และ มาตรา 67(5) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16(10) ที่ระบุว่าให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555-2564) ได้ให้ความสำคัญต่อวงจรชีวิตและความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งและจะต้องเข้าสู่ระยะวัยสูงอายุตามวงจรชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยแผนยุทธศาสตร์ฉบับดังกล่าวได้กำหนดมาตรการในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปณิธาน ต้นบุญเสริม (2561, น. 127-135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ณ พื้นที่ภาค กลางตอนล่างที่ 1 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกระบวนการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนล่าง 1 3) เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 มีจังหวัดสุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี และนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี และ นครปฐม กลุ่มที่ 2 เป็นผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี และนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ณ พื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 ได้แก่ ความสามารถในการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การส่งเสริม และพัฒนาเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

การส่งเสริมและการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพและผู้สูงอายุมีความสุขในการดำรงชีวิต

2) คุณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่หนึ่ง คือ คุณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการทรัพยากร การหนุนเสริมจากบุคลากรและหน่วยงานภาครัฐ และบริบทชุมชน และประการที่สอง คือ กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรเพื่อดูแลผู้สูงอายุ การจัดการความรู้ การดูแลผู้สูงอายุระยะยาว 3) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานการวิจัยนั้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดย $X^2 = 44.84$, $df=33$, $p=0.08$, $AGFI=0.96$, $CFI=0.99$, $RMSEA=0.03$, $SRMR=0.02$, $CN=511$ ตัวแปรการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิทธิพลทางตรงต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($Y = 0.86$ และ 0.38 ตามลำดับ) และตัวแปรกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($B = 0.46$)

สรุปได้ว่า ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง กำหนดภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานให้ความสำคัญกับภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียง อย่างมีระเบียบแบบแผน และกฎหมายรองรับ

2.5 บริบททั่วไป

2.4.1 ข้อมูลทั่วไป

ตำบลดงครั่งใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเกษตรวิสัย ห่างจากอำเภอเกษตรวิสัยประมาณ 25 กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

2.4.1.1 มีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลกำแพง ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย
 ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีลำพลับพลาเป็นแนวเขต
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลดงครั่งน้อย อำเภอเกษตรวิสัย
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลทุ่งทอง ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย

2.4.1.2 สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ ทั้งหมดอยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้เหมาะสำหรับการเกษตร สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศเหมาะกับการปลูกข้าวหอมมะลิเป็นอย่างมาก รวมทั้งมีลำน้ำพลับพลาไหลผ่าน ขนาดกว้าง 60 เมตร ยาว 15,000 เมตร อยู่ในเขตหมู่ที่ 5,6,7,8,9,12 ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่จะดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้อุปโภคบริโภคและใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรได้อย่างเพียงพอในฤดูแล้ง

2.4.1.3 อาชีพในตำบล

คือ เกษตรกรรม ประชากรสวนใหญ่มีอาชีพทำนา (ปลูกข้าวหอมมะลิ) และเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ ฟันบาน สุกร ปลา เป็ด ไก่

2.4.1.4 จำนวนประชากร

จำนวนประชากร ทั้งหมด 6,211 คน แยกเป็น

1) ชาย 3,152 คน หญิง 3,059 คน จำนวนครัวเรือน 1,536 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 103.09 คน/ตารางกิโลเมตร

2.4.1.5 การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ทั้งหมด 13 ชุมชน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านดงครั่งใหญ่ ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 2 บ้านป่าฝ้าย ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 3 บ้านดงครั่งใหญ่ ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 4 บ้านนกเหาะ ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 5 บ้านโพนทัน ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 6 บ้านโพนผุ ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 7 บ้านแจ่มอารมณ์ ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 8 บ้านโพนเงินน้อย ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 9 บ้านน้อยพัฒนา ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 10 บ้านโนนสบาย ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 11 บ้านไร่อ้อยพัฒนา ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 12 บ้านโพนทอง ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

หมู่ที่ 13 บ้านหนองกลาง ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

2.4.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น ในเขตตำบลดงครั่งใหญ่

หมายถึง การจัดตั้ง “โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น มีแนวทางการในการดำเนินงาน ดังนี้

2.4.2.1 การดำเนินงานของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาทักษะ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตช่วยเพิ่มพูน ความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพโดยการถ่ายทอด ภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนเพราะโรงเรียนผู้สูงอายุหลาย ๆ แห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัดบางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกันแล้วจึงค่อย ๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลาย ตามความต้องการของผู้สูงอายุหรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น

ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในเขตตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละเดือนไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมเดือนละ 1 วัน ตำบลคงครั้งใหญ่ ได้เห็นความสำคัญในการส่งเสริมอาชีพ ฝึกอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชนของตนความชัดเจนเรื่องความต้องการทำและเป้าหมาย ตลอดจนทัศนคติในการทำเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ต้องพิจารณาสำหรับการดำเนินการเรื่องสร้างงานสร้างอาชีพให้ทุกกลุ่มรวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุ “คำถามแรกที่ต้องตอบให้ได้คือ เป็นความต้องการของผู้สูงอายุไหม” หากต้องการทำเพื่อรายได้ ก็ต้องคิดไว้เป็นอันดับแรกเลยว่า ต้องทำของที่ขายได้จะผลิตอะไรต้องผลิตที่ตลาดต้องการต้องมีคนซื้อ” จากนั้นจึงเป็นเรื่องหลักคิดในการดำเนินการบนพื้นฐานว่าควรเป็นอาชีพที่ทำได้ในพื้นที่ชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนเอื้อต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน “ภูมิปัญญา วัตถุดิบ และตลาด คือ ปัจจัยต้นทุนที่ต้องพิจารณาเป็นหลัก 3 ประการ เพื่อดูว่าหาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในชุมชน คือ ควรเป็นอาชีพที่คนในชุมชนมีต้นทุนภูมิปัญญาหรือประสบการณ์อยู่แล้ว หรือมีวัตถุดิบในชุมชน หรือมีตลาดในชุมชน” เมื่อเลือกอาชีพที่เหมาะสมได้แล้วต้องเข้าใจว่าทุกอาชีพมีกิจกรรม คือ ด้านการจัดการแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การจัดการด้านระบบการผลิต คือ ผลิตรายคนหรือรายกลุ่ม หากเป็นรายกลุ่มจะร่วมกันผลิตหรือแยกกันผลิต การจัดการด้านวัตถุดิบซึ่งต้องคิดรายละเอียดเรื่องต้นทุนด้วย และการจัดการด้านบัญชีและการเงินซึ่งต้องมีระบบที่ดี ชัดเจน ตรวจสอบได้ง่าย ๆ” ด้านตลาด คือ การตอบว่าจะนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ที่ไหน โดยหลักการควรเริ่มจากการมองตลาดภายในชุมชนก่อนเพราะจะสะดวกเรื่องขนส่งการมองความต้องการและการตอบรับของตลาดได้ดีกว่าสะดวกกว่าซึ่งก็จะมีผลทำให้ต้นทุนต่ำกว่าด้วยจากนั้นค่อยไต่ระดับไปมองตลาดระดับจังหวัดระดับประเทศและส่งออกหากเป็นไปได้” หัวใจแห่งความสำเร็จ คือ การวิเคราะห์ตลาดและการมีนวัตกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงที่จำเป็นทุกด้าน ทั้งผลิตภัณฑ์ เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การผลิต ดังนั้นไม่สามารถคาดหวังให้ผู้สูงอายุดำเนินการเองทั้งหมดทุกระบวนการจึงต้องการพี่เลี้ยงและพี่เลี้ยงที่เหมาะสมที่สุด คือ องค์กรท้องถิ่นอย่างตำบล “เราก็ไม่ควรคาดหวังให้ผู้สูงอายุคิดเองทำเองทั้งหมดเพราะด้วยวัยศักยภาพต่าง ๆ ของท่านจะมีข้อจำกัด ภาคราชการควรถอยออกมามีบทบาทสนับสนุนด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น การประสานและจัดหา วัตถุดิบ สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การสนับสนุนสำคัญ คือ ภาควิชาการจากภายนอกที่จะคอยช่วยเป็นที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงอีกแรง”

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิติพงษ์ เร่งถนอมทรัพย์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลยางนึ่ง อำเภอสарภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลยางนึ่ง เป็นการบริหารจัดการที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุเพราะนโยบายของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลยางนึ่ง ได้ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุเป็นที่ต้องการของผู้สูงอายุเป็นอย่างมากจึงน่าจะเพิ่มวงเงินให้สูงขึ้นด้วยปัญหาของผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่ใหญ่ ซึ่งไม่อาจแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้ตั้งนั้นผู้สูงอายุจึงควรได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐมากขึ้นอันจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

ณัฐรัฐภรณ์ ปัญจพันธ์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอลำปาง พบว่า การศึกษา ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอลำปาง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน จำนวน 12 คน อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 34 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 9 คน และเจ้าหน้าที่ศูนย์ สุขภาพชุมชนบ้านโทกหัวช้าง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองตามรูปแบบและวิธีการจัดการในการทำงานชุมชน โดยพหุภาคีและผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาเท่ากับ 0.97 ทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.46, G = 0.71$) เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า การปฏิบัติด้านการจัดคนและการจัดองค์การการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22, O = 0.98$ และ $\bar{X} = 2.48, O = 0.91$ ตามลำดับ) ส่วนการปฏิบัติด้านการวางแผน การควบคุม และการนำอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.29, O = 0.76, \bar{X} = 2.20, O = 0.81$ และ $\bar{X} = 2.11, O = 0.72$ ตามลำดับ) ผลการศึกษาคครั้งนี้ใช้เป็นข้อมูลสำหรับบุคลากรทางสาธารณสุขในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้มีการปฏิบัติการจัดการทำงานในชุมชนในรูปแบบภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดกิจกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สรวิชัย ภูมิศรี (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างบทบาทภารกิจในการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอลำปาง จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจในการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอลำปาง จังหวัดเลย 2) ศึกษาบทบาท ภารกิจ และแสวงหาแนวทางในการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอลำปาง จังหวัดเลย โดยศึกษาจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีทะเบียนบ้าน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอลำปาง จังหวัดเลย และเจ้าหน้าที่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำนั้น จะถูกบรรจุในยุทธศาสตร์การพัฒนา

ด้านการบริหารชุมชนและสังคม ทั้งในแผนงานด้านสังคมสงเคราะห์และแผนงานการบริหารทั่วไป ซึ่งโครงการโดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการสงเคราะห์และการจัดสวัสดิการ

กชิตตา พานทอง (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวชุมชนบ้านเวียงสวรรค์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า ขั้นตอนที่ 1 การค้นพบสภาพการณ์จริงเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ค้นพบตนเองเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพของตนเองที่เกิดจากการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายโดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันทำให้ผู้สูงอายุเกิดการรับรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น และเมื่อได้ตระหนักถึงปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นของตนเองตามสภาพที่เป็นจริงก็สามารถทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจได้ว่าปัญหาด้านสุขภาพของตนเองสามารถที่จะแก้ไขได้ ตลอดจนมีความรู้สึกอยากปรับเปลี่ยนตนเองในการดำเนินชีวิตต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเกิดการสะท้อนคิดสิ่งที่เคยรู้จากประสบการณ์ของตนเองและบุคคลอื่นและทบทวนเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ในการตัดสินใจและการจัดการในการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจกันในกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งการเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตลอดจนการยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้จักคิดวิเคราะห์และสามารถเชื่อมโยงไปยังวิถีปฏิบัติของแต่ละคนจนเกิดความรู้สึกมั่นใจในความสามารถของตนเองที่จะนำไปสู่การเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมกับตนเองต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีข้อมูล ความรู้ หลักการและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย โดยใช้วิธีการเพิ่มองค์ความรู้ด้านหลักการออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำได้ง่ายและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งสาธิตการทำอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกเชื่อมั่นในการตัดสินใจเลือกวิธีการและรูปแบบของการออกกำลังกายที่เหมาะสมและเลือกที่จะนำความรู้ด้านอาหารและโภชนาการไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องหรือแก้ไขปัญหาในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางด้านอาหารและด้านการออกกำลังกายในเหตุการณ์ครั้งต่อไปตามลำพังด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการจัดประชุมกลุ่มผู้สูงอายุและให้กลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ตลอดจนการสาธิตฝึกปฏิบัติในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งได้ทำการตรวจสอบแนวคิดและประเมินการปฏิบัติ โดยการสุ่มตัวอย่างให้ผู้สูงอายุบางคนได้แสดงแนวคิดที่จะฝึกปฏิบัติด้านอาหาร และได้สาธิตการออกกำลังกายที่สามารถนำไปฝึกปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำในอนาคตอีกด้วย การติดตามและประเมินผลทั้งสองครั้งหลังจากจัดกิจกรรม กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่า ผู้สูงอายุยังคงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการออกกำลังกายได้อย่างถูกต้องและในด้านอาหาร ผู้สูงอายุยังคงมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการโภชนาการต่าง ๆ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับอาหารธรรมชาติสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของแต่ละคนได้ผลของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ด้านอาหารและการออกกำลังกายของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว พบว่า

- 1) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของอาหาร โภชนาการ และการออกกำลังกายที่ดีขึ้น มีความรู้เพิ่มมากขึ้น
- 2) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการจัดการกับตนเอง ในเรื่องของ การบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่ถูกต้องและเหมาะสม
- 3) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีการพัฒนาตนเอง และพัฒนาทักษะในการปฏิบัติตนในด้านการบริโภคอาหาร และการออกกำลังกาย
- 4) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้

รู้สึกว่าคุณค่าและเห็นได้ว่าตนเองมีความสำคัญตลอดจนเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเอง ถึงแม้ว่าตนเองจะอยู่คนเดียวก็มีความรู้สึกมั่นใจว่าตนเองจะสามารถที่จะดูแลสุขภาพในเรื่องของอาหารและการออกกำลังกายได้พร้อมทั้งรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีพลังที่จะสนับสนุนผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

กฤตศิลป์ อินทชัย (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า 1) ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดีโดยเฉพาะการใช้สิทธิชักชวนผู้อื่นในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ปัญหาอุปสรรคการแสดงบทบาทและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นโดยจะดำเนินการและจัดกิจกรรมเองอีกทั้งไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ ให้ได้รับทราบประกอบกับผู้สูงอายุบางส่วนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมประชุมในการพัฒนาท้องถิ่น 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาท้องถิ่น คือ ปัจจัยเรื่องการไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ การไม่มีประสบการณ์ร่วมกับท้องถิ่น ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนและโอกาสที่จะร่วมทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมีน้อย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนั้นควรจะมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาหรือบริหารท้องถิ่นด้วย

กฤตวิทย์ สวัสดิ์มงคล (2551) ศึกษาบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาสุขภาพและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว 2) ศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อองค์การชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว และ 3) ศึกษาบทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการดูแลผู้สูงอายุ ประชากรตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว จำนวน 280 คน และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ผลการวิจัย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ได้มีการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองบัว จัดสวัสดิการเพื่อสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ สนับสนุนกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ และมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีอนามัยตำบลหนองบัว องค์การบริหารส่วนจังหวัด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านการดูแลผู้สูงอายุด้วยการแจกถุงยังชีพ การดูแลรักษาสุขภาพ การออกหน่วยเคลื่อนที่จากจังหวัด การจัดหาไม้เท้า เครื่องพยุงกาย การช่วยเหลือเรื่องที่ทำกิน และแหล่งเงินทุนต่าง ๆ

ทยณัฐ ขวนไชยสิทธิ์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการสังกัดเขตพื้นที่กลาง (อายุ 41-50 ปี) และอายุมาก (อายุ 51 ปีขึ้นไป) ผลการวิจัย พบว่า อายุการศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 450 คน โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงอายุ คือ อายุน้อย อายุไม่เกิน 40 ปี) อายุที่แตกต่างส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้าราชการครู ทุกช่วงอายุมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการในกลุ่มข้าราชการครูที่อายุน้อย พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านตัวแบบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ กลุ่มข้าราชการครูที่อายุปานกลาง พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านตัวแบบเกี่ยวกับการเตรียม

ความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการและปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการมีความสัมพันธ์ทางลบกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ ส่วนกลุ่มข้าราชการครูที่อายุมาก พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านตัวแบบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ ทศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการและการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูในแต่ละช่วงอายุมีความคล้ายคลึงกัน คือ ข้าราชการครูทุกช่วงอายุต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา โดยครอบครัวต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องอารมณ์ ความรู้สึก ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านวัตถุ/สิ่งของ ในขณะที่ต้นสังกัด/ภาครัฐ ต้องสนับสนุน การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องการให้ความรู้ คำแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุและการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

สมพร โปธินาม (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้สูงอายุไทย: บริบทของจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่ อยู่ในระดับดี ผู้สูงอายุรับรู้คุณภาพชีวิตความพึงพอใจในชีวิตและสุขภาพทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต คือ การมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชน และครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตัวเองรวมถึงรายได้เมื่อพิจารณา ด้านความสุข พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับของความสุขในระดับสูงเช่นกัน ปัจจัยที่มีผลต่อความสุข คือ การเห็นคุณค่าในตัวเอง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ การเข้าร่วมชมรมในชุมชนของตนเอง และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ในด้านของการรับรู้สวัสดิการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในด้านการได้รับเบี้ยยังชีพและสิทธิ การรักษาพยาบาลในระดับดี ผู้สูงอายุในเขตชนบทและส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือด้านการเงินและสุขภาพ

ดวงใจ คาคง (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตรายได้ อยู่ในระดับสูง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีด้านปัญญาอยู่ในระดับปานกลางและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต พบว่า ปัจจัยด้านอายุ และสถานภาพหม้ายมีผลทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนสถานภาพสมรส มีผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แนวทางการวัดคุณภาพชีวิตต้องเป็นการวัดในด้านอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งครอบคลุมมิติคุณภาพที่ดี และความรู้สึกผาสุกแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมคุณภาพชีวิต ควรนำการวัดในด้านภาวะวิสัย (Objective) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจมุ่งไปที่การนำวัตถุดิบมาใช้ร่วมกันในการวัดคุณภาพชีวิตเพื่อให้การดำเนินการวัดคุณภาพชีวิตได้อย่างครบถ้วนและส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน และสุขภาพ การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ส่งผลให้สวัสดิการที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้อายุ ไม่สามารถแก้ปัญหาและครอบคลุมปัญหาผู้สูงอายุทั้งหมด

ปริญญา ชูเลขา (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาถึงแหล่งที่มาของรายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงมาตรฐานการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารสัมภาษณ์และการออกแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนตัวอย่าง 121 ตัวอย่าง ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย โดยกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 37.2 มีรายได้ไม่พอเพียง เพราะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีอาชีพ จึงไม่มีแหล่งรายได้ และร้อยละ 62.8 ของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุมีอาชีพรับราชการมาก่อนจึงมีแหล่งรายได้

ชารวี บุตรบำรุง (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายได้ และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมส่ววัยสูงอายุของประชาชน อายุระหว่าง 30-40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีเพศหญิง จำนวน 282 คน อายุระหว่าง 35-39 ปี จำนวน 208 คน สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน จำนวน 188 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 190 คน อาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 108 คน จำนวนสมาชิกที่พักอาศัยในบ้าน 1-3 คน จำนวน 257 คน รายได้/เดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 162 คน รายจ่ายเกี่ยวกับค่าอาหาร และค่าเครื่องใช้ต่าง ๆ จำนวน 211 คน ลักษณะการออมโดยฝากธนาคาร จำนวน 173 คน มีแรงบันดาลใจ ในการออมในระดับมากที่สุด คือ เพื่อความมั่นคงในวัยสูงอายุ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เก็บไว้นานเก็บป่วย หรือยามชรา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 เก็บไว้ให้บุตรหลาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 แรงบันดาลใจในระดับมาก คือ สำหรับประกอบพิธีฌาปนกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ลดการพึ่งพิงภาครัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 แรงบันดาลใจในระดับปานกลาง คือ ให้ความคุ้มครองหลายด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 แรงบันดาลใจในระดับน้อย คือ มีผลตอบแทนคุ้มค่าและแน่นอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 นำไปลดหย่อนภาษีประจำปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ผู้อื่นชักชวน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

วันชัย ชูประดิษฐ์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดความต้องการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ โดยมีตัวแปรอิสระที่สำคัญ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ เทศบาลตำบลลำทับ รายได้ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพการสมรส และอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่มี อายุ 60 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลลำทับ จำนวน 178 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับในแต่ละด้าน ในภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากและค่าใช้จ่ายในการใช้บริการเทศบาลตำบลลำทับจะมีความต้องการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุ กล่าวคือ หากมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ณ เทศบาลตำบลลำทับน้อยจะทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น ปัจจัยด้านอายุ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะมีความต้องการได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น และหารายได้ของผู้สูงอายุน้อยจะมีความต้องการได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่าการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ควรพิจารณาสถานภาพของผู้สูงอายุ ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ณ เทศบาลตำบลลำทับ พิจารณาถึงรายได้และอายุ เพื่อให้การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ เหมาะสมตรงตาม

ความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลให้การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

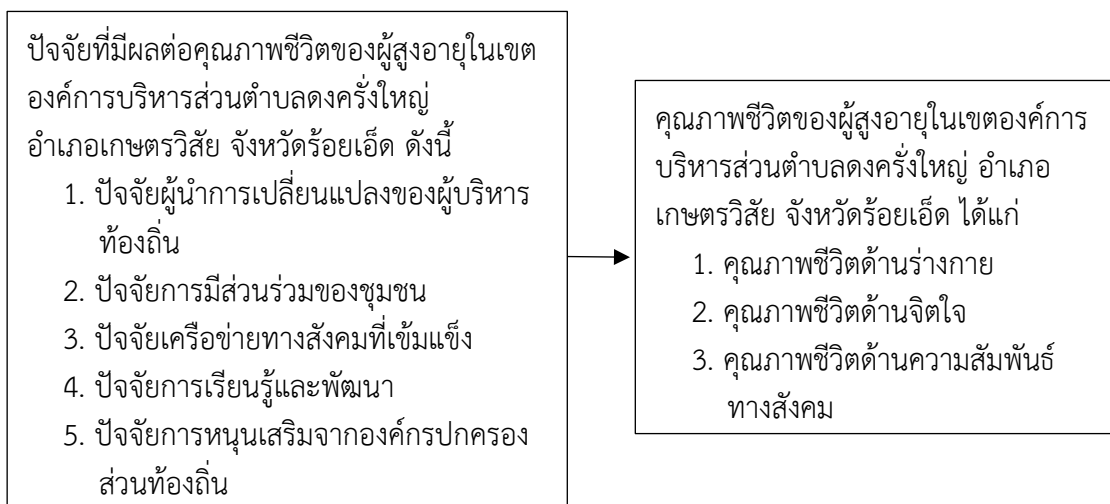
พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว และระติพร ถึงฝั่ง (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยและอำนาจในการทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยตัวแปรคุณลักษณะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม และการดูแลสุขภาพ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุ ประจำปี พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 16,058 คน ผลการวิจัย พบว่า ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม และการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุร่วมกันทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย ได้ร้อยละ 11.2 ตัวแปร ที่สำคัญที่สุด คือ รายได้โดยพบว่าระดับรายได้เฉลี่ย/ปี ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป สามารถทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุได้มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ 174 รองลงมา คือ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ 164 การศึกษานี้เสนอแนะว่าภาครัฐควรที่จะคงไว้ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงสิทธิดังกล่าวให้ครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริมเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว

วรรณถ พรหมศร และศุภรนิช วสุกาญจนเวช (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุ ตามบริบทชุมชนท้องถิ่นสุรินทร์ โดยให้ความสำคัญและเน้นความจำเป็นของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ตลอดจนค้นหาการให้ความหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุเชิงวิพากษ์ของชุมชนท้องถิ่นและการจัดการให้เกิดเป็นรูปธรรมและยั่งยืนและปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นหนึ่งในผลงานนวัตกรรมทางด้านการศึกษาซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุในเขตจังหวัดสุรินทร์ โดยมาจากแนวคิดในการต้องการพัฒนางานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อตอบสนองนโยบายการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ โดยดำเนินการตามรายละเอียดด้านการสร้างเสริมสุขภาพและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมและการจัดการเพื่อการนำใช้และพัฒนา โดยการค้นหาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่ จากนั้นก็จัดการประชุมร่วมออกแบบกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุและวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุกระทั่งค้นพบคุณลักษณะของนวัตกรรมกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งมีการปรับระบบงานการดูแลจากเดิมที่เป็นการให้บริการเฉพาะในโรงพยาบาลหรือในชุมชน/หมู่บ้าน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายเดียวปรับเป็นการดูแลในโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้สูงอายุมาอยู่รวมกัน ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มป่วย เกิดผลลัพธ์และผลกระทบของนวัตกรรมกับการเพิ่มคุณภาพบริการพยาบาล การลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพของประชาชนและการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของประเทศที่มีการดูแลสุขภาพประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้ปัจจัยเงื่อนไขของพัฒนานวัตกรรม การมีส่วนร่วม การนำใช้ทุนทางสังคม และนโยบายในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อเป็นการสนองต่อความต้องการเพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพนำไปสู่การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยผ่านรูปแบบการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในระยะยาวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ต่อไป

ทศพล พงษ์ดี ธีรพงศ์ รักราม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนหัวฝายและการก่อเกิดโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย 2) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ วัดหัวฝายต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชนวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และ 3) ศึกษาผลสำเร็จของการเป็นชุมชนเข้มแข็งชุมชนหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า บริบทของชุมชนด้านวิถีชีวิตมีลักษณะเกื้อกูลให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เจ้าคณะตำบลหัวฝายมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพื้นที่ โดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ สมาชิกในชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง การพัฒนาชุมชน ส่วนหนึ่งนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น ด้านกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชนนั้น พบว่า มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเห็นได้จากแผนผังความคิดโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย มีการกำหนดโครงสร้างโดยแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาและสนับสนุน คณะกรรมการนักเรียน และคณะ ครูผู้สอน ซึ่งขับเคลื่อนด้วยทีมงาน 3 ส่วน คือ ทีมนำ ทีมทำ และทีมร่วม โดยมีการประชุมติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินผลการดำเนินงานและหาแนวทางแก้ไข ส่วนผลสำเร็จของการเป็นชุมชนเข้มแข็งที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย พบว่า ผู้นำได้รับการยอมรับจากสมาชิกภายในชุมชนและภายนอกชุมชนอย่างเป็นวงกว้างมีการวางแผนและกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำแนวคิดคุณภาพชีวิตของขององค์การอนามัยโลก (WHO) (The WHOQOL Group, 1995) ได้กำหนดกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลดงครั่งใหญ่ ทั้ง 13 ชุมชน รวมผู้สูงอายุทั้งหมด 890 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 890 คน โดยมีผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ (Yamane, 1973, p. 727) และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2} \quad (3-1)$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด
 e แทน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกินได้ไม่เกิน .05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{890}{1 + 890 \times .05^2} \\ &= 276 \text{ คน} \end{aligned}$$

ผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งตามหมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ทั้ง 13 ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลดงครั้งใหญ่ ตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร อายุตั้งแต่ 60 ขึ้นไป (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	บ้านดงครั้งใหญ่ หมู่ 1	85	27
2	บ้านป่าฝ้าย หมู่ 2	87	27
3	บ้านดงครั้งใหญ่ หมู่ 3	95	32
4	บ้านนกเหาะ หมู่ 4	94	32
5	บ้านโพนทัน หมู่ 5	53	10
6	บ้านโพนผุ หมู่ 6	56	15
7	บ้านแจ่มอารมณ์ หมู่ 7	98	36
8	บ้านโพนเงินน้อย หมู่ 8	48	10
9	บ้านน้อยพัฒนา หมู่ 9	88	27
10	บ้านโนนสบาย หมู่ 10	30	10
11	บ้านไร่อ้อยพัฒนา หมู่ 11	56	15
12	บ้านโพนทอง หมู่ 12	26	10
13	บ้านหนองกลาง หมู่ 13	74	25
รวม		890	276

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ลักษณะเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายปิดเป็นประเภทสอบถามรายการ (Check List) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.2.1 ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2.2.2 กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมรอบคิด วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่ทำให้ทราบถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม ทั้งแบบสอบถามปลายปิด และแบบสอบถามปลายเปิด

3.2.2.3 นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข และเสนอแนะปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม

3.2.3 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

3.2.3.1 นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้สูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) ตามวิธีของ Rovinelli and Hambleton (1977, อ้างถึงใน สมนึก ภัททิยธนี, 2544, น. 219-223) เกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

ให้คะแนน + 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
ให้คะแนน 0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
ให้คะแนน - 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์
แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ตามสูตร

$$IOC = \frac{\sum X}{N} \quad (3-2)$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum X$ แทน ผลคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์ 1. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.66-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงสูง ใช้ได้

2. ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.66 ต้องปรับปรุงยังใช้ไม่ได้

การตรวจสอบครอบคลุมความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ความถูกต้องของรูปแบบแบบสอบถามและการใช้ภาษาเพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาและเพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

3.2.3.2 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุในเขตอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำแบบสอบถามหาค่าอำนาจจำแนกโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างรายข้อกับรวมทุกข้อ (Item Total Correlation) ได้ค่าระหว่าง .259-.746 และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดย การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ .914

3.2.3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญเสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนทุกด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 นำหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อประสานข้อมูล การเก็บข้อมูล

3.3.2 นำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปยังประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย

3.3.3 ให้มีผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัย

3.3.4 เก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง

3.4 การจัดการข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4.1 นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

3.4.2 นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์แล้วลงรหัสตามแบบ (Coding Form)

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วให้คะแนนแต่ละข้อมากำหนดเกณฑ์ของการให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน

มาก กำหนดให้ 4 คะแนน

ปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน

น้อย กำหนดให้ 2 คะแนน

น้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน

จากนั้น นำคะแนนมาวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำมาเทียบกับเกณฑ์การให้ความหมายค่าเฉลี่ย (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551, น. 186) ตามสูตร ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้นของเกณฑ์}} \quad (3-3)$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

เกณฑ์คะแนนระดับการปฏิบัติงาน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน 1.00-1.80 หมายถึง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่น้อยที่สุด

ระดับคะแนน 1.81-2.60 หมายถึง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่น้อย

ระดับคะแนน 2.61-3.40 หมายถึง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุปานกลาง

ระดับคะแนน 3.41-4.20 หมายถึง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมาก

ระดับคะแนน 4.21-5.00 หมายถึง คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมากที่สุด

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ผู้วิจัยใช้สถิติ คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

3.5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.5.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธีการเลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Regression)

3.5.4 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาความด้วยการแจกแจงความถี่

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาเสนอข้อมูลด้วยตารางประกอบการอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย
2. ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย
3. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแปลความหมาย มีดังนี้

n	แทน	จำนวนหน่วยตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคูณ
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที
X_1	แทน	ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น
X_2	แทน	ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
X_3	แทน	ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
X_4	แทน	ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
X_5	แทน	ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
Y	แทน	คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
\hat{Y}	แทน	ค่าคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้จากการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
\hat{Z}	แทน	ค่าคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้จากการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

* แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

4.3 ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.	เพศ		
1.1	ชาย	102	37
1.2	หญิง	174	63
	รวม	202	276
2.	อายุ		
2.1	อายุระหว่าง 60-69 ปี	198	71.7
2.2	อายุระหว่าง 70-79 ปี	66	23.9
2.3	อายุ 80 ปีขึ้นไป	12	4.3
	รวม	202	276

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3.	สถานะ		
3.1	โสด	89	32.2
3.2	สมรส	107	38.8
3.3	หย่า/หม้าย	56	20.3
3.4	แยกกันอยู่	24	8.7
	รวม	276	100
4.	ระดับการศึกษา		
4.1	ประถมศึกษา	145	52.5
4.2	มัธยมศึกษา	98	35.5
4.3	ปริญญาตรี	26	9.4
4.4	สูงกว่าปริญญาตรี	7	2.5
	รวม	276	100
5.	รายได้		
5.1	พอใช้จ่าย	87	31.5
5.2	ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน	124	44.9
5.3	ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน	42	15.2
5.4	เหลือใช้มีไว้เก็บ	23	8.3
	รวม	276	100
6.	ลักษณะของครอบครัว		
6.1	ครอบครัวเดี่ยว	84	30.4
6.2	ครอบครัวขยาย	192	69.6
	รวม	276	100
7.	การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ		
7.1	ครอบครัวเดี่ยว	84	30.4
7.2	ครอบครัวขยาย	192	69.6
	รวม	276	100
8.	การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ		
8.1	เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ	95	34.4
8.2	ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ	181	65.6
	รวม	276	100

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9.	การมีผู้ดูแลผู้สูงอายุ		
9.1	มีผู้ดูแล	216	78.3
9.2	ไม่มีผู้ดูแล	60	21.7
	รวม	56	276

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 276 คน

- ด้านเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 63 และเพศชาย จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 37
- ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ อายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 71.7 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 70-79 ปี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 23.9 และอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3
- ด้านสถานะ พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานะสมรส จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 รองลงมา คือ โสด จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 หย่า/หม้าย จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 20.3 และแยกกันอยู่ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7
- ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 ปริญญาตรี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5
- ด้านรายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา คือ พอใช้จ่าย จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 เหลือใช้มีไว้เก็บ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3
- ด้านลักษณะของครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 และครอบครัวเดี่ยว จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4
- ด้านการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 65.6 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4
- ด้านการมีผู้ดูแลผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีผู้ดูแล จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 78.3 ไม่มีผู้ดูแล จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 21.7

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนก
เป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร
ส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับความคิดเห็น		แปลผล	อันดับ
		\bar{X}	S.D.		
1.	ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	3.47	0.50	มาก	4
2.	ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.41	0.54	มาก	5
3.	ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	3.56	0.68	มาก	3
4.	ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา	3.71	0.61	มาก	2
5.	ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.79	0.73	มาก	1
โดยรวม		3.59	0.61	มาก	-

จากตารางที่ 4.2 ผลวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ปัจจัยการหนุน
เสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.79$) รองลงมา คือ ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ($\bar{X} = 3.71$)
ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.56$) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น
($\bar{X} = 3.47$) และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X} = 3.41$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายด้าน และรายชื่อ

2.1 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารท้องถิ่น จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	ผู้นำท้องถิ่นมีนโยบายช่วยเหลือผู้สูงอายุ	3.74	0.46	มาก
2.	มีการจัดกิจกรรมการระดมทุนรับบริจาคช่วยเหลือผู้สูงอายุ	3.31	0.64	ปานกลาง
3.	มีการจัดงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ	3.73	0.37	มาก
4.	มีความเห็นอกเห็นใจออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ	3.56	0.56	มาก
5.	ดูแลผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแลอย่างทั่วถึง	3.03	0.45	ปานกลาง
โดยรวม		3.47	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผลวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารท้องถิ่น จำแนกเป็นรายข้อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$) เรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อย ได้ดังนี้ ผู้นำท้องถิ่นมีนโยบายช่วยเหลือผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.74$) รองลงมา คือ มีการจัดงบประมาณ ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 3.73$) มีความเห็นอกเห็นใจออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.56$) มีการจัดกิจกรรมการระดมทุนรับบริจาคช่วยเหลือผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.31$) และดูแลผู้สูงอายุที่ขาด คนดูแลอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.03$) ตามลำดับ

2.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1.	การได้รับกำลังใจ/ปลอบใจเมื่อเจอปัญหาในชีวิต	3.70	0.34	มาก
2.	การได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากชุมชนเมื่อประสบปัญหา	3.62	0.98	มาก
3.	การได้รับทางความช่วยเหลือทางสิ่งของจากชุมชนเมื่อประสบปัญหา	3.27	0.45	ปานกลาง
4.	การได้รับข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆจากเพื่อนบ้าน/ชุมชน	3.28	0.59	ปานกลาง
5.	การได้รับการยกย่องและชื่นชมจากเพื่อนบ้าน/ชุมชน	3.18	0.36	ปานกลาง
โดยรวม		3.41	0.54	มาก

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.41$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้
การได้รับกำลังใจ/ปลอบใจเมื่อเจอปัญหาในชีวิต ($\bar{x} = 3.70$) รองลงมา คือ การได้รับความช่วยเหลือ
ทางการเงินจากชุมชนเมื่อประสบปัญหา ($\bar{x} = 3.62$) การได้รับข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ จากเพื่อน
บ้าน/ชุมชน ($\bar{x} = 3.28$) การได้รับทางความช่วยเหลือทางสิ่งของจากชุมชนเมื่อประสบปัญหา ($\bar{x} = 3.27$)
และการได้รับการยกย่องและชื่นชมจากเพื่อนบ้าน/ชุมชน ($\bar{x} = 3.18$) ตามลำดับ

2.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	มีชุมชนต้นแบบการศึกษาดูงาน	3.62	0.81	มาก
2.	มีเครือข่ายวิทยากรให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ	3.17	0.83	ปานกลาง
3.	มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง	3.65	0.56	มาก
4.	จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน	3.54	0.45	มาก
5.	มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	3.81	0.74	มาก
โดยรวม		3.56	0.68	มาก

จากตารางที่ 4.5 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.81$) รองลงมา คือ มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.65$) มีชุมชนต้นแบบการศึกษาดูงาน ($\bar{X} = 3.62$) จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X} = 3.54$) และมีเครือข่ายวิทยากรให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.17$) ตามลำดับ

2.3 ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	มีการตรวจสอบสุขภาพและใส่ใจสุขภาพตนเอง	3.96	0.47	มาก
2.	มีความใส่ใจในระบบโภชนาการ	3.70	0.58	มาก
3.	รู้จักพักผ่อนและวิธีคลายเครียด	3.88	0.47	มาก
4.	ออกกำลังกายตามความเหมาะสม	3.40	0.54	ปานกลาง
5.	มีการฝึกอาชีพตามสมรรถนะร่างกาย	3.60	0.98	มาก
โดยรวม		3.71	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้
มีการตรวจสอบสุขภาพและใส่ใจสุขภาพตนเอง ($\bar{X} = 3.96$) รองลงมา คือ รู้จักพักผ่อนและวิธีคลายเครียด
($\bar{X} = 3.88$) มีความใส่ใจในระบบโภชนาการ ($\bar{X} = 3.70$) มีการฝึกอาชีพตามสมรรถนะร่างกาย ($\bar{X} = 3.60$)
และออกกำลังกายตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.40$) ตามลำดับ

2.4 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1.	มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย	3.71	0.75	มาก
2.	ได้รับสวัสดิการผู้สูงอายุ	3.86	0.85	มาก
3.	มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ	3.83	0.48	มาก
4.	ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี	3.82	0.99	มาก
5.	จัดงานระดมทุนเพื่อบริจาคแก่ผู้สูงอายุ	3.72	0.56	มาก
โดยรวม		3.79	0.73	มาก

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกเป็นรายชื่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ได้รับสวัสดิการผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.86$) รองลงมา คือ มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.83$) ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 3.82$) จัดงานระดมทุนเพื่อบริจาคแก่ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.72$) และมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย ($\bar{x} = 3.71$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
ดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่
อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ข้อ	ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับ ความคิดเห็น		แปลผล	อันดับ
		\bar{x}	S.D.		
1.	ด้านร่างกาย	3.65	0.59	มาก	1
2.	ด้านจิตใจ	3.60	0.59	มาก	2
3.	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.56	0.55	มาก	3
4.	ด้านสิ่งแวดล้อม	3.54	0.60	มาก	4
โดยรวม		3.59	0.61	มาก	-

จากตารางที่ 4.8 ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่
อำเภอกษัตริย์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านร่างกาย ($\bar{x} = 3.65$) รองลงมา คือ ด้านจิตใจ
($\bar{x} = 3.60$) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{x} = 3.56$) และด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.54$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายด้านและรายข้อ

2.1 ด้านร่างกาย

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านร่างกาย

ข้อ	ด้านร่างกาย	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1.	มีระบบบริการสาธารณสุขที่เพียงพอในการคัดกรองโรคเบื้องต้น	3.56	0.54	มาก
2.	มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเอง	3.90	0.52	มาก
3.	มีการส่งเสริมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมกับช่วงอายุ	3.82	0.75	มาก
4.	มีโครงการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.61	0.41	มาก
5.	มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ	3.34	0.75	ปานกลาง
โดยรวม		3.79	0.73	มาก

จากตารางที่ 4.9 ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านร่างกาย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเอง ($\bar{x} = 3.90$) รองลงมา คือ มีการส่งเสริมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมกับช่วงอายุ ($\bar{x} = 3.82$) มีโครงการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x} = 3.61$) มีระบบบริการสาธารณสุขที่เพียงพอในการคัดกรองโรคเบื้องต้น ($\bar{x} = 3.56$) และมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.34$) ตามลำดับ

2.2 ด้านจิตใจ

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกะชังศรีสะเกษ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านจิตใจ

ข้อ	ด้านจิตใจ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	มีส่วนราชการออกเยี่ยมบ้านทำให้รู้สึกพึงพอใจกับชีวิต	3.68	0.54	มาก
2.	มีสมาธิในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือตนเองได้	3.25	0.48	ปานกลาง
3.	รู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง	3.89	0.59	มาก
4.	มีความสุขในการใช้ชีวิต สร้างกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความเครียด	3.81	0.61	มาก
5.	รู้สึกว่ามีความสำคัญกับสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลอื่น ๆ	3.25	0.75	ปานกลาง
โดยรวม		3.60	0.59	มาก

จากตารางที่ 4.10 ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอกะชังศรีสะเกษ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายข้อ ด้านจิตใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ รู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมา คือ มีความสุขในการใช้ชีวิต สร้างกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความเครียด ($\bar{X} = 3.81$) มีส่วนราชการออกเยี่ยมบ้านทำให้รู้สึกพึงพอใจกับชีวิต ($\bar{X} = 3.68$) มีสมาธิในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือตนเองได้ ($\bar{X} = 3.25$) และรู้สึกว่ามีความสำคัญกับสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.25$) ตามลำดับ

2.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายชื่อ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ข้อ	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	มีความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมา	3.70	0.65	มาก
2.	มีความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อนบ้าน	3.89	0.54	มาก
3.	ได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ	3.19	0.47	ปานกลาง
4.	ได้รับการดูแลจากสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี	3.38	0.58	ปานกลาง
5.	ได้รับการให้คำปรึกษาและเปลี่ยนความรู้จากชมรมผู้สูงอายุ	3.62	0.51	มาก
โดยรวม		3.56	0.55	มาก

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายชื่อ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มีความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อนบ้าน ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมา คือ มีความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมา ($\bar{X} = 3.70$) ได้รับการให้คำปรึกษาและเปลี่ยนความรู้จากชมรมผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.62$) ได้รับการดูแลจากสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.38$) ได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = 3.19$) ตามลำดับ

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายชื่อ ด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อ	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.	มีความพอใจกับสถานที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	3.35	0.56	ปานกลาง
2.	ได้รับการบริการสาธารณสุขในชุมชนอย่างทั่วถึง	3.41	0.54	มาก
3.	มีโอกาสที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อนคลายเครียด	3.01	0.58	ปานกลาง
4.	มีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวก	3.91	0.64	มาก
5.	ได้รู้เรื่องราวข่าวสารในช่องทางต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน	3.03	0.54	ปานกลาง
โดยรวม		3.54	0.60	มาก

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเป็นรายชื่อ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ มีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวก ($\bar{X} = 3.91$) รองลงมา คือ ได้รับการบริการสาธารณสุขในชุมชนอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.41$) มีความพอใจกับสถานที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.35$) ได้รู้เรื่องราวข่าวสารในช่องทางต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน ($\bar{X} = 3.03$) และมีโอกาสที่ได้ทำกิจกรรม เพื่อพักผ่อนคลายเครียด ($\bar{X} = 3.01$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัย จำนวน 5 ตัวแปร และนำมาวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง และสร้างสมการทำนายพยากรณ์ตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน เป็นการหาระดับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เรียกว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นบวก (+) หมายความว่าข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงตามกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะสูงไปด้วยและถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะต่ำด้วย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นลบ (-) หมายความว่าข้อมูลสองชุดเปลี่ยนแปลงในทางตรงกันข้ามหรือกลับกัน กล่าวคือ ถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งสูง ค่าของอีกตัวแปรหนึ่งจะต่ำและถ้าค่าของตัวแปรหนึ่งต่ำค่าของตัวแปรอีกตัวแปรหนึ่งจะสูง ค่าระดับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากค่า (Correlation Coefficient (r)) มีเกณฑ์การวัดระดับความสัมพันธ์ (Hinkle, 1988, p. 118) ดังนี้

- r มีค่า .90–1.00 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
- r มีค่า .70–.90 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันระดับสูง
- r มีค่า .50–.70 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันระดับปานกลาง
- r มีค่า .30–.50 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันระดับต่ำ
- r มีค่า .00–.30 เท่ากับ มีความสัมพันธ์กันระดับต่ำมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน ควรมีค่าไม่เกิน 0.80 เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเกิด (Multicollinearity) ซึ่งหมายถึง ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองสูงมากเกินไปจนไม่เหมาะสมที่จะนำตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงเข้าไปในสมการทั้งสองตัว

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน

ผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระด้วยกัน จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่

- X_1 แทน ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น
- X_2 แทน ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- X_3 แทน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
- X_4 แทน ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
- X_5 แทน ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 4.13 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
X_1	1	-	-	-	-
X_2	.363**	1	-	-	-
X_3	.123	.184**	1	-	-
X_4	.111	.375**	.427**	1	-
X_5	.069	.310**	.333**	.654**	1

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.13 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .184-.654 ไม่มีคู่ใดที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน .80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) เมื่อนำไปวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

1.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions)

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงมีลักษณะที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์หาผลหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวที่มีต่อตัวแปรตามหนึ่งตัว โดยมีข้อสมมติฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear Relationship) เพื่อที่จะทำให้สามารถนำผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตามมารวมกันได้ (Additivity) กล่าวคือ

ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่และตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ก่อนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกันและไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ (Multicollinearity) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regressions) ตามขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้การวิเคราะห์ด้วย (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธีการเลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Regression) ตัวแปรอิสระจำนวน 5 ปัจจัย คือ

X_1 แทน ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

X_2 แทน ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

X_3 แทน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

X_4 แทน ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา

X_5 แทน ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด Y ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
a ค่าคงที่ (Constant)	1.214	.158	-	7.703	.000
1. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (X_5)	.415	.030	.638	13.656	.000*
2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_2)	.168	.040	.193	4.257	.000*
3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง (X_3)	.064	.032	.092	2.013	.045*

$$R = .759, R^2 = .577$$

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิธีการเลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Regression) ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) เท่ากับ 0.759 ($R = .759$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรรวมกัน มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในจังหวัดร้อยเอ็ด (Y) ในระดับสูง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) เท่ากับ .577 ($R^2 = .577$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) ได้ร้อยละ 57.70

3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 3 ตัวแปร เรียงลำดับ จากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

3.1 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (X_5) ($\beta = 638$)

3.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_2) ($\beta = .193$)

3.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง (X_3) ($\beta = .092$)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 1.214 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n$

แทนค่าในสูตร $\hat{Y} = 1.214 + 0.415 (X_5) + 0.168 (X_2) + 0.064 (X_3)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z} = B_1z_1 + B_2z_2 + \dots + B_nz_n$

แทนค่าในสูตร $\hat{Z} = 0.638 (X_5) + 0.193 (X_2) + 0.092 (X_3)$

เมื่อ \hat{Y} และ \hat{Z} = ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น (X_1) และปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา (X_4)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ตารางที่ 4.15 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ความถี่
1.	ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	
1.1	ควรมีนโยบายจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย พบปะ ทำกิจกรรมต่างๆ	35
1.2	ควรทำงานเชิงรุก ลงพื้นที่เยี่ยมผู้สูงอายุและมอบสิ่งของ	20
1.3	สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ในชุมชนโดยให้ผู้สูงอายุออมเงินเพื่ออนาคต	18
2.	ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน	
2.1	ควรจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ผู้สูงอายุ	32
2.2	ควรส่งเสริมความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวทั้งกาย จิตใจ	28

(ต่อ)

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ข้อ	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ความถี่
2.3	ควรมีกิจกรรมประเพณีให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม	15
3.	ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	
3.1	ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนแนวคิด	24
3.2	ควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ มีกิจกรรมนันทนาการ ออกกำลังกาย ตลอดจนการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ	16
3.3	ควรมีการศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ	11
4.	ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา	
4.1	ควรให้ความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์	24
4.2	ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	16
4.3	อบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูง	8
5.	ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	
5.1	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการหารายได้สร้างอาชีพให้ผู้สูงอายุ ตามความเหมาะสม	30
5.2	ควรจัดกิจกรรมการรับบริจาคสิ่งของเพื่อผู้สูงอายุ	24
5.3	ควรมีการดูแลผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแลอย่างทั่วถึง	13

ตารางที่ 4.15 สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

- ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีนโยบายจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย พบปะ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ควรทำงานเชิงรุก ลงพื้นที่เยี่ยมผู้สูงอายุ และมอบสิ่งของสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ในชุมชนโดยให้ผู้สูงอายุออมเงินเพื่ออนาคต
- ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวทั้งกาย จิตใจ ควรมีกิจกรรมประเพณีให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม
- ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนแนวคิด ควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ มีกิจกรรมนันทนาการ ออกกำลังกาย ตลอดจนการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ ควรมีการศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ
- ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรให้ความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ อบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูง
- ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีข้อเสนอแนะดังนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการหารายได้สร้างอาชีพให้ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม ควรจัดกิจกรรมการรับบริจาคสิ่งของเพื่อผู้สูงอายุ ควรมีการดูแลผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแลอย่างทั่วถึง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัย ได้ทำการสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ ไว้ตามลำดับต่อไปนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 276 คน

5.1.1.1 ด้านเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 63 และเพศชาย จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 37

5.1.1.2 ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ อายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 71.7 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 70-79 ปี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 23.9 และอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3

5.1.1.3 ด้านสถานะ พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานะสมรส จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 รองลงมา คือ โสด จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 32.2 หย่า/หม้าย จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 20.3 และแยกกันอยู่ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7

5.1.1.4 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 ปริญญาตรี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 9.4 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5

5.1.1.5 ด้านรายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา คือ พอใช้จ่าย จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 เหลือใช้มีไว้เก็บ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 8.3

5.1.1.6 ด้านลักษณะของครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 และครอบครัวเดี่ยว จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4

5.1.1.7 ด้านการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 65.6 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4

5.1.1.8 ด้านการมีผู้ดูแลผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีผู้ดูแล จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 78.3 ไม่มีผู้ดูแล จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 21.7

5.1.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.79$) ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ($\bar{x} = 3.71$) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ($\bar{x} = 3.56$) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.47$) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{x} = 3.41$)

5.1.3 ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านร่างกาย ($\bar{x} = 3.65$) ด้านจิตใจ ($\bar{x} = 3.60$) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{x} = 3.56$) และด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.54$)

5.1.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิธีการเลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Regression) ดังนี้

5.1.4.1 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) เท่ากับ 0.759 ($R = .759$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) ในระดับสูง

5.1.4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) เท่ากับ .577 ($R^2 = .577$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (Y) ได้ร้อยละ 57.70

5.1.4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 3 ตัวแปร เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

- 1) ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (X_5) ($\beta = 638$)
- 2) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_2) ($\beta = .193$)
- 3) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง (X_3) ($\beta = .092$)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 1.214 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n$

แทนค่าในสูตร $\hat{Y} = 1.214 + 0.415 (X_5) + 0.168 (X_2) + 0.064 (X_3)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z} = B_1z_1 + B_2z_2 + \dots + B_nz_n$

แทนค่าในสูตร $\hat{Z} = 0.638 (X_5) + 0.193 (X_2) + 0.092 (X_3)$

เมื่อ \hat{Y} และ \hat{Z} = ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนตัวแปรอิสระที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น (X_1) และปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา (X_4)

5.1.5 สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

5.1.5.1 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีนโยบายจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย พบปะ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ควรทำงานเชิงรุก ลงพื้นที่เยี่ยมผู้สูงอายุและมอบสิ่งของสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ในชุมชนโดยให้ผู้สูงอายุออมเงินเพื่ออนาคต

5.1.5.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องจัดการสิ่งแวดล้อมแก่ผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวทั้งกาย จิตใจ ควรมีกิจกรรมประเพณีให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม

5.1.5.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนแนวคิด ควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาด้านจิตใจของผู้สูงอายุ มีกิจกรรมนันทนาการ ออกกำลังกาย ตลอดจนการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ ควรมีการศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ

5.1.5.4 ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรให้ความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ อบรมให้ความรู้การปฏิบัติตนเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูง

5.1.5.5 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีข้อเสนอแนะดังนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการหารายได้สร้างอาชีพให้ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม ควรจัดกิจกรรมการรับบริจาคสิ่งของเพื่อผู้สูงอายุ ควรมีการดูแลผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแลอย่างทั่วถึง

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 อภิปรายผลสมมติฐานที่ 1 ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัย พบว่าระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานในการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการดูแลทางด้านสุขภาพและจิตใจจากคนในครอบครัวเป็นอย่างดี ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งใหญ่ มีนโยบายการบริหารจัดการการจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุตรงตามระยะเวลา มีการจัดกิจกรรมการนันทนาการให้ผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จอมภพ บุญทิพย์จำปา (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านสายลำโพงเหนือ หมู่ 6 ตำบลสายลำโพงเหนือ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับค่อนข้างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา นกน้อย และวรรณภรณ์ บริพันธ์ (2560, น. 94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า

โดยในภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัชยา เกล้าดี และคณะ (2560, น. 27) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยภรณ์ เลหาบุตร (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับค่อนข้างดี

5.2.2 อภิปรายผลสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ผู้วิจัยนำเสนอ ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลดงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในกฎหมาย ตลอดจนสนับสนุนให้มีการดูแลผู้สูงอายุในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ และวิรัตน์ ธรรมาภรณ์ (2559, น. 121-126) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย ผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ได้รับทราบถึงปัญหาและความต้องการด้านต่าง ๆ ของประชาชนมากที่สุด ได้ให้การสงเคราะห์และดูแลผู้สูงอายุเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในกฎหมายแต่ละประเภทตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายหลักในการบริหารประเทศ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุค รวมทั้งนโยบายของผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการเตรียมความพร้อมรับมือสังคมผู้สูงอายุที่กำลังอยู่ในระยะเริ่มต้น เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุระบบการบริหารจัดการเชิงรุก เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามนโยบายของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นงานที่ทุก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมสวัสดิการ หรือการสงเคราะห์ให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้มีแนวคิดที่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นหน่วยงานหลัก ในการส่งเสริมและสนับสนุนการให้การสงเคราะห์และดูแลผู้สูงอายุ โดยบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิณทิต ตันบุญเสริม (2561, น. 127-135) ได้วิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย คือ 1) คุณลักษณะของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการทรัพยากร การหนุนเสริมจากบุคลากรและหน่วยงานภาครัฐ และบริบทชุมชน และ 2) กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรเพื่อดูแลผู้สูงอายุ การจัดการความรู้

การดูแลผู้สูงอายุระยะยาว 2) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุในชุมชนมากที่สุด โดยรับทราบความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในแต่ละคนเป็นอย่างดี ตลอดจนมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรจิตต์ วุฒิกการณ์ (2557, น. 341-357) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปร ซึ่งเป็นปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ตัวแปรปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ร้อยละ 46.60 และผลการศึกษายัง พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ การได้รับแรงสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและชาวบ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ Oakly and Marsden (1984) ที่มองว่า การพัฒนาที่เริ่มด้วยการมีส่วนร่วมของคนในจะประสบความสำเร็จมากกว่า การที่คนนอกเข้าไป ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นหลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือ (Participation as Collaboration) ลักษณะเป็นการร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุ และครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน/องค์กรในชุมชน การมีส่วนร่วมโดยร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรม หรือโครงการ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการจัดกิจกรรม โดยสะท้อนถึงความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558, น. 41-54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบล สะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วม ของชุมชนเกิดจากการจัด กิจกรรมสัญจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุ มีการบูรณาการความรู้ และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมที่ ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปันณทัต ตันบุญเสริม (2561, น. 127-135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า การได้รับความร่วมมือ จากทุกภาคส่วนนั้นเป็นการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตประสบความสำเร็จจากพื้นฐานการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ภาคประชาชน เอกชน รวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้การดำเนินการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปด้วยความราบรื่น รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างดี และได้รับความสนใจและเข้าร่วม กิจกรรมจากผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก 3) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ ที่ประสบความสำเร็จสามารถนำชุดความรู้ ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาถ่ายทอดให้เครือข่ายชุมชน อื่น ๆ ได้นำมาปรับใช้ได้ ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ ชนนิพัทธ์ ประเสริฐพรรณ และคณะ (2560, น. 388) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กิจกรรมและผลการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ในชุมชนเมือง: กรณีศึกษา พบว่า ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

เกิดขึ้นจากความร่วมมือของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุชุมชนและทีมสุขภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรียา จันทร์ขำ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัย พบว่า ฐานคิด ทุน สังคม และศักยภาพการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างชุมชนจัดการตนเอง คือ การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ แก้ไขปัญหาโดยใช้ภาคีเครือข่าย สร้างความมีจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาศักยภาพ การดูแลสุขภาพ พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะชุมชน จัดระบบบริการสุขภาพ และสอดคล้องกับ อัมราภรณ์ ภูระย้า และชนิษฐา นันทบุตร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการดูแล ผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุในชุมชน คือ การให้ความหมายศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีเครือข่าย การมีองค์ความรู้ ความเป็นปึกแผ่น และการมีจิตอาสา

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.1.1 จัดทำข้อมูลผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแล และสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการสอดส่อง ดูแลและให้ข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างทั่วถึงเปิดรับบริจาค เงินและสิ่งของให้แก่ผู้สูงอายุ

5.3.1.2 ควรประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นพูดคุยในเรื่องสร้างสรรค์และให้กำลังใจ ผู้สูงอายุ

5.3.1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนโดยการจัดอบรม หลักสูตรการดูแลและจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การดูแล เรื่องโภชนาการของผู้สูงอายุ การดูแลเรื่องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อ ต่อการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เป็นต้น

5.3.1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพ อาหารการกิน สนับสนุนให้คนในครอบครัวดูแลใส่ใจผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีกิจกรรมการออกกำลังกาย ในครอบครัวอย่างถูกต้อง

5.3.1.5 ควรมีการขับเคลื่อนด้วยกลไกการจัดการของชุมชน ภายใต้การดูแลช่วยเหลือ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน ควรสนับสนุนให้มีขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมตาม ความเหมาะสม เช่น กิจกรรมนันทนาการ พบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เพื่อดูแลทางด้านจิตใจ ของผู้สูงอายุ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรศึกษาการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนในการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุและสามารถให้ข้อมูลแก่หน่วยงานราชการได้

5.3.2.2 ควรศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การใช้ชีวิตแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *ทำเนียบองค์กรชมรมด้านผู้สูงอายุ พ.ศ. ภาคใต้*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กฤตศิลป์ อินทชัย. (2551). *บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กษิตดา พานทอง. (2551). *กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ชุมชนบ้านเวียงสวรรค์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กิติพงษ์ เร่งถนอมทรัพย์. (2550). *ประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และวารสาร เกรียงไกรศักดิ์. (2560). *พัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชน ในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ*. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(1), 81-97.
- โกศล มีคุณ. (2542). *การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยด้านอาชีพเศรษฐกิจ และกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คารมณั เพียรภายน. (2548). *องค์การที่มีประสิทธิผล: ความท้าทายของผู้บริหาร*. สืบค้นจาก <http://banpathaischool.iqetweb.com/index.php?mo=3&art=230481>.
- จรรย์ญา วงษ์พรหม. (2558). *การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(3), 41-54.
- จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2530). *การบริหารและการพัฒนาองค์การ ในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การบริหารและพัฒนาองค์การหน่วยที่ 2*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2535). *การบริหารและการประเมินผลการพัฒนาองค์การ*. *เอกสารการการสอนชุดวิชาการบริหารและการพัฒนาองค์การ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เจริญ เจษฎาวัดีย์. (2527). *ระบบการควบคุมภายในของธนาคาร และสถาบันการเงิน*. กรุงเทพฯ: บริษัทพอดี.
- ชาญวิทย์ ยิกุสังข์. (2545). *สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชุมพร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ซารวี บุตรบำรุง. (2555). *รายได้ และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชน อายุระหว่าง 30-40 ปี ในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ไชยวัฒน์ รัตนดาตาศ. (2548). *ประสิทธิผลของการให้บริการของสำนักงานเขตชั้นกลางกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีสำนักงานเขตสวนหลวง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ณัฐธรรณ ปัญจันต์. (2550). การปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอเมืองลำปาง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงใจ คาคง. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทยณัฐ ชวนไชยสิทธิ์. (2552). รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ: กรณีศึกษาข้าราชการครูสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทศพล พงษ์ตะระ ญัฐพงศ์ รักงาม. (2561). โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายกับการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 7(2), 64-79.
- ทองหล่อ เดชไทย. (2535). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุขและโรงพยาบาล (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เทพศักดิ์ บุญรัตนพันธ์. (2536). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2533). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2536). หลักการบริหาร คิดและทำอย่างผู้จัดการใหญ่. กรุงเทพฯ: บริษัทเอเชียเพรส จำกัด.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2545). การจัดการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญโสภาคย์ เกษมสันต์. (2542). แนะนำเวชศาสตร์ครอบครัว. กรุงเทพฯ: โครงการปฏิรูประบบบริหารสาธารณสุข.
- นวพร แสงหนู่ม. (2544). ประสิทธิภาพในการดำเนินงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตา ชูโต. (2538). การประเมินผลโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เพมโปรดักชั่นส์.
- บรรลุ ศิริพานิช และคณะ. (2551). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- บุญเทือง โพธิ์เจริญ. (2551). แผนชีวิตวัยเกษียณ. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊ค.
- บุญรุ่ง จันทน์นาค. (2554). การเงินส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: โรงเรียนตั้งตรงจิตรพานิชยการ.
- ประนอม โอทกานนท์. (2554). ชีวิตที่สุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุไทย หลักการ งานวิจัย และบทเรียนจากประสบการณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญา ชูเลขา. (2554). รายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปิ่นนัตต์ ต้นบุญเสริม. (2561). ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2542). *การวิจัยประเมินผล: หลักการและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส.
- พรรณอร วันทอง. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 656-670, มีนาคม-เมษายน.
- พัชรภา มนูญภัทรราชย์. (2544). *การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในชุมชนขนาดใหญ่พื้นที่เขตบางซื่อ (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชาย รัตนดิถ ฌ ภูเก็ต. (2558). *โครงการปัญหาและโอกาสในกระบวนการสร้างความเป็นสถาบันขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ: กรณีศึกษาคณะกรรมการการเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พิทยา บวรวัฒนา. (2531). *ทฤษฎีองค์การสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2541). *ทฤษฎีองค์การ (พิมพ์ครั้งที่2)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2546). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- พิมพ์สิทธิ์ บัวแก้ว และรติพร ถึงฝั่ง. (2559). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(2), 94-109.
- ภรณ์ (กิริติบุตร) มหานนท์. (2539). *การประเมินประสิทธิผลขององค์การ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ภรณ์ มหานนท์. (2529). *การประเมินประสิทธิผลขององค์การ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุญ วงศ์นารี. (2534). *ฝ่ายจัดการหัวหน้าและองค์การที่มีประสิทธิผล*. กรุงเทพฯ: นภาพัฒนาการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2534). *การวิเคราะห์โครงการและแผนงาน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มัทวาน สุวรรณเรือง. (2536). *ประสิทธิผลของการนโยบายป้องกันและปราบปรามทุจริตเลือกตั้งของโครงการท.ม.ก. ไปปฏิบัติ กรณีวิจัยปฏิบัติการในเขตเลือกตั้งจังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2545). *ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม*. กรุงเทพฯ: เอส แอนดตี กราฟฟิค.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัฐพล ศรีกัตถุญ. (2551). *ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน บรรยากาศในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2540). *การประเมินโครงการ/การวิจัยเชิงปริมาณ*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.
- รัตนา มันทาด. (2549). *ประสิทธิผลของระบบการชำระเงินค่าภาษีอากรผ่านธนาคารทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-payment): กรณีศึกษา สำนักงานศุลกากรท่าอากาศยานกรุงเทพ (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รุ่ง แก้วแดง และ ชัยณรงค์ สุวรรณสาร. (2536). *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 10-12*. กรุงเทพฯ: รุ่ง พูสวัสดิ์.

- วรนาถ พรหมสุวรรณ และศุภกรนิช วสุกาญจนเวช. (2559). *โรงเรียนผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่นสุรินทร์*. สุรินทร์: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.
- วริยา จันทร์ท่า. (2558). รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองกรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 7(3), 24-41, กรกฎาคม-กันยายน.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และ สุริยา วีรวงศ์. (2543). *คู่มือประเมินผลโครงการ: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัตรภู อัจฉาญ. (2542). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของกองวิชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันชัย ชูประดิษฐ์. (2555). *ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วีโลวรรณ ทองเจริญ. (2554). *ศาสตร์และศิลป์การพยาบาลผู้สูงอายุ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีเมือง พลังฤทธิ์. (2547). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตนเอง ครอบครัวและชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). *สวัสดิการผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2556). *คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2551). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: บริษัท ทีคิวพี จำกัด.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2544). *การวัดผลการศึกษา*. ภาพลื่นธู: ประสานการพิมพ์.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2549). *การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร โปธินาม. (2552). *ผู้สูงอายุไทย: บริบทของจังหวัดมหาสารคาม*. *SMJ. Srinagaring Medical Journal*, 24(3).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). *รายงานประจำปี 2552*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2545). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกุล เจนอบรม. (2541). *วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: นิซินแอดเวอร์ไทซิงกรุ๊ป.
- สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล. (2541). *คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต.
- เสริวิทย์ ภูมิศรี. (2550). *การพัฒนาเสริมสร้างบทบาทภารกิจในการดำเนินงาน การดูแลผู้สูงอายุ ในองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินคำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2534). *หลักและเทคนิคการวางแผน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อรุณ รักธรรม. (2532). *หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล. (2553). *โลก เลสเกา: ภูมิปัญญาท้องถิ่น มรดกสังคมและวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- อัมราภรณ์ ภู่งาย่า และชนิษฐา นันทบุตร. (2560). ศักยภาพของชุมชน ในการดูแลผู้สูงอายุ. *การพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 37(1), 22-31.
- อัศวิน บุนนาค. (2549). *ประสิทธิผลการดำเนินงาน โครงการกองทุนชุมชนกองทัพบก : ศึกษากรณี กองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 31 รักษาพระองค์*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์. (2546). *จิตวิทยาผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เอนก ณ นคร. (2536). *ประสิทธิผลการปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาลกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาสังคมมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Atchley, R.C. (1994). *Social Forces and Aging: An Introduction to Social Gerontology*. (7th ed.). California: Wadsworth Publishing Co.
- Bass, B.M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. New York: The Free Press.
- Beadle-Brown, J., Murphy, G., and DiTerlizzi, M. (2008). Quality of Life for the Camberwell Cohort. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 24, 380-390.
- Campbell, J.P. (1977). *On the Nature of Organizational Effectiveness*. In P.S. Goodman and J.M. Pennings (Eds.), *New Perspectives on Organizational Effectiveness* (pp. 13-55). San Francisco: Jossey-Bass.
- Cruz, A.D. (1986). On Loneliness and the Elderly. *Journal of Gerontological Nursing*, 12(12), 22-27.
- Georgopoulos, B.S. and Tannenbaum, A.S. (1957). The study of organizational effectiveness. *American Sociological Review*, 22(8), 534-540.
- Gibson, J.L. and Others. (1988). *Organization* (6th ed.). Texas: Business.
- John, M.K. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: MacMillan.
- Katz, D. and Kahn, R.L. (1978). *The Social Psychology of Organization* (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Lawrence, P.R. and Lorsch, J.W. (1967). *Organization and environment*. Boston, MA: Cambridge.
- Oakley, P. and Marsden, D. (1984). *Approaches to participation in rural envelopment*. Geneva: International Labour Organization.
- Orem D.E. (2001). *Nursing: concept of practices*. (6th ed.) St. Louis MO: Mosby.
- Padilla, G.V. and Grant, M.M. (1985). Quality of life as a cancer nursing outcomes variable. *Advance in Nursing Science*, 8(1), 45-60.

- Price, J.L. (1968). *Organizational Effectiveness: An Inventory of Propositions*. Illinois: Homewood III. Richard D. Irvin, Inc.
- Ragsdale, D. and Morrow, D.R. (1990). Quality of life as a function of HIV classification. *Nursing Research*, 39 (5), 355–359.
- Ross, J.A. and Gray, P. (2006). *Transformational leadership and teacher commitment to organizational values: The mediating effects of collective efficacy*. Paper at the annual meeting of the American Educational Research Association, San Diego.
- Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Schein, E.H. (1970). *Organizational Psychology* (2nd ed.). NJ: Prentice-Hall Inc.
- Seldin, P. (1988). *Evaluating and Developing Administration Performance*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Taro, Y. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York. Harper and Row Publications.
- The WHOQOL Group. (1994). *The development of the World Health Organization Quality of Life Assessment Instrument*. New York: Springer-verlag.
- The WHOQOL Group. (1995). The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Position Paper from the World Health Organization. *Social Science and Medicine*, 41, 1403-1409.
- Warneryd, K.E. (1968). *Mass communication and advertising* (2nd ed.). Stockholm: The economic research institute.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลที่ได้รับไปพัฒนา/ปรับปรุงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ต่อไป

2. แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายปิดเป็นประเภทสอบถามรายการ (Check List) เกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

นางสาวธนาภา แสงแก้ว

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความหรือเติมคำตอบลงในช่องว่าง

1. เพศ
 - 1.1 ชาย
 - 1.1 หญิง
2. อายุ
 - 2.1 อายุ 60-69 ปี
 - 2.2 อายุ 70-79ปี
 - 2.3 อายุ 80 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ
 - 3.1 โสด
 - 3.2 สมรส
 - 3.3 หย่า/หม้าย
 - 3.4 แยกกันอยู่
4. ระดับการศึกษา
 - 4.1 ประถมศึกษา
 - 4.2 มัธยมศึกษา
 - 4.3 ปริญญาตรี
 - 4.4 สูงกว่าปริญญาตรี
5. รายได้
 - 5.1 พอใช้จ่าย
 - 5.2 ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน
 - 5.3 ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน
 - 5.4 เหลือใช้มีไว้เก็บ
6. ลักษณะของครอบครัวในปัจจุบันที่ท่านอาศัยอยู่
 - 6.1 ครอบครัวเดี่ยว
 - 6.2 ครอบครัวขยาย
7. การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
 - 7.1 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
 - 7.2 ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ
8. การมีผู้ดูแลผู้สูงอายุ
 - 8.1 มีผู้ดูแล
 - 8.2 ไม่มีผู้ดูแล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT SAKON NAKHON UNIVERSITY

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องตามความเป็นจริงที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด เพียงข้อเดียวโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน พร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

ข้อ	ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น					
1.1	ผู้นำท้องถิ่นมีนโยบายช่วยเหลือผู้สูงอายุ					
1.2	มีการจัดกิจกรรมการระดมทุนรับบริจาค ช่วยเหลือผู้สูงอายุ					
1.3	มีการจัดงบประมาณในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ					
1.4	มีความเห็นอกเห็นใจออกเยี่ยมบ้าน ผู้สูงอายุ					
1.5	ดูแลผู้สูงอายุที่ขาดคนดูแลอย่างทั่วถึง					
2.	ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน					
2.1	การได้รับกำลังใจ/ปลอบใจเมื่อเจอปัญหา ในชีวิต					
2.2	การได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน จากชุมชนเมื่อประสบปัญหา					
2.3	การได้รับทางกความช่วยเหลือทางสิ่งของ จากชุมชนเมื่อประสบปัญหา					
2.4	การได้รับข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ จากเพื่อนบ้าน/ชุมชน					
2.5	การได้รับการยกย่องและชื่นชมจากเพื่อน บ้าน/ชุมชน					
3.	ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง					
3.1	มีชุมชนต้นแบบการศึกษาดูงาน					
3.2	มีเครือข่ายวิทยากรให้ความรู้ในการดูแล ผู้สูงอายุ					
3.3	มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่าย ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง					
3.4	จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน					

ข้อ	ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.5	มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง					
4.	ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา					
4.1	มีการตรวจสุขภาพและใส่ใจสุขภาพตนเอง					
4.2	มีความใส่ใจในระบบโภชนาการ					
4.3	รู้จักพักผ่อนและวิธีคลายเครียด					
4.4	ออกกำลังกายตามความเหมาะสม					
4.5	มีการฝึกอาชีพตามสมรรถนะร่างกาย					
5.	ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากองค์กรปกครองท้องถิ่น					
5.1	มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย					
5.2	ได้รับสวัสดิการผู้สูงอายุ					
5.3	มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ					
5.4	ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี					
5.5	จัดงานระดมทุนเพื่อบริจาคแก่ผู้สูงอายุ					

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
คำชี้แจง ข้อความต่อไปนี้จะใช้วัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะถามถึงประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
ของผู้สูงอายุและประเมินเหตุการณ์หรือความรู้สึกของท่าน แล้วทำเครื่องหมาย/ในคำตอบที่เหมาะสม
และเป็นจริงกับตัวท่านมากที่สุด

ข้อ	ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ด้านสุขภาพกาย					
1.1	มีระบบบริการสาธารณสุขที่เพียงพอ ในการคัดกรองโรคเบื้องต้น					
1.2	มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเอง					
1.3	มีการส่งเสริมการบริโภคอาหารที่เหมาะสม กับช่วงอายุ					
1.4	มีโครงการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและ ผู้ด้อยโอกาสจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
1.5	มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ					
2.	ด้านจิตใจ					
2.1	มีส่วนราชการออกเยี่ยมบ้านทำให้รู้สึก พึงพอใจกับชีวิต					
2.2	มีสมมติในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือ ตนเองได้					
2.3	รู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง					
2.4	มีความสุขในการใช้ชีวิต สร้างกิจกรรม เพื่อผ่อนคลายความเครียด					
2.5	รู้สึกว่าท่านมีความสำคัญกับสมาชิก ในครอบครัวหรือบุคคลอื่น ๆ					
3.	คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม					
3.1	มีความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับ คนอื่นอย่างที่ผ่านมา					
3.2	มีความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับ จากเพื่อนบ้าน					
3.3	ได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ					

ข้อ	ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.4	ได้รับการดูแลจากสมาชิกในครอบครัว เป็นอย่างดี					
3.5	ได้รับการให้คำปรึกษาและเปลี่ยน ความรู้จากชมรมผู้สูงอายุ					
4.	คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม					
4.1	มีความพอใจกับสถานที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน					
4.2	ได้รับการบริการสาธารณสุขในชุมชน อย่างทั่วถึง					
4.3	มีโอกาสที่ได้ทำกิจกรรมเพื่อพักผ่อน คลายเครียด					
4.4	มีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวก					
4.5	ได้รู้เรื่องราวข่าวสารในช่องทางต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน					

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลคงครั้งใหญ่ อำเภอกะทู้ศรีวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ปัจจัยผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

.....

2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

.....

3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

.....

4. ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา

.....

.....

.....

5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
X1	+1	+1	+1	3	1
X2	+1	+1	+1	3	1
X3	+1	+1	+1	3	1
X4	+1	+1	+1	3	1
X5	+1	+1	+1	3	1
X6	+1	+1	+1	3	1
X7	+1	+1	+1	3	1
X8	+1	+1	+1	3	1
X9	+1	+1	+1	3	1
X10	+1	+1	+1	3	1
X11	+1	+1	+1	3	1
X12	+1	+1	+1	3	1
X13	+1	+1	+1	3	1
X14	+1	+1	+1	3	1
X15	+1	+1	+1	3	1
X16	+1	+1	+1	3	1
X17	+1	+1	+1	3	1
X18	+1	+1	+1	3	1
X19	+1	+1	+1	3	1
X20	+1	+1	+1	3	1
X21	+1	+1	+1	3	1
X22	+1	+1	+1	3	1
X23	+1	+1	+1	3	1
X24	+1	+1	+1	3	1
X25	+1	+1	+1	3	1
Y1	+1	+1	+1	3	1
Y2	+1	+1	+1	3	1
Y3	+1	+1	+1	3	1
Y4	+1	+1	+1	3	1
Y5	+1	+1	+1	3	1
Y6	+1	+1	+1	3	1

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าเฉลี่ย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
Y7	+1	+1	+1	3	1
Y8	+1	+1	+1	3	1
Y9	+1	+1	+1	3	1
Y10	+1	+1	+1	3	1
Y11	+1	+1	+1	3	1
Y12	+1	+1	+1	3	1
Y13	+1	+1	+1	3	1
Y14	+1	+1	+1	3	1
Y15	+1	+1	+1	3	1
Y16	+1	+1	+1	3	1
Y17	+1	+1	+1	3	1
Y18	+1	+1	+1	3	1
Y19	+1	+1	+1	3	1
Y20	+1	+1	+1	3	1

ภาคผนวก ค

คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ค.1 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
X1	.583
X2	.325
X3	.378
X4	.259
X5	.746
X6	.355
X7	.459
X8	.535
X9	.568
X10	.493
X11	.372
X12	.438
X13	.592
X14	.431
X15	.583
X16	.467
X17	.514
X18	.534
X19	.746
X20	.583
X21	.325
X22	.378
X23	.259
X24	.746
X25	.303
Y1	.493
Y2	.372
Y3	.583
Y4	.325
Y5	.378

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
Y6	.259
Y7	.746
Y8	.355
Y9	.459
X8	.535
X9	.568
Y10	.493
Y11	.372
Y12	.438
Y13	.592
Y14	.431
Y15	.583
Y16	.467
Y17	.514
Y18	.534
Y19	.750
Y20	.583

หมายเหตุ: Reliability Coefficients, N of Cases = 42, N of Items = 45, Alpha = .914

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ธนาภา แสงแก้ว, สันัญญา เคนนาภูมิ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอกษัตริย์ศึก จังหวัดร้อยเอ็ด. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 8 “การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”. วันที่ 25 มีนาคม 2565 (น. 1005-1013).
เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวธนาภา แสงแก้ว
วันเกิด	19 ธันวาคม 2537
สถานที่เกิด	เลขที่ 187 หมู่ 12 ตำบลลานสะแก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 44110
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 187 หมู่ 12 ตำบลลานสะแก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 44110
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอเกษตรพิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ตำแหน่ง	นักพัฒนาชุมชน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2560	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2565	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY